

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Σοφία Κοζανίδου/A.M. 1211M065

Ο ρόλος της Κίνας στην Αφρική: αναπτυξιακός εταίρος ή νεοαποικιοκρατική εξάπλωση;

Διπλωματική Εργασία
Επιβλέπων Καθηγητής: Γρ. Τσάλτας
Σεπτέμβριος 2013

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Γρηγόριο Τσάλτα και τον υποψήφιο διδάκτορα κ. Τηλέμαχο Μπούρτζη, χωρίς την πολύτιμη βοήθεια των οποίων δε θα ήταν δυνατή η εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια και τους φίλους μου για την αμέριστη υποστήριξη και υπομονή τους κατά τη διάρκεια της συγγραφής.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	1
Συντμήσεις.....	3
Εισαγωγή	4
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ.....	8
1 Ιστορικές σχέσεις Κίνας-Αφρικανικών Κρατών.....	8
1.1 Η αποδοχή της ΛΔΚ στον ΟΗΕ και οι εσωτερικές της μεταρρυθμίσεις στη διαμόρφωση των σύγχρονων σχέσεων με την Αφρική	14
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	17
2 Εμπόριο.....	17
2.1 Όγκος εμπορικών συναλλαγών	18
2.2 Σύνθεση.....	21
2.3 Γεωγραφική κατανομή.....	24
2.4 Εμπορικές πολιτικές.....	26
2.5 Συμπεράσματα	27
3 Επενδύσεις.....	31
3.1 Όγκος	32
3.2 Σύνθεση - Γεωγραφική Κατανομή	35
3.3 Συμπεράσματα	38
4 Αναπτυξιακή Βοήθεια	40
4.1 Όγκος	44
4.2 Σύνθεση-Γεωγραφική Κατανομή.....	48
4.3 Υποδομές.....	50
4.4 Ειδικές Οικονομικές Ζώνες.....	52
4.5 Συμπεράσματα	54
5 Πολιτικές και Θεσμικές Σχέσεις	57
5.1 Διμερείς σχέσεις.....	58
5.2 Ανάμειξη σε περιφερειακούς οργανισμούς	63
5.3 Διεθνείς Θεσμικές Σχέσεις	65
5.3.1 Συνεργασία Νότου-Νότου	71
5.4 Συμπεράσματα	72
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	75
6 Συμπεράσματα	75
Βιβλιογραφία.....	82

Συντμήσεις

COMESA: Common Market for Eastern and Southern Africa

DAC: Development Assistance Committee

ECOWAS: Economic Community Of West African States

FAO: Food and Agriculture Organization of the United Nations

FDI/ΑΞΕ: Foreign Direct Investment/Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

FOCAC: Forum on China-Africa Cooperation

FTA/ΕΟΖ: Free Trade Areas/Ελεύθερες Οικονομικές Ζώνες

ICA: Infrastructure Consortium for Africa

IMF/ΔΝΤ: International Monetary Fund/ Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

LDCs: Least Developed Countries (Λιγότερο Αναπτυγμένες Χώρες)

NEPAD: New Partnership for Africa's Development

ODA: Official Development Assistance

OECD/ΟΟΣΑ: Organisation for Economic Co-operation and Development/
Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

OOF: Other Official Flows

SADC: Southern African Development Community

SEZ: Special Economic Zone

SPTT: Special Preferential Tariff Treatment

UN/OHE: United Nations/Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

UNCTAD: United Nations Conference on Trade and Development

UNDP: United Nations Development Programme

UNEP: United Nations Environment Programme

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

UNIDO: United Nations Industrial Development Organization

WHO: World Health Organization

WTO/ΠΟΕ: World Trade Organization/Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

Εισαγωγή

Η Αφρική αποτελεί την πλέον προβληματική περιοχή της διεθνούς κοινότητας από την πλευρά της ανάπτυξης, παρά την πρόοδο που αποτυπώνεται στους Στόχους της Χιλιετίας. Ο παραδοσιακός της ρόλος στη διεθνή σκηνή ως εξαγωγέας φυσικών πόρων και πετρελαίου υπό την μονοπωλιακή επιρροή της Δύσης τείνει να μεταλλαχτεί, καθώς οι αναδυόμενες δυνάμεις του Νότου (Κίνα, Ινδία, Βραζιλία) αλλάζουν το τοπίο της διεθνούς σκηνής και αποτελούν πλέον κεντρικούς παίκτες του παγκόσμιου γίγνεσθαι.

Η παρουσία της Κίνας στη Μαύρη Ήπειρο εξελίσσεται ραγδαία και σε συνδυασμό με τη μεγέθυνση των εμπορικών ροών, τις θεσμικές συνεργασίες και την αναπτυξιακή συνεργασία διαμορφώνουν ένα ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο πλέγμα, που χρήζει εις βάθος μελέτης. Οι λεπτές διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στον παγκοσμιοποιημένο καπιταλισμό από τη μία πλευρά και τον έλεγχο των φυσικών πόρων και της πολιτικής από την άλλη απαιτεί την αναλυτική επισκόπηση των συνεργασιών που έχουν αναπτυχθεί ανάμεσα στα δύο μέρη.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα μέσα από την ανάλυση δεδομένων και γεγονότων σχετικά με τον ρόλο της Κίνας στην Αφρική και πώς αυτός επηρεάζει τη διεθνή κοινότητα. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο όρος του «αναπτυξιακού εταίρου» δεν νοείται με τη στενή έννοια της αναπτυξιακής βοήθειας, ή της αναπτυξιακής συνεργασίας, αλλά αναφέρεται στη δέσμευση των δύο μερών να συνεργαστούν με σκοπό την επίτευξη ανάπτυξης. Συνεπώς, θεωρείται ότι η ανάμειξη της Κίνας στην Αφρική αποτελεί μέρος μιας μακροχρόνιας στρατηγικής δέσμευσής της στην ήπειρο, δέσμευσης που πηγάζει από τις δικές της οικονομικές της ανάγκες, που στοχεύει στη μεταφορά της αναπτυξιακής της εμπειρίας στην ήπειρο και στην επιθυμία της να οικοδομήσει αποδοτικές συνεργασίες σε όλο τον αναπτυσσόμενο κόσμο¹.

¹Alden Chris, China in Africa, African Arguments, Zed Books, London, 2007, σελ. 5

Όσον αφορά τον όρο «νεοαποικιοκρατική εξάπλωση» χρησιμοποιείται ο ορισμός του Kwame Nkrumah², σύμφωνα με τον οποίο η νεοαποικιοκρατική εξάπλωση αποτελεί το τελευταίο στάδιο του ιμπεριαλισμού, καθώς το κράτος που υπόκειται στη νεοαποικιοκρατία, παρά το γεγονός ότι είναι ανεξάρτητο, το οικονομικό και πολιτικό του σύστημα στην πραγματικότητα εξαρτάται άμεσα από το εξωτερικό. Συνεπώς, η ανάμειξη της Κίνας στην Αφρική πρέπει να αποτελεί τμήμα μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής που στοχεύει στη αντιστροφή του δυτικού προσανατολισμού των αφρικανικών κρατών με τη δημιουργία συνεργασιών με τις αφρικανικές ελίτ υπό τον μανδύα της αλληλεγγύης Νότου-Νότου με απώτερο στόχο τον πολιτικό έλεγχο των αφρικανικών εδαφών³.

Συνεπώς, πρέπει να εξεταστεί η διάδραση ανάμεσα στην Κίνα και την Αφρική στους τομείς της οικονομίας και της πολιτικής. Ως εκ τούτου, μελετάται ο όγκος και η δομή των κλασικών οικονομικών αναπτυξιακών δεσμών, δηλ. του εμπορίου, των άμεσων ξένων επενδύσεων και της αναπτυξιακής βοήθειας, ανάμεσα στην Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας (ΛΔΚ) και τα αφρικανικά κράτη, ενώ ξεχωριστή ανάλυση γίνεται για την πολιτική διάδραση και κυρίως τη θεσμική, καθώς φωτίζει καίριες πλευρές της αλληλεπίδρασης των δύο μερών σε υψηλότερο επίπεδο. Με την επισκόπηση των ανωτέρω εξετάζεται ο ρόλος της Κίνας και η συμβολή της στην ανάπτυξη των αφρικανικών υποδομών, στην βελτίωση της εκπαίδευσης, της υγείας, της δημιουργίας θέσεων εργασίας, στη μείωση του ποσοστού φτώχειας, αλλά και στην περιβαλλοντική βιωσιμότητα των δραστηριοτήτων του Κινεζικού Δράκου στη Μαύρη Ήπειρο.

Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον της μελέτης αυτής πηγάζει από τη διαφορετική προσέγγιση αναπτυξιακής συνεργασίας που προωθεί η Κίνα στην αφρικανική ήπειρο σε αντιδιαστολή με τις παραδοσιακές Δυτικές δυνάμεις. Ο Κινεζικός Δράκος -κατέχοντας τον τίτλο του αναπτυσσόμενου κράτους- προκαλεί τη Δυτική ηγεμονία στην Μαύρη Ήπειρο, βασιζόμενος στην αρχή της ισότητας και του αμοιβαίου οφέλους, όπως ο ίδιος διακηρύττει. Αυτό το διαφορετικό μοντέλο αναπτυξιακής

²<http://www.marxists.org/subject/africa/nkrumah/neo-colonialism/introduction.htm>
πρόσβαση 13/05/2013]

³Alden, op. cit., σελ. 6

συνεργασίας αναλύεται στο πρώτο μέρος με την επισκόπηση της ιστορικής εξέλιξης των σχέσεων Κίνας και Αφρικής.

Στο δεύτερο μέρος, εξετάζεται αναλυτικά η κινεζική δραστηριότητα στην αφρικανική ήπειρο. Το κεφάλαιο 2 είναι αφιερωμένο στο εμπόριο, καθώς αποτελεί το βασικότερο στοιχείο της νεοαποικιοκρατικής εξάπλωσης εάν η σύνθεσή του χαρακτηρίζεται από εξαγωγή πρώτων υλών και εισαγωγή βιομηχανικών προϊόντων, αφού αναπαράγει τους αποικιοκρατικούς όρους εμπορίου, εγκλωβίζοντας τα κράτη σε εξάντληση των φυσικών τους αποθεμάτων και σε οικονομίες χαμηλής προστιθέμενης αξίας.

Το κεφάλαιο 3 αφιερώνεται στις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) τόσο των κρατικών κινεζικών εταιρειών όσο και των ιδιωτικών, ώστε να διερευνηθεί η στόχευσή τους και οι επιπτώσεις τους στην ήπειρο. Το 4^ο κεφάλαιο μελετά τον όγκο και την κατεύθυνση της αναπτυξιακής βοήθειας που παρέχει η ΛΔΚ στα αφρικανικά κράτη, ούτως ώστε να εξεταστεί εάν αποτελεί παράγοντα εξάρτησης της ηπείρου από την Κίνα και με ποιον τρόπο επιδρά στις σχέσεις των δύο μερών. Το κρατικο-κεντρικό πολιτικό μοντέλο της ΛΔΚ δημιουργεί ιδιαίτερες δυσκολίες στο διαχωρισμό των οικονομικών ροών του εμπορίου, των ΑΞΕ και της αναπτυξιακής βοήθειας, καθώς η διαμόρφωση και η στόχευσή τους γίνεται σε μεγάλο ποσοστό από την κινεζική κυβέρνηση. Ουσιαστικά, οι πολιτικές συμφωνίες της ΛΔΚ με το εκάστοτε αφρικανικό κράτος μεταφράζονται σε ένα δίκτυο εμπορικών δεσμών, ΑΞΕ και βοήθειας, που καθιστά ιδιαιτέρως δυσδιάκριτα τα όρια του ενός από το άλλο, λόγω της κυριαρχίας των κρατικών επιχειρήσεων και τραπεζών.

Το κεφάλαιο 5 επισκοπεί τις πολιτικές και θεσμικές σχέσεις των μερών σε διεθνές, περιφερειακό και διμερές επίπεδο, την εξέλιξη και την εμβάθυνσή τους, ώστε να διερευνηθεί εάν πρόκειται για πολιτική εξάρτηση ή για διεύρυνση του πολιτικού συνεργατικού πλαισίου των αφρικανικών κρατών, που είναι ικανό να τους παρέχει μεγαλύτερες αναπτυξιακές δυνατότητες και ευκαιρίες.

Στο τρίτο μέρος της παρούσας εργασίας επιχειρείται η εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων σχετικά με το ρόλο της Κίνας στην Αφρική και κατά πόσο η πρώτη έχει συμβάλλει στην ανάπτυξη της ηπείρου. Η σύνθεση γίνεται βάσει των

συμπερασμάτων του δεύτερου μέρους και επιχειρείται η σκιαγράφηση των νέων ισορροπιών που δημιουργούνται στη διεθνή σκηνή, αλλά και του πεδίου δράσης των αφρικανικών κρατών για την επιτυχή τους αναπτυξιακή διαδικασία.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1 Ιστορικές σχέσεις Κίνας-Αφρικανικών Κρατών

Οι σύγχρονες σχέσεις της ΛΔΚ με τα αφρικανικά κράτη θεμελιώνονται εν πολλοίς στους ιστορικούς δεσμούς που είχαν αναπτυχθεί ήδη από την χρυσή περίοδο της κινεζικής ιστορίας (618-907 μ.Χ.) και κυρίως στο κοινό αίσθημα των δύο μερών όσον αφορά την αποικιοκρατία⁴.

Η διάδραση των δύο μερών ξεκινά πολύ πίσω στο χρόνο. Οι πολιτισμικές ανταλλαγές ανάμεσα στην Κίνα και την Αίγυπτο χρονολογούνται ήδη από τη δυναστεία των Χαν (206 π.Χ.-220 μ.Χ.)⁵, ενώ οι εμπορικές ξεκινούν από τη δυναστεία των Τανγκ (618-907 μ.Χ.). Ιστορικές αναφορές του 9^{ου} αιώνα μιλούν για τους κρεατοφάγους εξαγωγείς ελεφαντόδοντου «Po-ra-li» στη «νοτιοδυτική θάλασσα», που πιθανότατα είναι οι κάτοικοι της σύγχρονης Κένυας ή της Τανζανίας. Η άμεση ή έμμεση αποστολή χαυλιοδόντων, κεράτων ρινόκερων, ταρταρούγας και αρωματικών ξύλων στην Κίνα από τις ανατολικές ακτές της Αφρικής καταγράφεται από τον 11^ο και 12^ο αιώνα. Κατά τη δυναστεία των Σουνγκ (1127-1279 μ.Χ.), η κινεζική ναυτιλία εξαπλώθηκε στις δυτικές ακτές του Ινδικού Ωκεανού, ενώ από την ίδια περίοδο έχουν έρθει στο φως κινεζικά αντικείμενα και νομίσματα από τη σύγχρονη Σομαλία μέχρι τη Μοζαμβίκη⁶. Κατά τον 15^ο αιώνα, τα διάσημα εξερευνητικά ταξίδια του μουσουλμάνου Κινέζου Zheng Ho στις ανατολικές αφρικανικές ακτές και οι προσπάθειές του να διεξάγει εμπόριο με τους γηγενείς πληθυσμούς της σύγχρονης Κένυας, της Τανζανίας, της Μαδαγασκάρης, της Ζιμπάμπουε και της Νότιας Αφρικής πιστοποιούν τις μακραίωνες σινο-αφρικανικές σχέσεις⁷, ενώ την ίδιο περίοδο δύο αφρικανικά ζώα (η ζέβρα και η καμηλοπάρδαλη) εμφανίζονται στην Κίνα σε μία προσπάθεια της δυναστείας των

⁴Dent M. Christopher, *China and Africa Development Relations*, Routledge Contemporary China Series, New York, 2011, σελ. 48

⁵Anshan Li, *African Studies in China in the Twentieth Century: A Historiographical Survey*, *African Studies Review*, Volume 48, Number 1, April 2005, σελ. 60

⁶Rotberg I. Robert, *China into Africa: Trade, Aid and Influence*, Brookings Institution Press, 2008, σελ. vii

⁷Taylor Ian, *China and Africa, Engagement and compromise*, Routledge Contemporary China Series, New York, 2006, σελ. 16

Μινγκ (1368-1644 μ.Χ.) να εδραιώσει την ουράνια υπόσταση της αρμονικής βασιλείας της⁸.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι οι πνευματικές, πολιτισμικές και εμπορικές σχέσεις ανάμεσα στην Κίνα και την Αφρική ανατρέχουν πολύ πίσω στο χρόνο, αλλά η κλειστή πολιτική που θα ακολουθήσει η δυναστεία των Τσινγκ (γνωστή και ως δυναστεία Μαντζού- 1644-1912) θα περιορίσει τις επαφές, ενώ η αποικιοποίηση της Αφρικής και η ευρωπαϊκή διείσδυση στην Κίνα σε συνδυασμό με τις εσωτερικές αναταραχές θα διακόψουν τους δεσμούς από τον 19^ο αιώνα. Η άμεση διάδραση ξεκινά ουσιαστικά μετά τη δημιουργία της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας (ΛΔΚ) υπό τον Mao Zedong, ο οποίος επιχείρησε μία ενεργητική εξωτερική πολιτική στην Αφρική.

Ο Mao είχε διαμορφώσει την έννοια των «ενδιάμεσων ζωνών» πριν ακόμα την Επανάσταση του 1949. Η «ενδιάμεση ζώνη» οριζόταν ως όλες τις χώρες ανάμεσα στις Η.Π.Α. και τη Σοβιετική Ένωση, υπό την έννοια μιας τρίτης κατηγορίας στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Στην ενδιάμεση αυτή ζώνη, που δεν βρισκόταν υπό την άμεση επιρροή των δύο υπερδυνάμεων, ο Μάο οραματιζόταν την ηγεμονία και βάσει αυτής την εδραίωση της ΛΔΚ στις διεθνείς σχέσεις ως ξεχωριστή οντότητα από τη Σοβιετική Ένωση⁹.

Η διαμόρφωση των σύγχρονων σχέσεων ΛΔΚ-Αφρικής ξεκινά σταδιακά από τη δεκαετία του 1950, με σημείο-σταθμό τη Διάσκεψη του Bandung (18-24 Απριλίου 1955), και ενισχύεται μετά την ωρίμανση των εσωτερικών συνθηκών της Κίνας. Κεντρικό ρόλο στην εξωτερική πολιτική της ΛΔΚ εν γένει αποτέλεσαν οι **Πέντε Αρχές για Ειρηνική Συνύπαρξη**, που διατυπώθηκαν αρχικά το 1954 από τον πρωθυπουργό της ΛΔΚ, Zhou Enlai, και από το 1970 η εφαρμογή τους επεκτάθηκε και στις εξωτερικές σχέσεις του κράτους με την Αφρική. Οι Πέντε Αρχές είναι οι ακόλουθες¹⁰:

1. Αμοιβαίος σεβασμός για την εδαφική ακεραιότητα και κυριαρχία αλλήλων

⁸Rotberg, op. cit., σελ. vii

⁹Taylor, op. cit., σελ. 17

¹⁰Nianlong Han, Diplomacy of Contemporary China, New Horizon Press, Hong Kong, 1990, σελ. 102

2. Αμοιβαία μη-επίθεση
3. Αμοιβαία μη παρέμβαση σε εσωτερικές υποθέσεις αλλήλων
4. Ισότητα και αμοιβαίο όφελος
5. Ειρηνική συνύπαρξη

Η διαμόρφωση των παραπάνω αρχών ένα χρόνο πριν τη Διάσκεψη του Bandung ήταν καθοριστικής σημασίας για την προσπάθεια της νεοσύστατης ΛΔΚ να συνάψει διπλωματικές σχέσεις με τα αφρικανικά κράτη. Η πρώτη Αφρο-Ασιατική Διάσκεψη, που έλαβε χώρα στο Bandung της Ινδονησίας και συμμετείχαν πολιτικοί εκπρόσωποι 29 χωρών¹¹, αποτελεί το σημείο εκκίνησης ενδιαφέροντος της Κίνας για την Αφρική και ανάπτυξης των πρώτων δεσμών. Οι διπλωματικές προσπάθειες της ΛΔΚ κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης οδήγησαν σε εμπορική συμφωνία με την Αίγυπτο (το μόνο ανεξάρτητο αφρικανικό κράτος που συμμετείχε στη Διάσκεψη), η οποία ήταν και η πρώτη αφρικανική χώρα που ανέπτυξε σχέσεις με την κομμουνιστική Κίνα στις 30 Μαΐου 1956¹². Η Διάσκεψη του Bandung σηματοδότησε την επόμενη τετραετία, η οποία βαπτίστηκε «Εποχή Bandung» (1955-1959) και αποτελεί το σημείο έναρξης της κινεζικής ανάμειξης στην Αφρική και της μάχης ενάντια στην αποικιοκρατία, καθώς ένα από τα κύρια κίνητρα της ΛΔΚ τότε ήταν πρωτίστως ιδεολογικά και γεωπολιτικά.

Η ρητορική του «κοινού αγώνα ενάντια στην αποικιοκρατία» στάθηκε γρήγορα ως αιτιολογία για την παράβαση της αρχή της μη παρέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις αλλήλων: από το 1957 μέχρι το 1962 η ΛΔΚ παρείχε όπλα και εκπαίδευση στο Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο της Αλγερίας, το 1956 προσφέρθηκε να στείλει βοήθεια 280.000 χιλιάδων εθελοντών στην Αίγυπτο κατά τη διάρκεια της Κρίσης του Σουέζ, παρείχε όπλα και εκπαίδευση σε δύο απελευθερωτικές οργανώσεις της Ανγκόλα (MPLA και UNITA)¹³, σε δύο της Μοζαμβίκης (FRELIMO και COREMO)¹⁴, δύο της Ροδεσίας – σημερινής Ζιμπάμπουε (ZAPU και ZANU)¹⁵, δύο της

¹¹Έξι αφρικανικών (Αίγυπτος, Αιθιοπία, Χρυσή Ακτή (σημερινή Γκάνα), Λιβερία, Λιβύη και Σουδάν) και εικοσιτριών ασιατικών

¹²Taylor, op. cit., σελ. 20

¹³Taylor, op. cit., σελ. 75-77

¹⁴Taylor, op. cit., σελ. 93-95

¹⁵Taylor, op. cit., σελ. 106-107

Νοτιοδυτικής Αφρικής – σημερινής Ναμίμπια (SWANU και SWAPO)¹⁶, μία της Νότιας Αφρικής, ενώ ήταν από τις πρώτες χώρες διεθνώς που αναγνώριζε αμέσως τα νέα αφρικανικά κράτη που ανεξαρτητοποιούνταν, συνάπτοντας συνθήκες οικονομικής και τεχνικής βοήθειας και συνεργασίας¹⁷.

Ωστόσο, η πολιτική της διατήρησης φιλικών σχέσεων με κάθε εθνική απελευθερωτική οργάνωση, ακόμα κι αν ήταν αντίπαλες, άλλαξε στις αρχές της δεκαετίας του 1960 με την χειροτέρευση των σχέσεων της ΛΔΚ με τη Σοβιετική Ένωση. Η Κίνα έγινε πιο επιλεκτική στην εκλογή των παραληπτών της βοήθειάς της, στρεφόμενη σε όσους δεν τάσσονταν με τη Μόσχα, ενώ εάν κάποιο κίνημα έδειχνε προθυμία συνεργασίας με τους Σοβιετικούς, η ΛΔΚ ενίσχυε την αντίπαλη οργάνωση ώστε να μειωθεί η επιρροή της Ρωσίας στην Αφρική¹⁸. Παρόλα αυτά, το πραγματικό μέγεθος της στρατιωτικής βοήθειας που παρείχε η Κίνα στις απελευθερωτικές ομάδες της Αφρικής παραμένει άγνωστο και υπολογίζεται βάσει υπερεκτιμήσεων της Δύσης¹⁹.

Κατά την «εποχή Bandung», η ΛΔΚ συνάπτει διπλωματικές σχέσεις με τις χώρες της Βόρειας Αφρικής μέσω πολιτιστικών επισκέψεων στην Αιθιοπία, το Μαρόκο, το Σουδάν και την Τυνησία, ενώ προσεγγίζει τα κράτη της υπο-σαχάριας Αφρικής σε διεθνείς συνδιασκέψεις και υποστηρίζει θερμά το Κίνημα των Αδεσμεύτων²⁰. Οι στοχευμένες προσπάθειες της κομμουνιστικής Κίνας να διευρύνει τις σχέσεις της με την Αφρική αποτυπώνονται και στο πλήθος των κινέζικων και αφρικανικών διπλωματικών αποστολών από το 1959 έως το 1961²¹.

Ο θάνατος του Stalin και η σταδιακή υποτροπή των Σινο-σοβιετικών σχέσεων οδήγησε τον Mao στην πρότερη θεωρία του σχετικά με την «ενδιάμεση ζώνη», παρουσιάζοντας την ΛΔΚ σαν ένα εναλλακτικό σοσιαλιστικό μοντέλο και ενισχύοντας τους δεσμούς της με την Αφρική, ούτως ώστε να ενισχύσει τη θέση της ως προς τη Σοβιετική Ένωση. Παρόλο, λοιπόν, που οι αλυσιδωτές

¹⁶Taylor, op. cit., σελ. 153-155

¹⁷Nianlong, op. cit., σελ. 161

¹⁸Taylor, op. cit., σελ. 29

¹⁹Taylor, op. cit., σελ. 30

²⁰Nianlong, op. cit., σελ. 163-164

²¹Οι κινεζικές και αφρικανικές διπλωματικές αποστολές διπλασιάστηκαν μέσα σε ένα χρόνο (1959-1960) – βλ. Taylor, op. cit., σελ. 22

ανεξαρτητοποιήσεις των Αφρικανικών κρατών δεν ικανοποιούσαν ιδεολογικά την Κίνα, καθώς δεν επιτυγχάνονταν μετά από ουσιαστικό επαναστατικό αγώνα, η ΛΔΚ υιοθέτησε το ρόλο του «εκπαιδευτή», προωθώντας τη δραστηριοποίηση και τον μη εφησυχασμό των λαών.

Έτσι, η πενταετία 1960-1965 χαρακτηρίστηκε από μεγάλη διπλωματική επιτυχία της ΛΔΚ, καθώς σύναψε σχέσεις με 14 αφρικανικά κράτη²², ενώ συμμετείχε ενεργά τόσο οικονομικά όσο και με την παροχή πολεμικού εξοπλισμού στο Αφρο-ασιατικό Ταμείο Αλληλεγγύης, οργανισμός ιδιαίτερα καίριος για την ανάπτυξη ισχυρών δεσμών με τα αφρικανικά κράτη. Η περιοδεία του Zhou Enlai σε δέκα αφρικανικά έθνη²³ (13 Δεκεμβρίου 1963 – 5 Φεβρουαρίου 1964) ήρθε να δηλώσει το καθιερωμένο πλέον ενδιαφέρον της ΛΔΚ στην Αφρική, προβάλλοντας την εικόνα και το κύρος του Πεκίνου²⁴.

Παρόλα αυτά, οι επιτυχίες στην εξωτερική της πολιτική κατά την πρώτη πενταετία της δεκαετίας του 1960 θα ανατρέπονταν με την έναρξη της Πολιτιστικής Επανάστασης το 1966. Η κατάληψη του Υπουργείου Εξωτερικών από τους Κόκκινους Φρουρούς το 1967 και η ανάκληση όλων των πρέσβων από την Αφρική αμαύρωσε την εικόνα της ΛΔΚ διεθνώς, ενώ η Τυνησία και η Κένυα διέκοψαν ολοκληρωτικά τις διπλωματικές τους σχέσεις μετά από κινεζικές προκλήσεις²⁵. Την ίδια περίοδο, η ανατροπή του Nkrumah της Γκάνα ενώ ήταν σε επίσημη επίσκεψη στην Κίνα και η απέλαση όλων των κινέζων ειδημόνων από τους πραξικοπηματίες στη Γκάνα οδήγησε σε αναστολή των διπλωματικών σχέσεων των δύο κρατών (20 Οκτωβρίου 1966). Σε αντιδιαστολή με τα παραπάνω και με τη δραματική μείωση των διπλωματικών αποστολών στην ΛΔΚ²⁶, η Κίνα κατόρθωσε να διατηρήσει τους

²²Γκάνα, Μαλί, Σομαλία, Ζαΐρ, Ουγκάντα, Μπουруντί, Κένυα, Μπενίν, Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, Κονγκό, Τανζανία, Τυνησία, Ζάμπια και Μαυριτανία – Taylor, op. cit., σελ. 23

²³Ενωμένη Αραβική Δημοκρατία (σημερινή Αίγυπτος), Αλγερία, Μαρόκο, Τυνησία, Γκάνα, Μαλί, Γουινέα, Σουδάν, Αιθιοπία και Σομαλία – βλ. <http://www.fmprc.gov.cn/eng/ziliao/3602/3604/t18001.htm> [τελευταία πρόσβαση: 27/6/2013]

²⁴Taylor, op. cit., σελ. 25

²⁵Taylor, op. cit., σελ. 32

²⁶Το 1996 πραγματοποιήθηκαν 116, καθώς οι προσκλήσεις είχαν γίνει πριν την έναρξη της Πολιτιστικής Επανάστασης, το 1967 μειώθηκαν στις 53, ενώ το 1968 ήταν μόλις 12.

δεσμούς της με τους σημαντικότερους εταίρους της στην Αφρική (Κονγκό, Γουινέα, Μάλι, Τανζανία και Ζάμπια)²⁷.

Η ΛΔΚ, παρά τις έκρυθμες καταστάσεις που λάμβαναν χώρα στο εσωτερικό της, κατόρθωσε να ασκήσει συνεκτική εξωτερική πολιτική με τους στρατηγικούς της εταίρους στην Νότια Αφρική (Τανζανία, Ζάμπια), ενώ η χρήση οικονομικής και τεχνικής βοήθειας προς τις αφρικανικές απελευθερωτικές οργανώσεις είχε δώσει το στίγμα του σταθερού σύμμαχου στον αγώνα ενάντια στον ηγεμονισμό, την αποικιοκρατία και την ηγεμονία των Μεγάλων Δυνάμεων. Το τέλος της Πολιτιστικής Επανάστασης και οι προσπάθειες της ΛΔΚ να διορθώσει την οπισθοδρόμηση στις διπλωματικές της σχέσεις με την Αφρική έφεραν αντιμέτωπη την Κίνα με ένα διπολικό διεθνές σύστημα, στο οποίο ωστόσο το πλήθος των νέων αναπτυσσόμενων κρατών πρόσφερε μεγάλες πολιτικές δυνατότητες για την ανάδειξη της ΛΔΚ.

Έτσι, το Πεκίνο ξεκίνησε μία ενεργή εξωτερική πολιτική, επανατοποθετώντας τους πρέσβεις του στην Τανζανία και τη Ζάμπια, αυξάνοντας τις επισκέψεις αφρικανών διπλωματών στην Κίνα και αυξάνοντας συστηματικά την παροχή βοήθειας προς ριζοσπαστικές οργανώσεις της Νότιας Αφρικής που μάχονταν για την ανατροπή μειονοτικών καθεστώτων²⁸. Ουσιαστικά, η αφρικανική ήπειρος αποτέλεσε «το άμεσο και έμμεσο πεδίο μάχης της ΛΔΚ ενάντια στις Η.Π.Α. και τη Σοβιετική Ένωση»²⁹. Χαρακτηριστικό είναι το μέγεθος της κινεζικής βοήθειας προς την Αφρική, η οποία το διάστημα 1970-1976 ξεπέρασε το αντίστοιχο των Σοβιετικών³⁰, υποδηλώνοντας το ενδιαφέρον της ΛΔΚ για την ήπειρο. Σημείο αναφοράς αποτελεί και ένα από τα μεγαλύτερα έργα υποδομής που πραγματοποίησε η κινεζική κυβέρνηση στην Αφρική, ο σιδηρόδρομος Tazara (γνωστός και ως TanZam), που συνέδεε την Τανζανία με τη Ζάμπια, ξεκίνησε το 1970 και ολοκληρώθηκε το 1975. Αποτέλεσε τη μεγαλύτερη οικονομική βοήθεια που προσέφερε ποτέ κομμουνιστικό καθεστώς για ένα πρόγραμμα και ενίσχυσε σημαντικά τη θέση της Κίνας τόσο στα

²⁷ Taylor, op. cit., σελ. 32-34

²⁸ Taylor, op. cit., σελ. 37

²⁹ Yu George, *Peking's African Diplomacy, Problems of Communism*, vol. 21, 1972, σελ. 16 [διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.unz.org/Pub/ProblemsCommunism-1972mar-00016> - τελευταία πρόσβαση: 28/6/2013]

³⁰ Η Κίνα δέσμευσε \$1,815 εκατομμύρια, ενώ η Σοβιετική Ένωση \$1,019 εκατομμύρια

δύο κράτη που συνέδεε η γραμμή όσο και γενικά στην περιοχή της Νότιας Αφρικής³¹, καθώς απέδειξε ότι παρά τις εσωτερικές αναταραχές της Πολιτιστικής Επανάστασης παρέμενε αφοσιωμένη στην υποστήριξη της περιοχής και γενικά του αναπτυσσόμενου κόσμου, ενώ συγχρόνως μείωσε την επιρροή της Μόσχας στην ανατολική και νότια Αφρική.

1.1 Η αποδοχή της ΛΔΚ στον ΟΗΕ και οι εσωτερικές της μεταρρυθμίσεις στη διαμόρφωση των σύγχρονων σχέσεων με την Αφρική

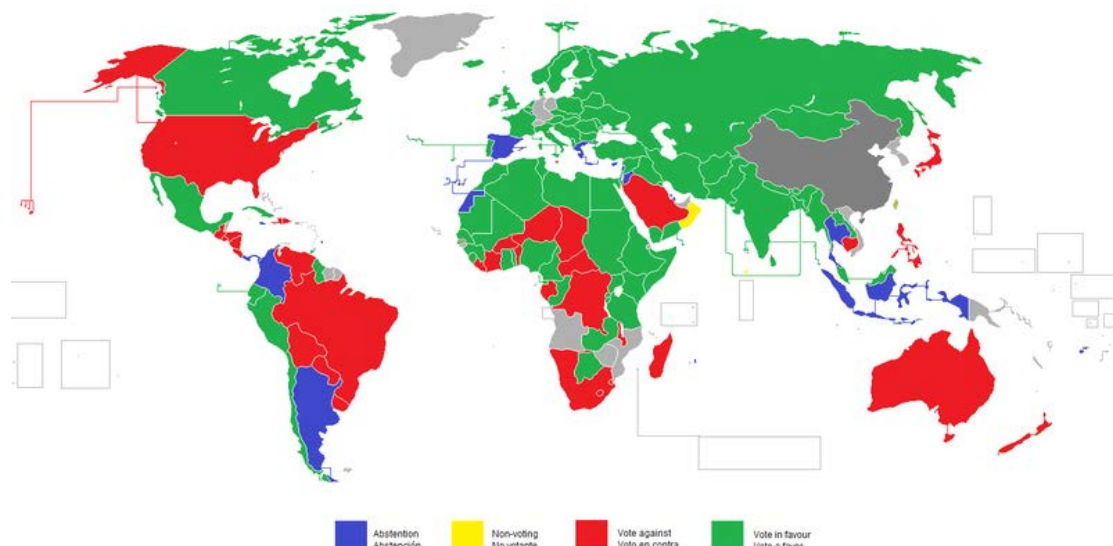
Αυτές οι σχέσεις ανάμεσα στο Πεκίνο και στα εν τη γενέσει τους αφρικανικά κράτη, καθρεπτίστηκαν στην αποδοχή της ΛΔΚ ως επίσημο εκπρόσωπο της Κίνας στον ΟΗΕ το 1971. Η αποκατάσταση της θέσης της ΛΔΚ σε θεσμικό επίπεδο αποτελούσε κεντρικό στόχο της κινέζικης εξωτερικής πολιτικής και συνεχίζει να αποτελεί μέχρι και σήμερα, όπως θα εξεταστεί παρακάτω. Η αποδοχή της Κίνας έγινε με 76 ψήφους υπέρ, 35 κατά και 17 αποχές στο ψήφισμα της 25ης Οκτωβρίου 1971³². Η αποδοχή της ΛΔΚ στον ΟΗΕ με την ταυτόχρονη απομάκρυνση της Ταϊβάν ως νόμιμου εκπροσώπου της Κίνας και η αποκατάσταση της θέσης της ως μόνιμου μέλους του Συμβουλίου Ασφαλείας βασίστηκε στο πλήθος των αφρικανικών χωρών που ψήφισαν υπέρ της. Περισσότερες από το ένα τρίτο των θετικών ψήφων προέρχονταν από την Αφρική³³, όπως φαίνεται στο χάρτη 1, χωρίς τη βοήθεια των οποίων η τελική έκβαση της ψηφοφορίας θα ήταν αβέβαιη. Η υποστήριξη αυτή εκτιμήθηκε από την ΛΔΚ, η οποία, ενδυναμωμένη από την πολιτική της δύναμη σε διεθνές επίπεδο, έγινε σταθερός υποστηρικτής των αφρικανικών θέσεων, ανταγωνιζόμενη άλλωστε σταθερά και τη Σοβιετική Ένωση, και προωθώντας την εναντίωσή της στον ηγεμονισμό, την προστασία της παγκόσμιας ειρήνης και δικαιοσύνης³⁴.

³¹Taylor, op. cit., σελ. 39

³²<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N71/219/22/PDF/N7121922.pdf?OpenElement> [τελευταία πρόσβαση: 28/6/2013]

³³http://china.usc.edu/App_Images/1971-UN-China-seating.pdf [τελευταία πρόσβαση: 28/6/2013]

³⁴Nianlong, op. cit., σελ. 396-399

Χάρτης 1 - Κατανομή ψήφων για την αποδοχή της ΛΔΚ στον ΟΗΕ, 1971

Πηγή: <http://en.wikipedia.org/>

Η αλλαγή ηγεσίας το 1978 και η ανάληψή της από τον Deng Xiaoping, θα εισαγάγει σταδιακά την Κίνα στον δρόμο της καπιταλιστικής ανάπτυξης, που χαρακτηρίστηκε από διψήφια ποσοστά μεγέθυνσης και αλματώδη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού της³⁵. Αυτή η αναπτυξιακή επιτυχία θα αποτελέσει το πρότυπο πολλών αφρικανικών κρατών από τη δεκαετία του 1980 μέχρι και σήμερα. Το άνοιγμα της ΛΔΚ στις οικονομικές δυνάμεις της αγοράς θα ενδυναμώσει την ανάμειξη της Κίνας στην Αφρική από το 1990³⁶, η οποία σύμφωνα με τη δυτική ακαδημαϊκή κοινότητα αψηφά πλέον τα παλιότερα ιδεολογικά κίνητρα, ενώ ο νέος «κρατικός καπιταλισμός» της ΛΔΚ της παρέχει ένα μοναδικό συγκριτικό πλεονέκτημα για την εμπορική εξάπλωσή της στη μαύρη ήπειρο. Η επισκόπηση των οικονομικών δυνάμεων του εμπορίου, των επενδύσεων, αλλά και της αναπτυξιακής βοήθειας και ο τρόπος που αυτές επιδρούν στην αφρικανική αναπτυξιακή πορεία αναλύονται στα επόμενα κεφάλαια.

Ωστόσο, οφείλουμε να υπογραμμίσουμε τις ομοιότητες και οι διαφορές των δύο μερών, όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί σήμερα. Η Κίνα είναι η μεγαλύτερη αναπτυσσόμενη χώρα του κόσμου, ενώ η Αφρική φιλοξενεί τον μεγαλύτερο αριθμό

³⁵ Alden, op. cit., σελ. 10

³⁶ Davies Martyn, How China is influencing Africa's Development, Background Paper for the Perspectives on Global Development 2010 Shifting Wealth, OECD Development Centre, Paris, 2010, σελ. 6

αναπτυσσόμενων κρατών. Ο πληθυσμός της ΛΔΚ και της Αφρικής αποτελεί περισσότερο από το ένα τρίτο του παγκόσμιου, γεγονός που καταδεικνύει την κοινή τους ανάγκη για οικονομική μεγέθυνση και κοινωνική ευημερία. Οι διαφορές τους, ωστόσο, παραμένουν μεγάλες: η Αφρική αποτελείται από μία ιδιαιτέρως ανομοιογενή ομάδα 54 αναγνωρισμένων κυρίαρχων κρατών, το ένα τρίτο εκ των οποίων είναι εξαρτημένο από τους φυσικούς του πόρους. Αν και η οικονομική μεγέθυνση που σημειώνει τα τελευταία χρόνια η ήπειρος άγγιξε το 5.4% ετησίως, υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση ανάμεσα στα κράτη³⁷. Αντιθέτως, η μεγέθυνση της κινεζικής οικονομίας ήταν φαινομενική, αγγίζοντας το 10% ετησίως από το 1990 μέχρι το 2007³⁸, ενώ διαθέτει πλέον εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό. Επιπροσθέτως, η κυριαρχία των δυτικών δυνάμεων στην Αφρική κράτησε δεκαετίες και διατηρείται μέχρι σήμερα σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, εν αντιθέσει με τη ΛΔΚ που έχει αναδειχτεί πλέον σε παγκόσμια δύναμη, περνώντας από την εποχή της επανάστασης του Mao στην εποχή του εκσυγχρονισμού του Deng.

³⁷Rotberg, op. cit., σελ. 90-95

³⁸Dent, op. cit., σελ. 130

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

2 Εμπόριο

Το διεθνές εμπόριο αφορά την ανταλλαγή προϊόντων και υπηρεσιών ανάμεσα σε εθνικά κράτη και αποτελεί τη βάση της παγκόσμιας οικονομίας. Αναπτύχθηκε ραγδαία μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο με τη συνεχή φιλελευθεροποίηση, που προωθήθηκε με τις Συμφωνίες του Bretton Woods (1944), τις Συμφωνίες της GATT (1947-1979) και σήμερα υποστηρίζεται από τον ΠΟΕ. Ως κύριοι δρώντες του διεθνούς εμπορίου αναγνωρίζονται τα κράτη, η αγορά, οι διεθνείς οργανισμοί και τα διεθνή καθεστώτα που αυτοί διαμορφώνουν. Οι κυριότεροι λόγοι διεξαγωγής του διεθνούς εμπορίου είναι η αδυναμία παραγωγής όλων των προϊόντων από ένα κράτος, η εκμετάλλευση του συγκριτικού πλεονεκτήματος κάθε κράτους, αλλά και των οικονομικών κλίμακας που διαμορφώνονται από το μέγεθος είτε της αγοράς είτε της παραγωγής.

Το διασυνοριακό εμπόριο ανάμεσα στην ΛΔΚ και την Αφρική αποτελεί έναν από τους κεντρικότερους πυλώνες της κινεζικής εμπλοκής στην ήπειρο σήμερα και τη βασικότερη αιτία ανησυχίας περί νεοαποικιοκρατικής εξάπλωσης της Κίνας και εξάρτησης της Αφρικής από αυτήν. Πλήθος μελετών και δημοσιευμάτων στον τύπο υποστηρίζει ότι οι εμπορικές τους συναλλαγές χαρακτηρίζονται από τη δομή του εμπορίου κατά την αποικιοκρατία, αντανakλώντας το μοντέλο της εξάντλησης των φυσικών πόρων της μαύρης ηπείρου, αφού αυτά απορροφούν τον κύριο όγκο των εξαγωγών της προς την Κίνα, εισάγοντας πίσω προϊόντα υψηλότερης προστιθέμενης αξίας. Η μελέτη, συνεπώς, των διμερών εμπορικών τους συναλλαγών τόσο ως προς τον όγκο, όσο και ως προς τη σύνθεση και τα βασικά τους χαρακτηριστικά χρήζει ιδιαίτερης επισκόπησης.

2.1 Όγκος εμπορικών συναλλαγών

Η εμπορική συνδιαλλαγή των δύο μερών μπορεί να χωριστεί σε τέσσερις διακριτές περιόδους³⁹. Η πρώτη, από το 1949 έως το 1978, χαρακτηρίζεται από μικρό εμπορικό όγκο σε διμερές επίπεδο, ενώ το βάρος έπεφτε ουσιαστικά στην κινεζική βοήθεια προς τις αφρικανικές απελευθερωτικές οργανώσεις. Η δεύτερη περίοδος αφορά τη δεκαετία 1979-1989 και διακρίνεται από τη χαμηλή αύξηση του διμερούς εμπορίου, καθώς το βλέμμα της ΛΔΚ ήταν στραμμένο σε εσωτερικές μεταρρυθμίσεις και προσαρμογές. Κατά την τρίτη περίοδο, από το 1990 έως το 1999, εγκαινιάζεται η ανοιχτή κινεζική πολιτική, κάτι που οδηγεί σε τετραπλασιασμό του εμπορίου ανάμεσα στα δύο μέρη. Η τέταρτη και τελευταία περίοδος έχει ως σημείο εκκίνησης την ίδρυση του Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC), το 2000, όπου ξεκινά η αύξηση του διμερούς εμπορίου με ραγδαίους ρυθμούς, μαρτυρώντας παράλληλα την επίδραση της θεσμοποίησης στις εμπορικές πρακτικές.

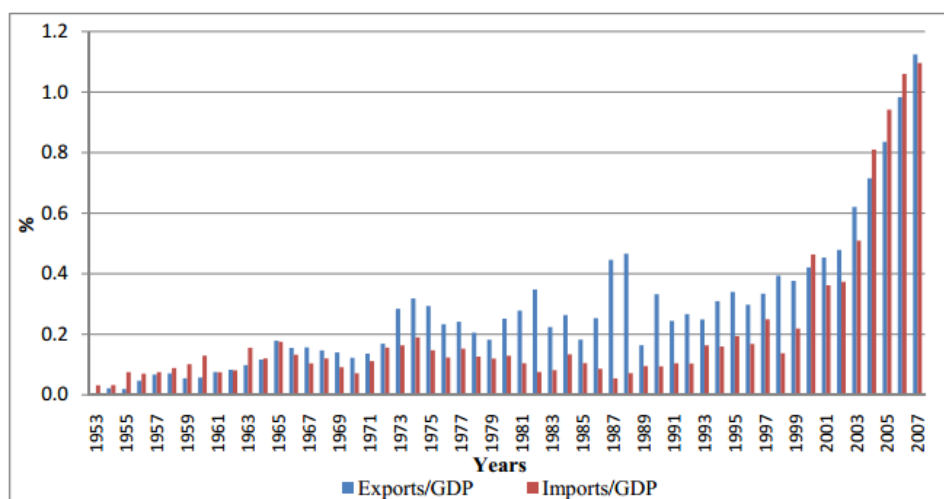
Η γεωμετρική πρόοδος της αύξησης του εμπορίου ανάμεσα στα δύο μέρη είναι χαρακτηριστική: ο όγκος του διμερούς εμπορίου το 1950 ήταν μόλις \$12.14 εκατομμύρια, το 1980 ξεπέρασε το \$1 δισεκατομμύριο, το 2000 έφτασε τα \$10 δις, ενώ το 2008 ξεπέρασε τα \$100 δις⁴⁰ (σχεδιάγραμμα 1). Αυτό αποτελεί κεντρικό κομμάτι του εμπορίου Νότου-Νότου, το οποίο το 2008 αποτελούσε το 11% του παγκόσμιου⁴¹ και συνιστά έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων χωρών⁴², όπως θα αναλυθεί και παρακάτω.

³⁹ Abuodha Jo'rum, Simiyu-Wafukho Stella, Dialogue Workshop Proceedings, China – African Civil Society Dialogue, Heinrich Böll Foundation-East & Horn of Africa, 2008, σελ. 12

⁴⁰ http://english.gov.cn/official/2010-12/23/content_1771603_3.htm [τελευταία πρόσβαση: 2/7/2013]

⁴¹ Puri Lakshmi, A Silent Revolution in South-South Trade, World Trade Organization, Geneva, 2004, σελ. 1

⁴² <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTRESEARCH/EXTPROGRAMS/EXTTRADER/EXTRESEARCH/0,,contentMDK:23066778~pagePK:64168182~piPK:64168060~theSitePK:544849,00.html> [τελευταία πρόσβαση: 3/6/2013]

Σχεδιάγραμμα 1- Τάση κινεζικών εισαγωγών και εξαγωγών με την Αφρική, 1953-2007

Πηγή: *African Development Bank Group, 2011*

Φυσικά, οι ετήσιες μεταβολές στον όγκο του εμπορίου αποτελούν συνισταμένη έκφραση τόσο της ποσοτικής αύξησης όσο και της αύξησης των τιμών-και πρωτίστως αυτής του πετρελαίου⁴³. Οι τιμές τείνουν να κινούνται κυκλικά και να διακυμαίνονται ανά περιόδους, αντιδρώντας στις βασικές αρχές της αγοράς και σε οικονομικούς δείκτες όπως το επιτόκιο και η συναλλαγματική ισοτιμία. Κατά την περίοδο που μελετάται στο σχεδιάγραμμα 1, οι παγκόσμια οικονομία βίωσε τρεις εκρήξεις τιμών τα διαστήματα 1951-1953, 1972-1975 και 2003-2008⁴⁴. Η τελευταία συνδέεται με τη μεγάλη εξάπλωση της παγκόσμιας οικονομίας και συνακολούθως με την αύξηση της ζήτησης, σημαντικό τμήμα της οποίας προήλθε από την ΛΔΚ και αφορούσε κυρίως πρωτογενείς ύλες⁴⁵. Η πτώση των τιμών σε όλους τους τομείς ήρθε το 2008 με την παγκόσμια οικονομική κρίση, αν και παρέμειναν υψηλότερες από τις αντίστοιχες του 2000.

Σύμφωνα με τα τελευταία δεδομένα του ΠΟΕ, το 2011 η ΛΔΚ κατέλαβε την πρώτη θέση στους εξαγωγείς προϊόντων, πραγματοποιώντας το 10,4% των παγκόσμιων εξαγωγών, που ισοδυναμεί με \$1.898 δις, ενώ στις εισαγωγές κατατάσσεται δεύτερη μετά τις Η.Π.Α., με ποσοστό 9.5% των παγκόσμιων εισαγωγών⁴⁶ (σχεδιάγραμμα 2). Παράλληλα, αυξάνεται η παρουσία της και στο εμπόριο

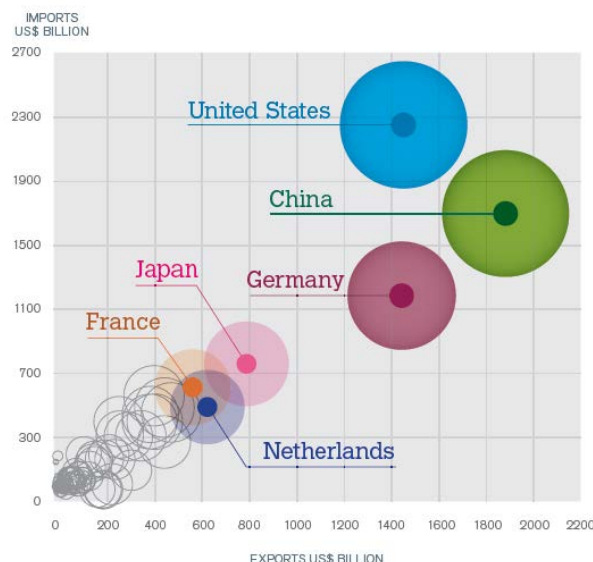
⁴³Dent, op. cit., σελ. 25

⁴⁴Dent, op. cit., σελ. 122-125

⁴⁵Dent, op. cit., σελ. 126

⁴⁶International Trade Statistics 2012, World Trade Organization, 2013, σελ. 123 - Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2012_e/its12_toc_e.htm

υπηρεσιών, όπου στα ταξίδια καταλαμβάνει την τέταρτη θέση (με ποσοστό που φτάνει το 4,5% του παγκόσμιου συνόλου εξαγωγών⁴⁷) και την δεύτερη στις κατασκευές μετά την Ε.Ε.⁴⁸

Σχεδιάγραμμα 2- Ηγετικές Οικονομίες στο εμπόριο προϊόντων, 2011

Πηγή: International Trade Statistics 2012, World Trade Organization

Το μερίδιο της Αφρικής στο συνολικό όγκο του κινεζικού εμπορίου φτάνει το 3%, επίπεδο αντίστοιχο με το μερίδιο της ηπείρου με τους άλλους σημαντικότερους εταίρους της⁴⁹, ωστόσο η σημασία του διαφαίνεται από το γεγονός ότι έχει 16πλασιαστεί (φτάνοντας τα \$166.3 δις) εν συγκρίσει με το 2000, παρά την οικονομική κρίση του 2008⁵⁰. Η Αφρική με μέση αύξηση του πραγματικού της ΑΕΠ κατά 5% (2011)⁵¹, πραγματοποίησε εξαγωγές ύψους \$75.972 δις προς την ΛΔΚ σε σύνολο \$581.846 δις, που αποτελούν το 13,1% των συνολικών της εξαγωγών (από 3,2% το 2000⁵²), ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό των εισαγωγών της προήλθε από την

⁴⁷ International Trade Statistics 2012, op. cit., σελ. 154

⁴⁸ International Trade Statistics 2012, op. cit., σελ.166

⁴⁹ Dent, op. cit., σελ. 22

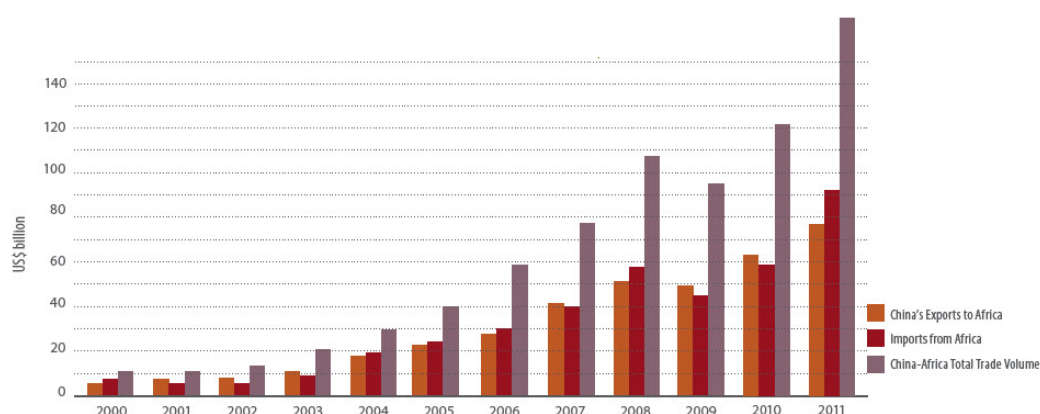
⁵⁰ http://www.china.org.cn/business/2012-07/19/content_25950130.htm [τελευταία πρόσβαση: 3/6/2013]

⁵¹ <http://www.africaneconomicoutlook.org/en/data-statistics/table-2-real-gdp-growth-rates-2003-2013/> [τελευταία πρόσβαση: 3/6/2013]

⁵² African Economic Outlook 2013, African Development Bank, Development Centre of the Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations Development Programme, United Nations Economic Commission for Africa, 2013, σελ. 66 - Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/development/african-economic-outlook-2013_aeo-2013-en

Κίνα (11.6%)⁵³. Αντίστοιχα, η Κίνα με μέσο όρο ετήσιας αύξησης των εισαγωγών και εξαγωγών της κατά 20.3% το 2011⁵⁴, πραγματοποίησε εξαγωγές ύψους \$72.938 εκατομμυρίων προς την Αφρική, ποσοστό ίσο με το 13.8% των παγκόσμιων εξαγωγών της⁵⁵. Μικρότερη από όσο περιγράφεται στους δημοσιογραφικούς τίτλους, φαίνονται και οι πωλήσεις πολεμικού εξοπλισμού που το 2003 άγγιξαν τα \$1,3 δις, ποσό που αποτελεί μόλις το 6% των όπλων που εισάγει η Αφρική⁵⁶.

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι η Κίνα αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους της Αφρικής, μετά τις Η.Π.Α και την Ε.Ε.⁵⁷. Για πολλά αφρικανικά κράτη, κυρίως για την Αγκόλα, το Σουδάν, τη Δημοκρατία του Κονγκό, τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, τη Μαυριτανία και τη Ζάμπια, η Κίνα έχει καταστεί η σημαντικότερη εξαγωγική αγορά⁵⁸.

Σχεδιάγραμμα 3- Διμερές Εμπόριο Κίνας-Αφρικής, 2000-2011

Πηγή: *African Progress Report 2012*

2.2 Σύνοψη

Όσον αφορά τη σύνοψη των εμπορικών συναλλαγών των δύο μερών, τα στοιχεία δείχνουν ότι πράγματι το πετρέλαιο, τα ορυκτά και τα μέταλλα απορροφούν τον μεγαλύτερο όγκο εισαγωγών της ΛΔΚ από την Αφρική, καθώς η ΛΔΚ αδυνατεί να

⁵³ UNCTAD Handbook of Statistics 2012, UNCTAD, TD/STAT.37, σελ. 91 και 92, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=381>

⁵⁴ UNCTAD Handbook of Statistics 2012, op. cit., σελ. 30

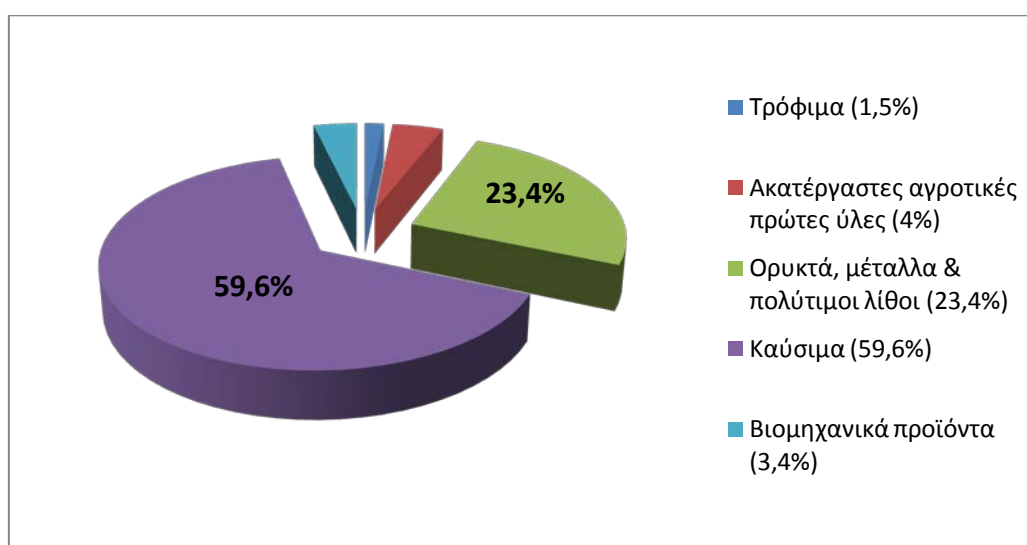
⁵⁵ International Trade Statistics Yearbook 2012 (2012 ITSY), Volume I, UN Comtrade, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://comtrade.un.org/pb/>

⁵⁶ Alden, op. cit., σελ. 25

⁵⁷ African Economic Outlook 2013, op. cit., σελ. 11

⁵⁸ African Economic Outlook 2013, op. cit., σελ. 19

ικανοποιήσει την εγχώρια ζήτησή της για φυσικούς πόρους, που δημιουργείται από την ραγδαία αύξηση της κατανάλωσης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων χάρη στην οικονομική μεγέθυνση των τελευταίων ετών. Όπως φαίνεται και στο σχεδιάγραμμα 4, το συντριπτικό ποσοστό των κινεζικών εισαγωγών από την Αφρική είναι τα καύσιμα (πετρέλαιο και φυσικό αέριο) που καταλαμβάνουν το 59,6% των συνολικών εξαγωγών της ηπείρου προς την ΛΔΚ, ενώ εάν προστεθεί και το ποσοστό του ορυκτού πλούτου (23,4%) και των αγροτικών πρώτων υλών (4%) καθίσταται σαφές ότι οι ακατέργαστοι πόροι μονοπωλούν το διμερές εμπόριο των εξεταζόμενων εταίρων (87%).

Σχεδιάγραμμα 4-Σύνθεση Αφρικανικών Εξαγωγών στην Κίνα, 2011

Πηγή στοιχείων: UNCTAD, 2012

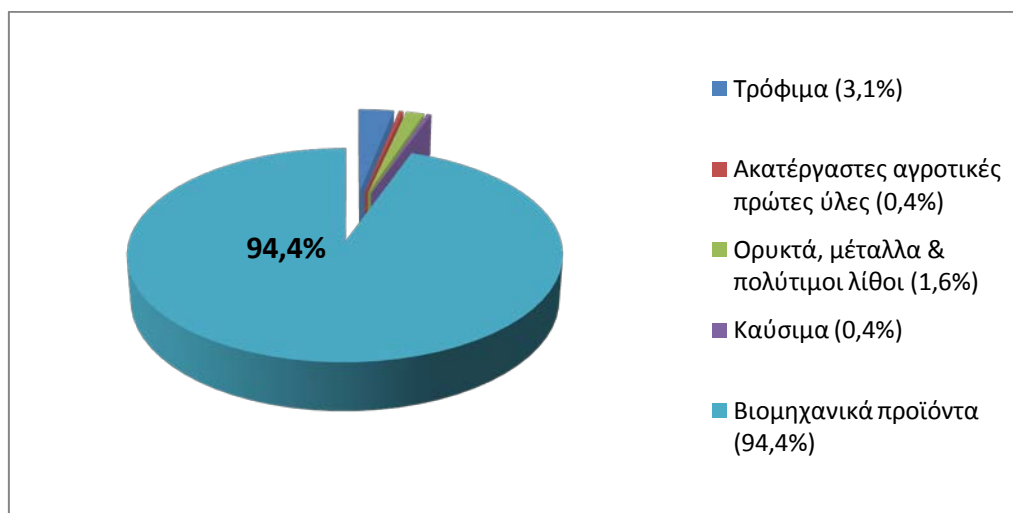
Τα δεδομένα αντιστρέφονται όταν μελετηθούν οι εισαγωγές της Αφρικής από την Κίνα (σχεδιάγραμμα 5), οι οποίες κυριαρχούνται από βιομηχανικά προϊόντα (94,4%), τα οποία είναι κατά κύριο λόγο μηχανικός εξοπλισμός, κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και ηλεκτρονικά⁵⁹. Η αντιστροφή αυτή, πέρα από λαβή για δημοσιογραφικούς τίτλους, μαρτυρά τη συμπληρωματικότητα των δύο οικονομιών, καθώς η Αφρική είναι μεγάλος προμηθευτής πρώτων υλών και ενεργειακών πόρων για την Κίνα, ενώ η ΛΔΚ είναι μεγάλος προμηθευτής βιομηχανικών προϊόντων για τα αφρικανικά κράτη⁶⁰. Η συμπληρωματικότητα αυτή

⁵⁹http://english.gov.cn/official/2010-12/23/content_1771603_3.htm
4/6/2013]

[τελευταία πρόσβαση:

⁶⁰Dent, op. cit., σελ. 101-102

είναι σύμφωνη και με τη θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος, καθώς η πλούσια σε αποθέματα φυσικών πόρων Αφρική έχει φυσικό συγκριτικό πλεονέκτημα εν συγκρίσει με την Κίνα για την στήριξή της στις πρώτες ύλες, ενώ αντίθετα η ΛΔΚ με μεγάλο και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό έχει σαφές συγκριτικό πλεονέκτημα στον τομέα των βιομηχανικών προϊόντων⁶¹.

Σχεδιάγραμμα 5- Σύνθεση Αφρικανικών Εισαγωγών από την Κίνα, 2011

Πηγή στοιχείων: *UNCTAD Handbook of Statistics 2012, UNCTAD, TD/STAT.37*

Το πετρέλαιο συνεχίζει, λοιπόν, να αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εξαγωγικά προϊόντα της ηπείρου, καθώς αποτελεί το 57% των συνολικών εξαγωγών της (από 51% το 2000)⁶², αλλά ιδιαίτερα σημαντική είναι η αύξηση του ποσοστού εισαγωγής αφρικανικού πετρελαίου από την ΛΔΚ, που έφτασε το 13,6%⁶³, παρά την πτώση της ζήτησής του από την Ε.Ε. και τις Η.Π.Α. το 2011.

Παρόλα αυτά, τα στοιχεία δείχνουν ότι σταδιακά οι εξαγωγές και των βιομηχανικών προϊόντων της Αφρικής προς την ΛΔΚ αυξάνονται σημαντικά (φτάνοντας το 2,7% των συνολικών εξαγωγών της Αφρικής) και σταθερά (0.6% το 1995, 1,7% το 2005 και

⁶¹Dent, op. cit., σελ. 102

⁶²African Economic Outlook 2013, op. cit., σελ. 66

⁶³UNCTAD Handbook of Statistics 2012, op. cit., σελ. 91 - Η Κίνα κατέλαβε το 2011 την τρίτη θέση στους μεγαλύτερους εισαγωγείς καυσίμων, μετά την Ε.Ε. και τις Η.Π.Α. (βλ. International Trade Statistics 2012, op. cit., σελ. 55)

2,7% το 2011⁶⁴), παρέχοντας ενδεχομένως τη βάση για μία διαφοροποιημένη και βιώσιμη ανάπτυξη της Μαύρης Ηπείρου⁶⁵.

2.3 Γεωγραφική κατανομή

Το εμπόριο της ΛΔΚ με την Αφρική χαρακτηρίζεται από υψηλή γεωγραφική συγκέντρωση σε λίγες χώρες και κυρίως πετρελαιοπαραγωγές, σε αντίθεση με τις εισαγωγές της Αφρικής, οι οποίες διαμοιράζονται στα κράτη, αν και πάλι η συμμετοχή των πετρελαιοπαραγωγών είναι εξέχουσα⁶⁶. Ουσιαστικά, ποσοστό υψηλότερο του 70% των κινεζικών εισαγωγών από την Αφρική προέρχεται από τέσσερα μόλις κράτη: Αγκόλα (34%), Νότια Αφρική (20%), Σουδάν (11%) και Δημοκρατία του Κονγκό (8%)⁶⁷ (σχεδιάγραμμα 6). Η Αγκόλα παρέχει το 50% των αφρικανικών εξαγωγών πετρελαίου στην Κίνα, ακολουθούμενη από το Σουδάν και τη Δημοκρατία του Κονγκό, ενώ η Νότια Αφρική είναι ο σχεδόν αποκλειστικός προμηθευτής της σε μέταλλα και διαμάντια. Ωστόσο, δύο από τις σημαντικότερες ακατέργαστες αγροτικές πρώτες ύλες της βιομηχανικής παραγωγής της Κίνας, η ξυλεία και το βαμβάκι, προέρχονται από ένα σύνολο κρατών της Δυτικής Αφρικής⁶⁸.

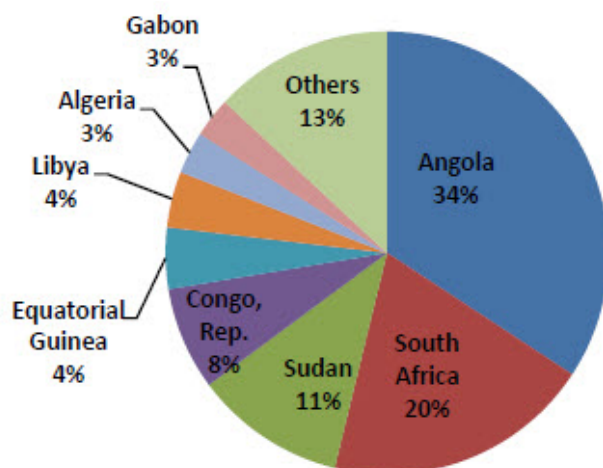
⁶⁴Ibid.

⁶⁵African Economic Outlook 2011, African Development Bank, Development Centre of the Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations Development Programme, United Nations Economic Commission for Africa, 2011, σελ. 116

⁶⁶Rotberg, op. cit., σελ. 100

⁶⁷Στοιχεία του 2007, βλ. Renard Mary-Francoise, China's Trade and FDI in Africa, Working Paper Series N° 126, African Development Bank Group, Tunisia, 2011, σελ. 15

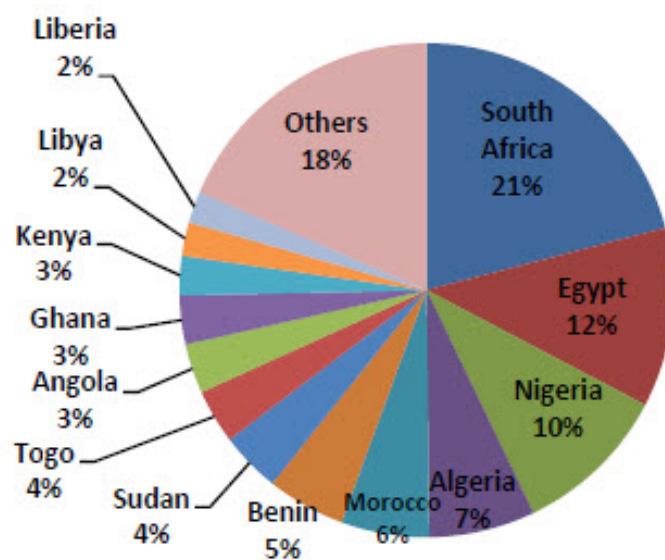
⁶⁸Γκαμπόν, Δημοκρατία του Κονγκό, Ισημερινή Γουινέα, Καμερούν και Λιβηρία για ξυλεία, Μπενίν, Μπουργκίνα Φάσο, Μάλι, Ακτή Ελεφαντοστού και Καμερούν για βαμβάκι. – βλ. Rotberg, op. cit., σελ. 100

Σχεδιάγραμμα 6-Κυριότεροι Αφρικανοί Εξαγωγείς προς την Κίνα, 2007

Πηγή: African Development Bank Group, 2011

Όσον αφορά τις αφρικανικές εισαγωγές από την ΛΔΚ, χαρακτηρίζονται από χαμηλότερη γεωγραφική συγκέντρωση όπως φαίνεται και στο σχεδιάγραμμα 7, αν και κυριαρχούν οι χώρες με πιο αναπτυγμένη ελαφριά βιομηχανία, όπως η Νότια Αφρική, η Αίγυπτος και η Νιγηρία⁶⁹.

Σχεδιάγραμμα 7 – Κυριότεροι Αφρικανοί Εισαγωγείς από την Κίνα, 2007

Πηγή: African Development Bank Group, 2011

⁶⁹Rotberg, op. cit., σελ.100-101

2.4 Εμπορικές πολιτικές

Στον πυρήνα της τάχιστης κινεζικής εισόδου στις αφρικανικές αγορές βρίσκονται εκ προοιμίου οι βασικές αρχές της εξωτερικής της πολιτικής και πρωτίστως η αρχή της μη παρέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις των εταίρων της, δηλαδή η απουσία πολιτικών δεσμεύσεων τόσο στις εμπορικές πολιτικές της ΛΔΚ όσο και στις επενδυτικές και αναπτυξιακές⁷⁰. Πέρα όμως από το γόητρο που ασκεί αυτή η πολιτική στους αφρικανούς ηγέτες, δε γίνεται να αγνοηθεί και η επίδραση των θεσμών σε αυτή τη γιγαντιαία αύξηση του εμπορίου: η είσοδος της ΛΔΚ στον ΠΟΕ το 2001, χρονιά εκκίνησης της μεγέθυνσης των εμπορικών δεσμών με την Αφρική, βοήθησε την Κίνα να γίνει κοινωνός της απελευθέρωσης του πολυμερούς εμπορίου και να μειώσει την αβεβαιότητά της για πρόσβαση στις αγορές⁷¹. Καίριο ρόλο έπαιξε φυσικά και η δημιουργία του FOCAC το 2000, που αύξησε τις επαφές και τους δεσμούς ανάμεσα στις «δύο ηπείρους», όπως θα αναλυθεί στο κεφάλαιο 5.

Πέρα από το ευρύτερο πλαίσιο, όμως, η ΛΔΚ εισήγαγε και αρκετές σημαντικές εμπορικές πολιτικές για την ενίσχυση του διμερούς εμπορίου με τα αφρικανικά κράτη. Πέραν των διμερών εμπορικών συμφωνιών που έχει συνάψει με 45 αφρικανικά κράτη, η κινεζική κυβέρνηση εισήγαγε το 2005 **Ειδική Προτιμησιακή Δασμολογική Μεταχείριση (SPTT)**, σύμφωνα με την οποία 190 προϊόντα εξαγωγής από τις Λιγότερο Αναπτυγμένες Χώρες (LDCs) της Αφρικής προς την ΛΔΚ απολαμβάνουν μηδενικούς δασμούς⁷². Την ίδια κιόλας χρονιά, η αξία των εμπορευμάτων που εισήχθησαν στην Κίνα υπό την SPTT έφτασε τα \$380 εκατομμύρια, που σηματοδότησε ετήσια αύξηση κατά 88%. Το 2006 στην ετήσια συνδιάσκεψη του FOCAC στο Πεκίνο ανακοινώθηκε η πρόθεση αύξησης των μη δασμολογημένων προϊόντων σε 440 και μέχρι τον Ιούνιο του 2010 η ΛΔΚ είχε εισαγάγει αφρικανικά προϊόντα συνολικής αξίας \$1.32 δις υπό την SPTT⁷³.

⁷⁰Alden, op. cit., σελ. 8

⁷¹Wang Jian-Ye, What Drives China's Growing Role in Africa?, IMF Working Paper, WP/07/211, International Monetary Fund, 2007, σελ. 20

⁷²Wang, op. cit., σελ. 18

⁷³http://english.gov.cn/official/2010-12/23/content_1771603_3.htm
5/6/2013]

[τελευταία πρόσβαση:

Επιπροσθέτως, οι κινεζικές αρχές ανακοίνωσαν το 2006 την πρόθεσή τους για δημιουργία **Ζωνών Ελεύθερου Εμπορίου** (FTA) και τη διάθεση να βοηθήσουν τα αφρικανικά κράτη στην κατασκευή των εξαγωγικών τους πλατφορμών με την ίδρυση τριών έως πέντε Ειδικών Οικονομικών Ζωνών (SEZs), οι οποίες θα εξεταστούν αναλυτικά στο κεφάλαιο 4. Συγχρόνως, η ΛΔΚ οργανώνει Αφρικανικές Εκθέσεις Εμπορευμάτων εντός των συνόρων της για την προώθηση των εισαγωγών από την ήπειρο, αναλαμβάνοντας μέρος ή το σύνολο των εξόδων για τους αφρικανούς εκθέτες⁷⁴, ενώ μέχρι το 2006 είχε ιδρύσει έντεκα Κέντρα Προώθησης Εμπορίου στην μαύρη ήπειρο⁷⁵.

2.5 Συμπεράσματα

Η σταθερή και ραγδαία αύξηση του όγκου του εμπορίου ανάμεσα σε ΛΔΚ και Αφρική έχει συγκεντρώσει τα βλέμματα της διεθνούς κοινότητας και αποτελεί ολοένα και περισσότερο ζήτημα ακαδημαϊκής μελέτης. Η ενσωμάτωση της Κίνας στην παγκόσμια οικονομία έχει οδηγήσει αναμφισβήτητα σε μεγάλη αύξηση της ζήτησης προϊόντων και σε σταθερή μείωση της τιμής βιομηχανικών εμπορευμάτων⁷⁶. Η στήριξη της κινεζικής μεγέθυνσης σε εισαγόμενους φυσικούς πόρους αποτελεί σημαντική πηγή εσόδων για τις πλούσιες σε φυσικούς πόρους αναπτυσσόμενες χώρες, αυξάνοντας την αλληλεξάρτηση των δύο μερών ως πηγή εισαγωγών και προορισμό εξαγωγών αντίστοιχα.

Η δομή των εμπορικών συναλλαγών (εισαγωγές πρώτων υλών από την Αφρική και εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων από την Κίνα) έχει δεχτεί σφοδρή κριτική, καθώς υποστηρίζεται ότι συνιστά ρόλο-κλειδί για τον εγκλωβισμό των αφρικανικών κρατών σε οικονομίες χαμηλής προστιθέμενης αξίας, αδυνατώντας να μεταπηδήσουν σε βιώσιμους τομείς παραγωγής που θα βελτίωναν τη συνολική αποδοτικότητα των κρατών⁷⁷. Τα παραπάνω έχουν σταθεί λαβή για συσχετισμούς

⁷⁴Βλ. Burnett Patrick, Manji Firoze, From the slave trade to 'free' trade: How trade undermines democracy and justice in Africa, Fahamu, 2007, σελ. 47 και <http://zm2.mofcom.gov.cn/article/chinafair/201207/20120708221444.shtml> [τελευταία πρόσβαση: 5/6/2013]

⁷⁵Alden, op. cit., σελ. 14

⁷⁶Dent, op. cit., σελ. 121-141

⁷⁷Dent, op. cit., σελ. 11

των σχέσεων των δύο μερών με τη θεωρία της εξάρτησης⁷⁸, καθώς οι εντυπωσιακοί ρυθμοί μεγέθυνσης της ΛΔΚ δεν αντικατοπτρίζονται στους αντίστοιχους των αφρικανικών κρατών.

Παρόλο, λοιπόν, που η γιγάντωση του διμερούς εμπορίου οφείλεται σίγουρα στη σταθερή μεγέθυνση και των δύο μερών, η βιομηχανοποίηση της Αφρικής φαίνεται να απειλείται από τα κινεζικά καταναλωτικά προϊόντα, με τα οποία οι ντόπιες βιομηχανίες αδυνατούν να ανταγωνιστούν. Είναι γεγονός ότι πολλές κινεζικές βιομηχανίες ανταγωνίζονται ευθέως τις αντίστοιχες αφρικανικές (υφάσματα, πλαστικά, έπιπλα, ηλεκτρονικά και άλλα προϊόντα χαμηλής τεχνολογίας), αφού πέραν των φτηνών εισαγωγών, πολλά κινεζικά εμπορικά καταστήματα λιανικής πώλησης που λειτουργούν στην ήπειρο πουλούν κινεζικά προϊόντα χαμηλού κόστους, ενώ συγχρόνως αυξάνονται και οι παράνομες εξαγωγές ξυλείας, διαμαντιών και προϊόντων βιοποικιλότητας προς την Κίνα⁷⁹. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση του αφρικανικού κλωστοϋφαντουργικού τομέα, ο οποίος μετά τη λήξη της συμφωνίας του ΠΟΕ για τα κλωστοϋφαντουργικά και τα είδη ένδυσης⁸⁰ επλήγη σε πρωτόγνωρα επίπεδα: στην Κένυα απολύθηκε το 9.2% των συνολικών εργαζομένων, στο Λεσόθο το 28,9%, στη Νότια Αφρική το 12% και στη Σουαζιλάνδη το 56,2%⁸¹.

Η ανάδειξη του ιδιωτικού τομέα ως κεντρικού παίκτη στο διμερές εμπόριο των δύο μερών⁸² είχε επιπτώσεις και στις κοινωνικές δομές της Αφρικής, καθώς η διευρυνόμενη παρουσία των κινέζων εμπόρων και η αυξημένη κινεζική

⁷⁸Σύμφωνα με τον Dos Santos «Με την εξάρτηση εννοούμε μια ιστορική κατάσταση που διαμορφώνει μια συγκεκριμένη δομή της παγκόσμιας οικονομίας, όπως ότι ευνοεί ορισμένες χώρες εις βάρος των άλλων και περιορίζει τις δυνατότητες ανάπτυξης των υποτελών οικονομιών... μία κατάσταση κατά την οποία η οικονομία συγκεκριμένων κρατών εξαρτάται από την ανάπτυξη και την επέκταση μίας άλλης οικονομίας» [βλ. Stein Leslie, *Dependency Theories and Underdevelopment*, *Journal of Economic Studies*, Vol. 1, 1979, σελ. 65]

⁷⁹Alden, *op. cit.*, σελ. 14

⁸⁰Διαθέσιμη στη διεύθυνση: <http://www.fibre2fashion.com/industry-article/pdf/files/the-multifibre-agreement.pdf>

⁸¹Alden, *op. cit.*, σελ. 80

⁸²Μετά την αλλαγή της κινεζικής πολιτικής το 1985 σχετικά με την άρση των αποκλειστικών προνομίων των κρατικών εμπορικών εταιρειών για εξαγωγές και εισαγωγές, που αποκέντρωσε το εμπόριο και ενίσχυσε τις ιδιωτικές εμπορικές εταιρείες (βλ. Wang, *op. cit.*, σελ. 17)

μετανάστευση στην ήπειρο μεταμορφώνουν τόσο το λιανικό εμπόριο όσο και τις γηγενείς κοινότητες⁸³.

Από την άλλη πλευρά, στέκεται η ρητορική της συνεργασίας Νότου-Νότου, θιασώτης της οποίας άλλωστε είναι και η ίδια η ΛΔΚ, η οποία διατείνεται ότι παρέχει ένα εναλλακτικό αναπτυξιακό μοντέλο από αυτό της Δύσης, βασισμένο στις αρχές της ισότητας και του consensus⁸⁴. Το κεντρικό ερώτημα που αναδύεται συνεπώς από τα παραπάνω είναι το κατά πόσο αυτή η αύξηση του διμερούς εμπορίου βοηθά τα αφρικανικά κράτη.

Σύμφωνα με μελέτη του OECD, η επέκταση του κινεζικού εμπορίου οδηγεί σε βελτίωση των όρων εμπορίου της Αφρικής, καθώς αυξάνει τη ζήτηση για αφρικανικές εξαγωγές (πρωτίστως φυσικούς πόρους) και επιπροσθέτως, μειώνει τον εσωτερικό της πληθωρισμό με την εισαγωγή φτηνών βιομηχανικών προϊόντων⁸⁵. Σύμφωνα με σύγχρονες μελέτες, αποδεικνύεται ότι οι εισαγωγές από τη ΛΔΚ επιδρούν θετικά στις εξαγωγές των υποσαχάριων αφρικανικών κρατών στους περισσότερους τομείς, καθώς η διάχυση και η απορρόφηση της τεχνολογίας ή/και η δυνατότητα υποκατάστασης ενδιάμεσων αγαθών στη χώρα εισαγωγής είναι ευκολότερες εν συγκρίσει με τις εισαγωγές από τον αναπτυγμένο Βορρά⁸⁶. Συνεπώς, το μοντέλο του εμπορίου Νότου-Νότου αποδεικνύεται πιο αποτελεσματικό από το παραδοσιακό Βορρά-Νότου, γιατί το τεχνολογικό κενό δεν είναι τεράστιο και μια λιγότερο αναπτυγμένη χώρα του Νότου δύναται ευκολότερα να απορροφήσει μία «μετρίως προηγμένη τεχνολογία» από μία πιο αναπτυγμένη χώρα του Νότου, όπως είναι η Κίνα, απ' ότι μία ιδιαιτέρως υψηλή τεχνολογία του Βορρά.

Χαρακτηριστική προς αυτή την κατεύθυνση είναι άλλωστε η δήλωση του Alden:

«Στις αγορές των πόλεων [της Αφρικής], ακόμα και στην πιο απομακρυσμένη γωνιά της υπαίθρου, η αύξηση των κινέζων εμπόρων λιανικής πώλησης και των

⁸³ Alden, op. cit., σελ. 37

⁸⁴ <http://www.saberdelsur.org/en/definition-south-south-cooperation>

[τελευταία

πρόσβαση:8/7/2013]

⁸⁵ OECD, The rise of China and India: What's in it for Africa? Development Centre Studies, Paris, OECD, 2006, σελ. 112-113

⁸⁶ He Yong, Does China's trade expansion help African development?-An Empirical Estimation, *Elsevier Inc., China Economic Review*, No 26, 2013, σελ. 37-38 και Rotberg, op. cit., σελ. 102

εισαγόμενων προϊόντων χαμηλού κόστους σήμανε ότι πολλοί Αφρικανοί απέκτησαν για πρώτη φορά στη ζωή τους την οικονομική δυνατότητα για νέα ρούχα, παπούτσια, ραδιόφωνα και ρολόγια. Υπό το πρίσμα αυτό, η κινεζική ανάμειξη [στην ήπειρο], αντί να είναι κατάρρα, ήταν πράγματι ο καταλύτης για την ανάπτυξη και ως εκ τούτου για ένα νέο επίπεδο καλύτερων συνθηκών διαβίωσης, που η Αφρική δεν γνώριζε για δεκαετίες.»⁸⁷

⁸⁷ Ελεύθερη μετάφραση από Alden, *op. cit.*, σελ. 4

3 Επενδύσεις

Σύμφωνα με τον ορισμό του ΟΟΣΑ, με τον όρο Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) νοείται η κατηγορία των διεθνών επενδύσεων που αντικατοπτρίζουν το στόχο ενός φορέα με μόνιμη έδρα σε μία οικονομία να αποκτήσει διαρκές συμφέρον σε μία επιχείρηση, της οποίας η έδρα βρίσκεται σε άλλη οικονομία⁸⁸. Σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό, οι ΑΞΕ αφορούν και αναφέρονται σαφώς στον ιδιωτικό τομέα. Ωστόσο, η πολιτική οικονομία της ΛΔΚ, που έχει χαρακτηριστεί και ως «κρατικός καπιταλισμός», καθιστά ιδιαίτερα δυσδιάκριτες τις διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα σε επενδύσεις και αναπτυξιακή συνεργασία, γεγονός που περιορίζει και τα δεδομένα για τις ΑΞΕ.

Η διαφοράς με τις δυτικές ΑΞΕ είναι μεγάλες, με προεξάρχουσα ότι ο μεγαλύτερος όγκος των κινεζικών προέρχεται από ολικώς ή μερικώς κρατικές επιχειρήσεις, οι οποίες ως εκ τούτου μπορούν να λειτουργούν με κεφάλαιο χαμηλού κόστους και σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα – εν αντιθέσει με τις ιδιωτικές εταιρείες του αναπτυγμένου Βορρά. Ο άμεσος κυβερνητικός έλεγχος σε τομείς-κλειδιά και σε κρατικές επιχειρήσεις-κολοσσούς δίνει τη δυνατότητα στην κυβέρνηση να κάνει σαρωτικές δηλώσεις εκ μέρους του επιχειρηματικού της τομέα⁸⁹, ενώ συγχρόνως το σύστημα αναπτυξιακής συνεργασίας είναι σε απόλυτη ταύτιση με τις επενδύσεις, αφού η μοναδική αιρεσιμότητα για την παροχή βοήθειας είναι η απευθείας ανάθεση σε κινεζικές επιχειρήσεις και η εισαγωγή τουλάχιστον του 50% των απαιτούμενων πόρων. Έτσι, η κινεζική χρηματοδότηση κατευθύνεται σε κινεζικές επιχειρήσεις για την πραγματοποίηση αναπτυξιακών έργων στην εκάστοτε παραλήπτρια χώρα⁹⁰. Οι επενδύσεις αυτές στην πλειοψηφία τους συνδέονται με

⁸⁸ <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1028> [τελευταία πρόσβαση: 13/7/2013]

⁸⁹ Davies Martyn, How China is influencing Africa's Development, Background Paper for the Perspectives on Global Development 2010 Shifting Wealth, OECD Development Centre, Paris, 2010, σελ. 6

⁹⁰ Foster Vivien, Butterfield William, Chen Chuan, Pushak Nataliya, Building Bridges, China's Growing Role as Infrastructure Financier for Sub-Saharan Africa, The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, Washington, 2009, σελ. 7

την επίτευξη στρατηγικών στόχων της ΛΔΚ⁹¹, όπως η μακροπρόθεσμη πρόσβαση σε φυσικούς πόρους και η διευκόλυνση του εμπορίου.

Ουσιαστικά, το πολιτικό-θεσμικό αργαστό κλίμα συνεργασίας ανάμεσα σε ΛΔΚ και Αφρική και η ενίσχυση των κρατικών κινεζικών επιχειρήσεων μέσω των κεντρικών της τραπεζών (EXIM Bank, China Development Bank, China-Africa Development Fund, China Construction Bank, Industrial Commercial Bank of China⁹²) βοηθούν την είσοδο των κινεζικών εταιρειών στη μαύρη ήπειρο⁹³, καθώς είναι αυτές που αναλαμβάνουν την εκτέλεση των αναπτυξιακών προγραμμάτων του Πεκίνου με φθηνό εργατικό δυναμικό από την Κίνα, το οποίο με τη σειρά του αναπτύσσει τις διασυνδέσεις του στη νέα χώρα⁹⁴.

Συγχρόνως, τόσο η ΛΔΚ όσο και άλλες αναπτυσσόμενες χώρες σταδιακά τείνουν να χρησιμοποιούν εναλλακτικές μορφές χρηματοδότησης πέραν των κλασικών (ΑΞΕ και αναπτυξιακή συνεργασία), οι οποίες είναι δύσκολο να καταμετρηθούν, αλλά αποτελούν ιδιαιτέρως σημαντικό κομμάτι για την ολοκλήρωση της εικόνας και την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την παρουσία της Κίνας στην ήπειρο και θα εξεταστούν παρακάτω.

3.1 Όγκος

Οι υπερπόντιες επενδύσεις της ΛΔΚ είναι σχετικά σύγχρονο φαινόμενο, καθώς από μηδενικές ΑΞΕ το 1979 και αμελητέες, μικρής κλίμακας κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 (περίπου \$450 εκατομμύρια/έτος) τριπλασιάστηκαν το 1992 (\$4 δισεκατομμύρια) και σταθεροποιήθηκαν στα \$2,3 δις/έτος για τη δεκαετία του

⁹¹Kaplinsky Raphael, McCormick Dorothy, Morris Mike, The Impact of China on Sub-Saharan Africa, Working Paper 291, Institute of Development Studies, Brighton, 2007, σελ. 26

⁹²Davies, op. cit., σελ. 9

⁹³OECD Investment Policy Reviews - China 2008: Encouraging Responsible Business Conduct, OECD Publishing, 2008, σελ. 90-91 - Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/finance-and-investment/oecd-investment-policy-reviews-china-2008_9789264053717-en - τελευταία πρόσβαση: 14/7/2013]

⁹⁴Gill Bates, Reilly James, The Tenuous Hold of China Inc. in Africa, The Center for Strategic and International Studies and the Massachusetts Institute of Technology, The Washington Quarterly, 2007, σελ. 38

1990⁹⁵. Την πρωταρχική έλλειψη γνώσης και ανταγωνιστικότητας των κινεζικών επιχειρήσεων σε συνδυασμό με τον αυστηρό κρατικό έλεγχο φαίνεται να διαδέχθηκε η διεύρυνση και η διαφοροποίηση των επενδυτικών επιλογών, που ξεκίνησε από τη δεκαετία του 1990⁹⁶ μετά τις μεταρρυθμίσεις του Deng Xiaoping.

Η επόμενη δεκαετία σηματοδότησε την ραγδαία αύξηση των ΑΞΕ, συνεπικουρούμενη από την ίδρυση του FOCAC και την προώθηση της πολιτικής των ανοικτών θυρών που υιοθέτησε η κεντρική κυβέρνηση της ΛΔΚ με σκοπό την αύξηση των εισερχόμενων και εξερχόμενων ΑΞΕ (βλ. σχεδιάγραμμα 8). Παρά τη βασική προβληματική που διέτρεχε το σύνολο της βιβλιογραφίας σχετικά με την πληρότητα των δεδομένων⁹⁷, χαρακτηριστική είναι η ετήσια αύξηση των κινεζικών ΑΞΕ στη μαύρη ήπειρο που ήταν κατά μέσο όρο 46%⁹⁸, ενώ οι νέες επενδύσεις της το 2012 έφτασαν τα \$45 δις⁹⁹ (σχεδιάγραμμα 9). Επιπροσθέτως, η οικονομική κρίση φαίνεται να επιταχύνει την είσοδο των κινεζικών επιχειρήσεων στην Αφρική παρά τη διεθνή τάση απομάκρυνσης κεφαλαίων από την ήπειρο, χάρη στη στρατηγική ανάπτυξη των κρατικών επιχειρήσεων και την υποστήριξή τους από το κινεζικό τραπεζικό σύστημα (ως κύριος δρών αναδεικνύεται η EXIM Bank) και την κυβέρνηση¹⁰⁰. Ως εκ τούτου, οι μεγάλες επενδυτικές δράσεις αναλαμβάνονται σχεδόν κατά αποκλειστικότητα από κρατικές επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τα δεδομένα του 2008, από τις περίπου 800 επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται συνολικά στην Αφρική, οι 100 είναι κρατικές¹⁰¹.

⁹⁵ OECD Investment Policy Reviews - China 2008, op. cit., σελ. 97

⁹⁶ http://english.gov.cn/official/2010-12/23/content_1771603_4.htm [τελευταία πρόσβαση: 14/7/2013]

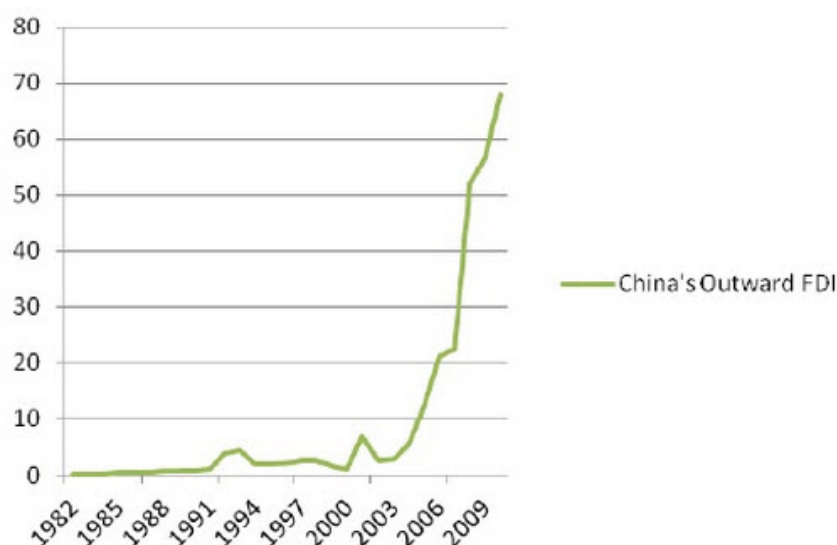
⁹⁷ OECD Investment Policy Reviews - China 2008, op. cit., σελ. 18

⁹⁸ Gregow Karin, The raw materials race-How the EU uses trade agreements to grab resources in Africa, *Global Studies No 36*, Africa Groups of Sweden, Forum Syd, Friends of the earth Sweden, 2012, σελ. 19

⁹⁹ African Economic Outlook 2013, op. cit., σελ. 47

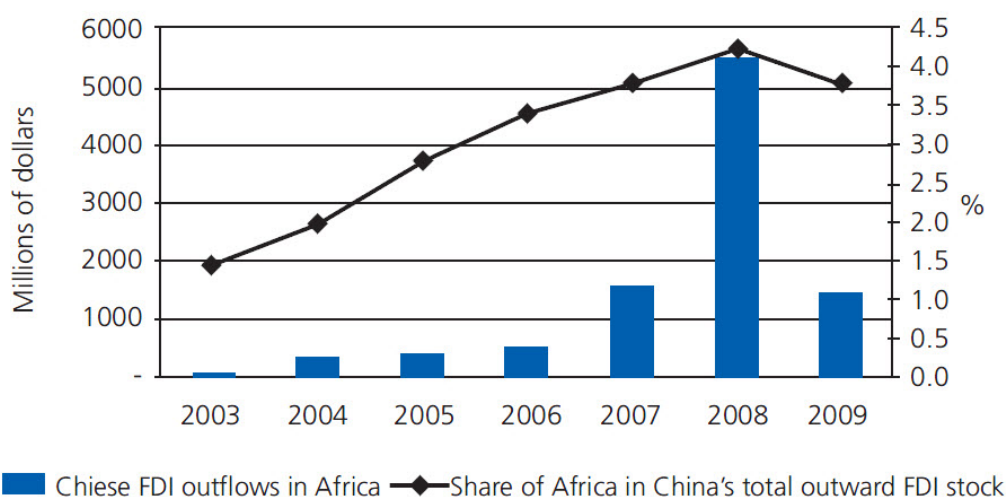
¹⁰⁰ Davies, op. cit., σελ. 9

¹⁰¹ OECD Investment Policy Reviews - China 2008, op. cit., σελ. 108

Σχεδιάγραμμα 8 – Τάση κινεζικών εξερχόμενων ΑΞΕ 1982-2009

Πηγή: Association for International Affairs, 2012¹⁰²

Σχεδιάγραμμα 9 – ΑΞΕ από ΛΔΚ προς Αφρική, 2003-2009

Πηγή: UNCTAD, 2012

Το διάστημα 2000-2004 οι κινεζικές ΑΞΕ κατείχαν το 0.6% των συνολικών ΑΞΕ στην Αφρική, που την επόμενη πενταετία (2005-2010) έφτασαν το 0.9%¹⁰³. Τα νούμερα μαρτυρούν, ωστόσο, ότι το ποσοστό των κινεζικών επενδύσεων στην Αφρική παραμένει σε χαμηλά επίπεδα. Παρόλο που η Ε.Ε. και οι Η.Π.Α. παραμένουν οι πρώτοι, παραδοσιακοί πλέον, επενδυτές στην ήπειρο, η ΛΔΚ καταλαμβάνει την

¹⁰²Kobylnski Katarina, Chinese Investment in Africa-Checking the Facts and Figures, Briefing Paper, Association for International Affairs, 2012, σελ. 3

¹⁰³African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 101

τρίτη θέση ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες χώρες, αν και προβλέπεται ότι μέσα στην επόμενη δεκαετία δύναται να αποτελέσει τη μεγαλύτερη πηγή ΑΞΕ¹⁰⁴.

Για το διάστημα 2003-2006 το 95% των κινεζικών ΑΞΕ κατευθύνθηκαν σε αναπτυσσόμενα κράτη, γεγονός που μαρτυρά τον ρόλο της ΛΔΚ στην αύξηση των επενδύσεων Νότου-Νότου¹⁰⁵. Η αύξηση των ΑΞΕ ανάμεσα στις χώρες του αναπτυσσόμενου Νότου αποτελεί μία από τις πλέον αξιοσημείωτες αλλαγές των τελευταίων ετών και ο ρόλος της Κίνας σε αυτό το φαινόμενο αναδεικνύεται πρωταγωνιστικός, καθώς καταλαμβάνει την 6^η θέση με ποσοστό 4% στα συνολικά αποθέματα ΑΞΕ της Αφρικής¹⁰⁶ και κατατάσσει την Αφρική ως τον τρίτο πιο ελκυστικό προορισμό των κινεζικών ΑΞΕ μετά την Ασία και τη Λατινική Αμερική¹⁰⁷. Σταθερή αύξηση εμφανίζουν και οι αφρικανικές ΑΞΕ στην ΛΔΚ, αν και κινούνται σε πολύ μικρότερα μεγέθη. Ραγδαία αύξηση παρατηρείται από το 2000: το 2005 είχαν ξεπεράσει το \$1.07 δις, ενώ μέχρι το 2009 είχαν φτάσει στα \$9,93 δις¹⁰⁸.

3.2 Σύνθεση - Γεωγραφική Κατανομή

Η κατανομή των κινεζικών ΑΞΕ προσομοιάζει με την αντίστοιχη του εμπορίου, αφού χαρακτηρίζεται από υψηλή συγκέντρωση σε κράτη πλούσια σε πρώτες ύλες και σε εξορυκτικούς τομείς, εγείροντας μεγαλύτερες ανησυχίες σχετικά με την εξάπλωση της Κίνας στην ήπειρο. Το 2012 ο μεγαλύτερος όγκος ΑΞΕ εντοπίζεται στη Νιγηρία (\$15,4 δις), στην Αλγερία (\$9,2 δις), στη Νότια Αφρική (\$6,6 δις), στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (\$6,5 δις) και στο Νίγηρα (\$5,2 δις)¹⁰⁹, ενώ με στοιχεία του 2009 το 76% των κινεζικών ΑΞΕ στην Αφρική πραγματοποιήθηκε σε χώρες πλούσιες σε υδρογονάνθρακες και ορυκτά¹¹⁰ (βλ. σχεδιάγραμμα 10). Συγχρόνως, οι κινεζικές

¹⁰⁴ China-DAC Study Group, Enterprise Development and Economic Transformation: Creating the Enabling Environment, Ethiopia, 2011, σελ. 13

¹⁰⁵ OECD Investment Policy Reviews - China 2008, op. cit., σελ. 66

¹⁰⁶ Economic Development in Africa Report 2013-Intra-African Trade: Unlocking private sector dynamism, UNCTAD/ALDC/AFRICA/2013, United Nations Publications, 2013, σελ. 43

¹⁰⁷ OECD Investment Policy Reviews - China 2008, op. cit., σελ. 74

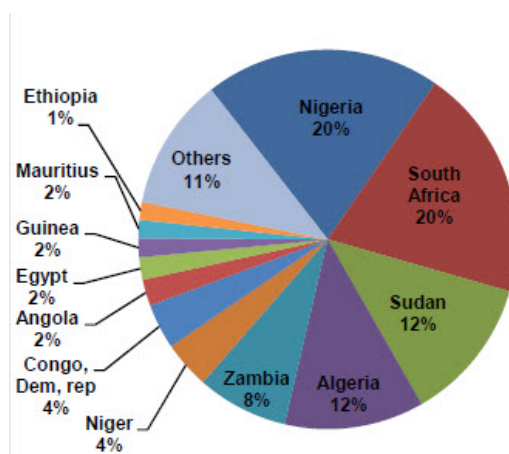
¹⁰⁸ <http://www.focac.org/eng/zxxx/t832788.htm> [τελευταία πρόσβαση: 16/7/2013]

¹⁰⁹ Kobylinski, op. cit., σελ. 7 και <http://www.heritage.org/research/projects/china-global-investment-tracker-interactive-map> [τελευταία πρόσβαση: 17/6/2013]

¹¹⁰ Ονομαστικά: Αλγερία, Αγκόλα, Μποτσουάνα, Καμερούν, Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, Δημοκρατία του Κονγκό, Ισημερινή Γουινέα, Γκαμπόν, Γκάνα, Γουινέα, Λιβερία, Λιβύη, Μαυριτανία, Ναμίμπια, Νιγηρία, Σιέρρα Λεόνε, Νότια Αφρική, Σουδάν και Ζάμπια – βλ. African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 100

επενδύσεις αποτελούν για αρκετά αφρικανικά κράτη σημαντική πηγή εσόδων, καθώς τα αποθέματα ΑΞΕ που προέρχονται από τη ΛΔΚ είναι πάνω από 5% των συνολικών· στο Νίγηρα αποτελούν το 27,5%, στη Μαδαγασκάρη το 10,8% και στη Γουινέα το 8%¹¹¹. Μεγάλης σημασίας είναι και για τα κράτη από όπου οι δυτικοί εταίροι απομακρύνθηκαν (Αγκόλα, Σουδάν και Ζιμπάμπουε).

Παρόλα αυτά, παρατηρείται ολοένα και μεγαλύτερη διαφοροποίηση στη γεωγραφική κατανομή των ΑΞΕ, όπως φαίνεται και στο σχεδιάγραμμα 10. Σήμερα, οι κινεζικές επιχειρήσεις έχουν εγκατασταθεί σε 49 κράτη της Αφρικής¹¹², γεγονός που κατευθύνεται και διευκολύνεται σε μεγάλο βαθμό από την κεντρική κυβέρνηση, όπως επιβεβαιώνεται και από έρευνες που αποτυπώνουν την έλλειψη εμπιστοσύνης των κινέζων επιχειρηματιών στις αβέβαιες συνθήκες που επικρατούν στα αφρικανικά κράτη¹¹³.

Σχεδιάγραμμα 10-Κινεζικές ΑΞΕ στην Αφρική ανά κράτος (2003-2007)

Πηγή: African Development Bank Group, 2011

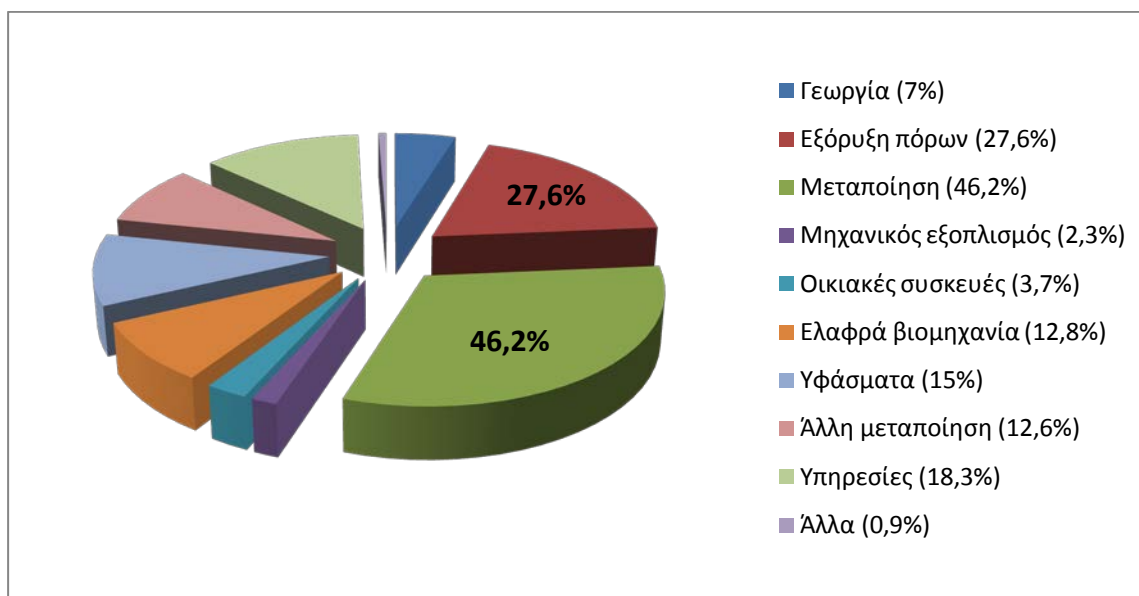
Σε αντίστοιχη τροχιά κινείται και η τομεακή κατανομή των κινεζικών ΑΞΕ, καθώς παρά τη σημαντική απορρόφηση των επενδύσεων σε εξορυκτικούς τομείς, η διαφοροποίηση αυξάνεται ραγδαία. Παρά το γεγονός ότι οι μεγάλες επενδύσεις από τις κρατικές επιχειρήσεις γίνονται στους στρατηγικής σημασίας τομείς του πετρελαίου, των ορυκτών και των υποδομών, η πλειοψηφία των μικρομεσαίων

¹¹¹OECD Investment Policy Reviews - China 2008, op. cit., σελ. 109

¹¹²<http://www.focac.org/eng/zxxx/t832788.htm> [τελευταία πρόσβαση: 17/7/2013]

¹¹³Rotberg, op. cit., σελ. 104

επιχειρήσεων δραστηριοποιείται στα βιομηχανικά προϊόντα, τις τηλεπικοινωνίες και το χονδρεμπόριο¹¹⁴. Συνεπώς, οι στατιστικοί δείκτες αποτυπώνουν τον μεταποιητικό τομέα να απολαμβάνει το μεγαλύτερο ποσοστό των κινεζικών ΑΞΕ (46,2%) για την περίοδο 1979-2000, που ακολουθείται από την εξόρυξη πόρων, τις υπηρεσίες και τη γεωργία (σχεδιάγραμμα 11).

Σχεδιάγραμμα 11-Σύνθεση κινεζικών ΑΞΕ στην Αφρική ανά τομέα (1979-2000)

Πηγή: OECD, 2012

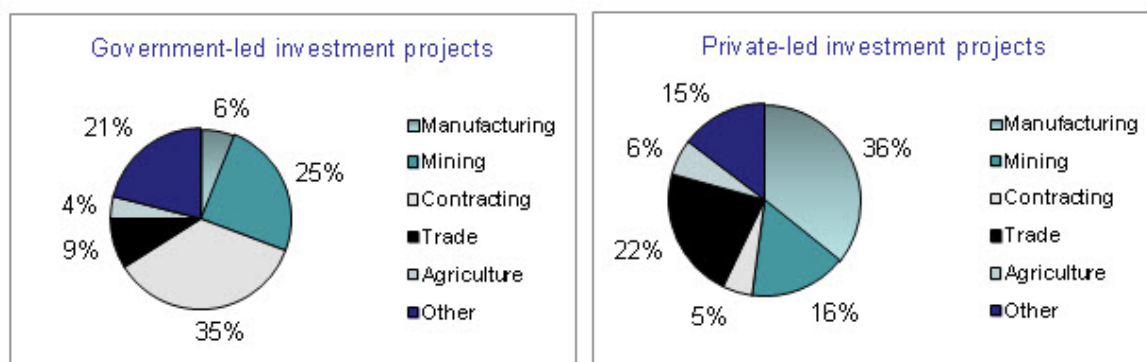
Μετά τις επισιτιστικές κρίσεις του 2007-2008, αυξήθηκαν τα στοιχεία για το φαινόμενο της «αρπαγής γης» από κινέζους επενδυτές σε καλλιεργούμενες εκτάσεις στην Αφρική. Η περιορισμένη, ωστόσο, διαφάνεια της κινεζικής πολιτικής οδηγεί σε σημαντική έλλειψη αξιόπιστων στοιχείων για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Τα δεδομένα αποτυπώνουν την αγορά και ενοικίαση γης από κινεζικές επιχειρήσεις, ωστόσο δεν επιβεβαιώνουν τους ισχυρισμούς ότι οι σοδειές εξάγονται πίσω στην Κίνα¹¹⁵.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, η κινεζική επενδυτική ανάμειξη στην Αφρική δε στοχεύει μόνο στη διασφάλιση των απαραίτητων για την ανάπτυξή της φυσικών πόρων, αλλά και στην επέκταση των αγορών της. Οι ιδιωτικές ΑΞΕ κατευθύνονται

¹¹⁴Renard Mary-Francoise, China's Trade and FDI in Africa, Working Paper Series N° 126, African Development Bank Group, Tunisia, 2011, σελ. 19

¹¹⁵<http://www.siani.se/resources/report/chinese-land-grabs-africa-reality-behind-news> [τελευταία πρόσβαση: 3/9/2013]

κατά κύριο λόγο στον μεταποιητικό τομέα, ενώ αντίθετα οι κρατικά οδηγούμενες ΑΞΕ κατευθύνονται πρωτίστως στις υποδομές και τις εξορύξεις (σχεδιάγραμμα 12).

Σχεδιάγραμμα 12-Τομεακή σύνθεση «κρατικών» και ιδιωτικών επενδύσεων

Πηγή: MOFCOM, 2011¹¹⁶

3.3 Συμπεράσματα

Οι κινεζικές ΑΞΕ στην Αφρική αποτελούν ακόμα ένα μικρό μόνο ποσοστό των συνολικών ΑΞΕ στην ήπειρο, ωστόσο ο ρυθμός αύξησής τους μεγαλώνει τάχιστα, αν και χαρακτηρίζονται από τις μεγάλες κρατικές επιχειρήσεις της ΛΔΚ, οι οποίες λειτουργούν σε πλήρη εναρμόνιση με την εμπορική και αναπτυξιακή πολιτική της χώρας. Οι κρατικά οδηγούμενες ΑΞΕ της ΛΔΚ στην Αφρική έχουν εγείρει πλειστάκις τις φωνές των αφρικανικών κοινοτήτων και των διεθνών φορέων για την καταπάτηση των εργασιακών δικαιωμάτων και την περιβαλλοντική προστασία. Ωστόσο, η ενσωμάτωση της Κίνας στους παγκόσμιους θεσμικούς φορείς φαίνεται να ενδυναμώνει σταδιακά τόσο τον ιδιωτικό τομέα όσο και τις περιβαλλοντικές και εργασιακές πολιτικές της, όπως θα μελετηθεί παρακάτω.

Συγχρόνως, το μοντέλο επενδύσεων Νότου-Νότου φαίνεται να αποδίδει τα υποσχόμενα αμοιβαία οφέλη που υποσχόταν: οι υπηρεσίες των έργων υποδομής που έχει κατασκευάσει η Κίνα στην Αφρική με πολύ χαμηλό κόστος είναι πρωταρχικής σημασίας για την οικονομική μεγέθυνση των αφρικανικών κρατών. Επιπροσθέτως, οι κινεζικές ΑΞΕ είναι εντάσεως εργασίας, γεγονός που τις καθιστά

¹¹⁶ <http://www.vcc.columbia.edu/content/how-private-sector-changing-chinese-investment-africa>
[τελευταία πρόσβαση: 17/7/2013]

πιο κατάλληλες για τη μεταφορά γνώσης και τεχνολογίας στη μαύρη ήπειρο¹¹⁷, ενώ συγχρόνως λειτουργούν συμπληρωματικά με τη διεξαγωγή του διμερούς εμπορίου. Όλα αυτά σε συνδυασμό με την στήριξη των εύθραυστων κρατών από τη ΛΔΚ αλλάζουν την ευρέως διαδεδομένη αντίληψη της Αφρικής σαν την «απελπισμένη» ήπειρο¹¹⁸, αναβιώνοντας με τον τρόπο αυτό το ενδιαφέρον των δυτικών πολυεθνικών σαν προορισμό ΑΞΕ.

Η επισκόπηση των ΑΞΕ όμως δεν μπορεί να είναι ολοκληρωμένη, εάν δεν ειπωθούν σε συνδυασμό με την παροχή αναπτυξιακής βοήθειας από τη ΛΔΚ προς την Αφρική. Για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων και την κατανόηση του ευρύτερου πλαισίου των διμερών σχέσεων πρέπει να εξεταστεί ο τρόπος λειτουργίας της κινεζικής αναπτυξιακής βοήθειας και το μέγεθος αλληλεξάρτησής της με τις επενδύσεις.

¹¹⁷OECD Investment Policy Reviews - China 2008, op. cit., σελ. 117

¹¹⁸African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 103

4 Αναπτυξιακή Βοήθεια

Η έννοια της αναπτυξιακής βοήθειας έχει εγκλωβιστεί τα τελευταία χρόνια στον ορισμό που της έχει δώσει η Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας (Development Assistance Committee-DAC) του OECD, σύμφωνα με τον οποίο ως Επίσημη Αναπτυξιακή Βοήθεια (Official Development Assistance-ODA) νοείται κάθε οικονομική ροή προς μία αναπτυσσόμενη χώρα που προσφέρεται από επίσημο φορέα, έχει αναπτυξιακό στόχο και προσφέρεται με ευνοϊκούς όρους, περιλαμβάνοντας τουλάχιστον κατά 25% το στοιχείο της δωρεάς¹¹⁹. Ο εν λόγω ορισμός, που δημιουργήθηκε με σκοπό την ευκολότερη καταγραφή του όγκου της βοήθειας, δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα όταν πρόκειται για την αναπτυξιακή βοήθεια Νότου-Νότου, καθώς δεν συμπεριλαμβάνει ένα πλήθος χρηματικών ροών που χρησιμοποιούν ολοένα περισσότερο τα αναπτυσσόμενα κράτη¹²⁰. Στα πλαίσια της συνεργασίας Νότου-Νότου, τα αναπτυσσόμενα κράτη τείνουν να υιοθετούν μια πιο ολιστική προσέγγιση από αυτήν του Βορρά, στην οποία η αναπτυξιακή συνεργασία προσεγγίζεται όχι μόνο με την παροχή βοήθειας, αλλά και με την ενίσχυση του εμπορίου, την πρόσβαση σε νέες αγορές και την υποστήριξη των ΑΞΕ. Η κατά κόρον χρήση αυτού του μικτού μοντέλου από τη ΛΔΚ έχει εγείρει πλειστάκις κατηγορίες δυτικών πολυεθνικών εταιρειών για άνισο ανταγωνισμό και αδιαφορία για τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις, κατευθύνοντας την ακαδημαϊκή και διεθνή κοινότητα σε πολλές προσπάθειες διερεύνησης του συστήματος αυτού και του όγκου των «αναπτυξιακών δεσμών» ανάμεσα σε Κίνα και Αφρική.

Για τον λόγο αυτό, το 2009 δημιουργήθηκε το China-DAC Study Group¹²¹ για την ανταλλαγή γνώσεων, εμπειριών και πληροφοριών ανάμεσα στον κινεζικό δράκο και την DAC, θέτοντας σα στόχο τη διερεύνηση της αποτελεσματικότητας της αναπτυξιακής βοήθειας, τη βελτίωσή της και τελικά τη μεταφορά της αναπτυξιακής επιτυχίας της ΛΔΚ στην Αφρική. Με την πραγματοποίηση στρογγυλών τραπεζών και την διαμόρφωση πολιτικών προτάσεων επιχειρεί την προσέγγιση ανάμεσα σε

¹¹⁹ <http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm>

[τελευταία πρόσβαση: 1/8/2013]

¹²⁰ African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 111

¹²¹ <http://www.oecd.org/development/povertyreduction/thechina-dacstudygroup.htm> [τελευταία πρόσβαση: 1/8/2013]

ανεπτυγμένους και στον αναπτυσσόμενο γίγαντα, ώστε η αναπτυξιακή βοήθεια να επιτύχει το σκοπό για τον οποίο παρέχεται.

Η αναπτυξιακή βοήθεια της Κίνας στηρίζεται στις **Οχτώ Αρχές για την Οικονομική και Τεχνική Βοήθεια της Κίνας προς άλλα κράτη**¹²², που διατύπωσε τον Ιανουάριο του 1964 ο Zhou Enlai:

1. Η Κινεζική κυβέρνηση θα βασίζεται πάντα στην αρχή της ισότητας και του αμοιβαίου οφέλους για την παροχή βοήθειας σε άλλα κράτη.
2. Με την παροχή βοήθειας σε άλλες χώρες, η Κινεζική κυβέρνηση θα σέβεται αυστηρώς την κυριαρχία της αποδέκτριας χώρας και δε θα προσδένει οποιαδήποτε προϋπόθεση ούτε θα ζητά οποιοδήποτε προνόμιο.
3. Η Κίνα παρέχει οικονομική βοήθεια με τη μορφή άτοκων ή χαμηλότοκων δανείων και επεκτείνει το χρόνο αποπληρωμής τους όταν είναι απαραίτητο, ούτως ώστε να ελαφρύνει το βάρος της αποδέκτριας χώρας όσο το δυνατόν περισσότερο.
4. Με την παροχή βοήθειας σε άλλα κράτη, ο σκοπός της Κινεζικής κυβέρνησης δεν είναι να κάνει την αποδέκτρια χώρα εξαρτώμενη από την Κίνα, αλλά να τη βοηθήσει να ξεκινήσει βήμα-βήμα στο δρόμο της αυτονομίας και της ανεξάρτητης οικονομικής ανάπτυξης.
5. Η Κινεζική κυβέρνηση κάνει ό, τι καλύτερο μπορεί για να βοηθήσει την αποδέκτρια χώρα να ολοκληρώσει έργα που απαιτούν μικρότερη επένδυση αλλά αποφέρουν ταχύτερα αποτελέσματα, ώστε η τελευταία να δύναται να αυξήσει τα εισοδήματά της και το συσσωρεύουν κεφάλαιό της.
6. Η Κινεζική κυβέρνηση παρέχει τον καλύτερης ποιότητας εξοπλισμό και υλικά κινεζικής κατασκευής στις διεθνείς τιμές. Εάν ο εξοπλισμός και τα υλικά που παρήχθησαν από την Κινεζική κυβέρνηση δεν συναντούν τις συμφωνημένες προδιαγραφές και ποιότητα, η Κινεζική κυβέρνηση αναλαμβάνει να τα αντικαταστήσει ή να επιστρέψει την πληρωμή.

¹²² http://english.gov.cn/official/2011-04/21/content_1849913_10.htm
27/6/2013]

[τελευταία πρόσβαση:

7. Στην παροχή οποιασδήποτε τεχνικής υποστήριξης, η Κινεζική κυβέρνηση θα φροντίζει ώστε το προσωπικό της αποδέκτριας χώρας να αφομοιώσει πλήρως την τεχνολογία.
8. Οι ειδήμονες που έχουν αποσταλεί από την Κίνα για να βοηθήσουν στην κατασκευή της αποδέκτριας χώρας θα έχουν το ίδιο βιοτικό επίπεδο με τους ειδήμονες της αποδέκτριας χώρας. Οι Κινέζοι ειδήμονες δεν επιτρέπεται να έχουν οποιοσδήποτε ειδικές απαιτήσεις ή να απολαμβάνουν ιδιαίτερες παροχές.

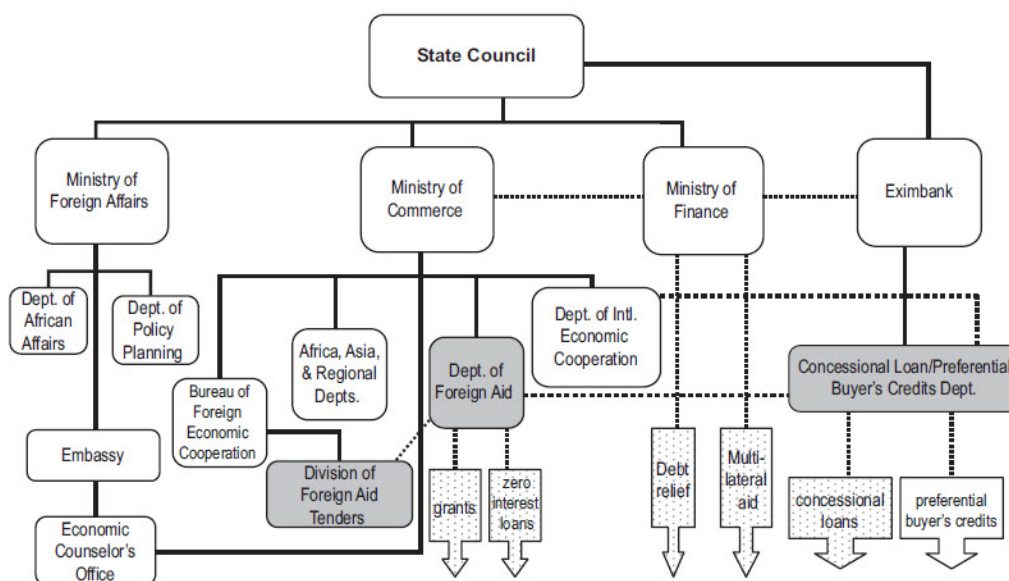
Βάσει των αρχών αυτών, διαφοροποιείται ιδιαιτέρως η κινεζική από τη δυτική βοήθεια, πρωτίστως λόγω της δεύτερης αρχής, που ουσιαστικά επαναλαμβάνει την αρχή της μη ανάμειξης. Έτσι, κάνει ιδιαιτέρως ελκυστική την κινεζική βοήθεια στους Αφρικανούς ηγέτες, αφού απουσιάζει οποιαδήποτε αιρεσιμότητα για τη χορήγησή της, πλην της υποχρεωτικής παροχής κινεζικού εξοπλισμού και ανθρώπινου δυναμικού (κατά 50% για τα ευνοϊκά δάνεια). Παράλληλα, ωστόσο, αποτελεί τη βασικότερη έριδα κριτικής από τον αναπτυγμένο κόσμο για υποβάθμιση των παγκόσμιων προσπαθειών, αφού η ΛΔΚ δεν ασχολείται με το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ορθής διακυβέρνησης.

Για την κατανόηση του περίπλοκου κινεζικού συστήματος αναπτυξιακής βοήθειας της ΛΔΚ, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια (ODA) της Κίνας παρέχεται σε τρεις μορφές: 1. Δωρεές 2. Άτοκα Δάνεια 3. Ευνοϊκά Δάνεια¹²³. Από αυτές, οι δύο πρώτες δίνονται κατευθείαν από το κράτος, ενώ η τρίτη δίνεται από την κρατική EXIM Bank. Όσον αφορά τα ευνοϊκά δάνεια, όμως, δε λογίζεται ολόκληρο το ποσό τους ως ODA, αφού το Υπουργείο Εμπορίου επιδοτεί την τράπεζα με τη διαφορά επιτοκίου ανάμεσα σε εμπορικό και ευνοϊκό δάνειο και μόνο αυτό το ποσοστό προσμετράται ως ODA¹²⁴. Σαν ODA θεωρείται και η ελάφρυνση χρεών, που χρησιμοποιεί τα τελευταία χρόνια και η Κίνα.

Επιπροσθέτως, η ΛΔΚ δε διαθέτει αυτόνομη υπεύθυνη αρχή για την αναπτυξιακή βοήθεια, αντιθέτως λειτουργεί βάσει ενός περίπλοκου συστήματος που φαίνεται στο σχεδιάγραμμα 14.

¹²³http://www.gov.cn/english/official/2011-04/21/content_1849913_4.htm [τελευταία πρόσβαση: 1/8/2013]

¹²⁴Rotberg, op. cit., σελ. 210

Σχεδιάγραμμα 13-Σύστημα αναπτυξιακής βοήθειας και οικονομικής συνεργασίας της ΛΔΚ

Πηγή: Brautigam, 2009

Οι ανερχόμενοι εταίροι του αναπτυσσόμενου Νότου, και πρώτη η Κίνα, τείνουν να διαφοροποιούνται πρακτικά από τις δυτικές αναπτυξιακές συνταγές που στηρίζονται στις ΑΞΕ και στην αναπτυξιακή συνεργασία. Η ΛΔΚ χρησιμοποιεί μορφές εναλλακτικής χρηματοδότησης, οι οποίες δεν δύναται να κατηγοριοποιηθούν στις ΑΞΕ ή στην ODA, αλλά αν δεν προσμετρηθούν παραβλέπεται ένα σημαντικό τμήμα της κινεζικής ανάμειξης στην Αφρική. Συγκεκριμένα¹²⁵:

1. Εξαγωγικές πιστώσεις, που υποστηρίζουν τους κινέζους εξαγωγείς ώστε να είναι ανταγωνιστικοί στις υπερπόντιες πωλήσεις. Οι πιστώσεις εξαγωγών κατηγοριοποιούνται στις Άλλες Επίσημες Ροές (Other Official Flows-OOF) της DAC του OECD, αφού δεν πληρούν την προϋπόθεση της δωρεάς και της αναπτυξιακής στόχευσης¹²⁶.
2. Πιστώσεις βάσει φυσικών πόρων, που χρησιμοποιούνται από την κινεζική EXIM Bank ως εγγυήσεις για έργα υποδομών ή για την αποπληρωμή δανείων. Η συγκεκριμένη ροή αποτελεί ένα πολυσυζητημένο και

¹²⁵Βλ. African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 112

¹²⁶<http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1954> [τελευταία πρόσβαση: 1/8/2013]

αμφιλεγόμενο μοντέλο, γνωστό ως «Μοντέλο της Αγκόλα»¹²⁷ ή Συμφωνίες «πόρων για υποδομές».

3. Μικτές πιστώσεις ΑΞΕ και εξαγωγικών πιστώσεων, που συνοδεύονται από ευνοϊκούς όρους.
4. Παροχή μετοχικών αμοιβαίων κεφαλαίων από το China–Africa Development Fund για την υποστήριξη κινεζικών επιχειρήσεων για να επενδύσουν στην Αφρική. Αυτός ο τύπος εναλλακτικής χρηματοδότησης θα μπορούσε να θεωρηθεί αναπτυξιακή βοήθεια εάν τα κεφάλαια προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις χαρακτηρίζονταν από ευνοϊκούς όρους¹²⁸.

Παράλληλα, η ενσωμάτωση της ΛΔΚ στους διεθνείς θεσμικούς φορείς έχει συμβάλλει και στη συμμετοχή της στη διεθνή αναπτυξιακή βοήθεια που κατευθύνεται στην Αφρική. Συγκεκριμένα, υπό το Ειδικό Πρόγραμμα του FAO για την Ασφάλεια Τροφίμων έχει υπογράψει τριμερείς συμβάσεις για την εφαρμογή προγραμμάτων συνεργασίας Νότου-Νότου με τον Μαυρίκιο, τη Γκάνα, την Αιθιοπία, το Μάλι και τη Νιγηρία, ενώ έχει στείλει πάνω από 600 ειδικούς αγροτικής ανάπτυξης για τεχνική βοήθεια των αφρικανικών κρατών¹²⁹. Φυσικά δεν πρέπει να αγνοείται και η συμμετοχή της ΛΔΚ στη διεθνή προσπάθεια για την επίτευξη των Στόχων της Χιλιετίας, αλλά και σε τεχνικά προγράμματα υπό το UNDP και το UNIDO.

4.1 Όγκος

Πέρα από τη δυσκολία καταμέτρησης του όγκου της αναπτυξιακής βοήθειας από τη ΛΔΚ προς την Αφρική λόγω της χρήσης των εναλλακτικών χρηματοδοτικών ροών και των δυσδιάκριτων ορίων ανάμεσα σε ΑΞΕ και ODA, υπάρχει και το τεράστιο ζήτημα της μη δημοσίευσης των ποσών που δίνει η Κίνα για την αναπτυξιακή βοήθεια. Οι περισσότερες πηγές βασίζονται σε υπολογισμούς δυτικών φορέων και στις αραιές

¹²⁷ Η πρώτη συμφωνία τέτοιου τύπου, ύψους \$2 δις, έγινε με το Υπουργείο Οικονομικών της Αγκόλα το Μάρτιο του 2004. Τα κεφάλαια χρηματοδότησαν την κατασκευή υποδομών με αντάλλαγμα μία ελάχιστη ημερήσια προσφορά πετρελαίου στην κρατική Sinopec – βλ. Davies, op. cit., σελ. 14

¹²⁸ Golley Jane, Song Ligang, *Rising China-Global Challenges and Opportunities*, ANU E Press, The Australian National University, Australia, 2011, σελ. 205

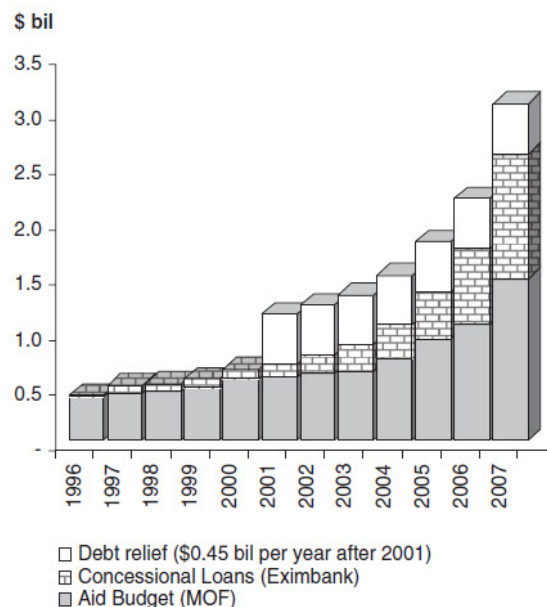
¹²⁹ <http://www.focac.org/eng/zxxx/t832788.htm> [τελευταία πρόσβαση: 2/8/2013]

δηλώσεις της κινεζικής κυβέρνησης, γεγονός που καθιστά ιδιαίτερα προβληματική τη διαχρονική εξέταση του όγκου και της στόχευσής της, αλλά και τη σύγκριση με τους άλλους δωρητές. Η διεθνής κοινότητα αντιδρά συχνά σε αυτή την έλλειψη διαφάνειας και τα τελευταία χρόνια έχουν αυξηθεί οι προσπάθειες ανταλλαγής πληροφοριών, κυρίως μέσω του China-DAC Study Group, ώστε να προσαρμοστεί το κινεζικό σύστημα βοήθειας με το καθιερωμένο δυτικό. Τα δεδομένα που χρησιμοποιούνται παρακάτω βασίζονται σε υπολογισμούς των εγκυρότερων δυνατών βιβλιογραφικών πηγών.

Η ιστορική ανασκόπηση της κινεζικής αναπτυξιακής βοήθειας καθιστά διακριτές τέσσερις περιόδους¹³⁰. Η πρώτη εκτείνεται από το 1950 μέχρι το 1963, όπου η βοήθεια αφορά την υποστήριξη των αφρικανικών εθνικών ομάδων απελευθέρωσης και ως εκ τούτου είναι «δεμένη» με την επαναστατική κομμουνιστική ιδεολογία, ενώ η δεύτερη ξεκινά το 1964 με τη διατύπωση των 8 αρχών και τη μορφοποίηση της αναπτυξιακής της βοήθειας, που μέχρι το 1977 φαίνεται να στοχεύει στην επίτευξη της ηγεσίας του «τρίτου κόσμου». Την περίοδο αυτή η ΛΔΚ θα πραγματοποιήσει και το μεγάλο έργο Tanzania-Zambia Railway (TanZam), που εδραίωσε στην Αφρική το προφίλ του σταθερού φίλου και συμμάχου. Ο θάνατος του Mao και οι εσωτερικές αλλαγές που ακολούθησαν με τη στροφή της ΛΔΚ προς την αγορά διαμόρφωσαν την τρίτη διακριτή φάση της κινεζικής αναπτυξιακής βοήθειας προς την Αφρική (1978-1994), κατά την οποία η οικονομική της ανάμειξη ξεκινά να μοιάζει με την αντίστοιχη δυτική: τα αναπτυξιακά έργα προωθούν το «αμοιβαίο όφελος» και την κοινή ευημερία, στοχεύοντας περισσότερο στην αποτελεσματικότητα της βοήθειας. Η τελευταία περίοδος, που ξεκινά το 1995 και φτάνει μέχρι σήμερα, έχει καταστήσει την αναπτυξιακή βοήθεια ένα εργαλείο ανάμεσα στα υπόλοιπα οικονομικά μέσα που χρησιμοποιούνται από την κινεζική κυβέρνηση για την επίτευξη της ανάπτυξης τόσο των παραληπτριών χωρών όσο και τη δική της, στα πλαίσια των προσπαθειών της ΛΔΚ να ενσωματωθεί στην παγκοσμιοποίηση.

¹³⁰Βλ. Rotberg, op. cit., σελ. 202-208, Brautigam Deborah, *The Dragon's Gift-The Real Story of China in Africa*, Oxford University Press, New York, 2009, σελ. 24-26 και http://www.gov.cn/english/official/2011-04/21/content_1849913_3.htm

Ο όγκος της αναπτυξιακής βοήθειας που παρέχει η Κίνα στον αναπτυσσόμενο κόσμο αυξάνεται διαχρονικά και αντιστοίχως κινείται και η βοήθειά της προς τη μαύρη ήπειρο (βλ. σχεδιάγραμμα 14). Μόνο για το 2009, το 46,6% της κινεζικής βοήθειας δεσμεύτηκε για την Αφρική¹³¹. Σύμφωνα με τον OECD, η Κίνα παρείχε περίπου \$4,7 δις στην Αφρική την περίοδο 1960-1989, ενώ μέχρι το 2006 το συνολικό ποσό που είχε δοθεί για την ανάπτυξη της ηπείρου από το 1950 έφτανε τα \$5,7 δις¹³². Σε σύγκριση, λοιπόν, με τον όγκο της αναπτυξιακής βοήθειας που προσφέρεται από τον αναπτυγμένο Βορρά, η συμμετοχή της ΛΔΚ είναι πολύ μικρή, αλλά αυξάνεται πολύ γρήγορα.

Σχεδιάγραμμα 14-Κινεζική Επίσημη Βοήθεια 1996-2007

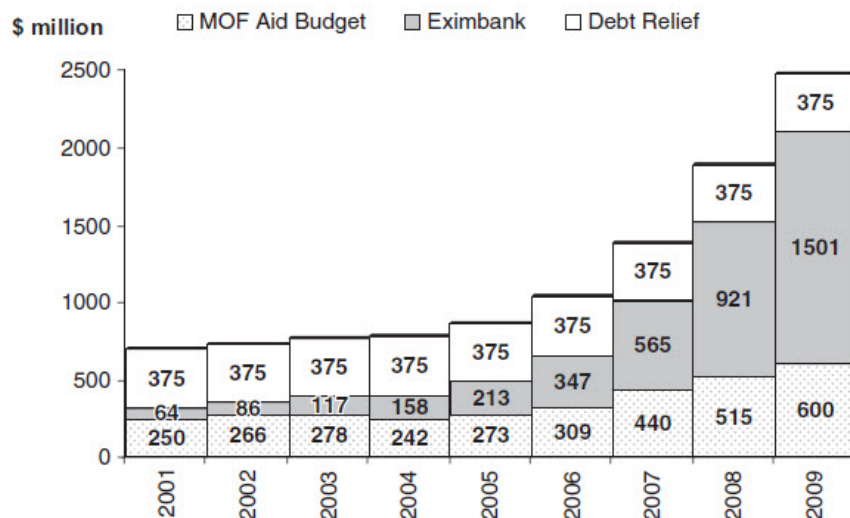
Πηγή: Brautigam, 2009

Όσον αφορά την κατανομή της βοήθειας ανάμεσα στους τρεις τύπους της, αποτυπώνεται στο σχεδιάγραμμα 15, που βασίζεται σε υπολογισμούς της Brautigam. Σε κάθε κατηγορία φαίνεται και ο αριθμός των έργων που έχουν πραγματοποιηθεί βάσει της βοήθειας αυτής. Οι δωρεές ουσιαστικά κατευθύνονται στην κατασκευή νοσοκομείων, σχολείων, σπιτιών, έργων παροχής νερού, μικρομεσαία έργα κοινωνικής πρόνοιας και ανάπτυξης των ανθρωπίνων πόρων,

¹³¹Golley & Song, op. cit., σελ. 207

¹³²OECD Investment Policy Reviews - China 2008, op. cit., σελ. 111

όπως τεχνική συνεργασία και ανθρωπιστική βοήθεια¹³³. Τα άτοκα δάνεια αφορούν κυρίως την κατασκευή δημόσιων εγκαταστάσεων. Συνήθως έχουν διάρκεια αποπληρωμής 20 ετών, με 5 χρόνια χρήσης, 5 χρόνια περίοδο χάριτος και 10 έτη για την αποπληρωμή¹³⁴. Τα ευνοϊκά δάνεια ξεκίνησαν να χορηγούνται από την EXIM Bank από το 1995 και η σημασία τους μεγαλώνει τάχιστα, καθώς από το 2001 έως το 2005 παρουσίασαν ετήσια αύξηση 35%¹³⁵, γεγονός που δημιουργεί ανησυχίες στον αναπτυγμένο Βορρά σχετικά με τη βιωσιμότητα του χρέους των φτωχών αφρικανικών κρατών. Τα ευνοϊκά δάνεια κατευθύνονται σε αναπτυξιακά έργα των παραληπτριών χωρών, κυρίως στην κατασκευή υποδομών, αλλά και στην αγορά ηλεκτρονικών προϊόντων και τεχνικών υπηρεσιών¹³⁶. Ωστόσο, όπως αναλύθηκε παραπάνω δεν νοείται ολόκληρο το ποσό τους ως αναπτυξιακή βοήθεια, καθώς παρέχονται από την EXIM Bank με επιδότηση της διαφοράς επιτοκίου¹³⁷. Σήμερα, και η ελάφρυνση χρεών αποτελεί πλέον σταθερή μορφή αναπτυξιακής βοήθειας της ΛΔΚ προς την Αφρική, αγγίζοντας μέχρι το 2009 τα \$306,91 εκατομμύρια.

Σχεδιάγραμμα 15-Ετήσια κινεζική βοήθεια προς την Αφρική

Πηγή: Brautigam, 2009

¹³³ http://www.gov.cn/english/official/2011-04/21/content_1849913_4.htm [τελευταία πρόσβαση: 2/8/2013]

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ Rotberg, op. cit., σελ. 210

¹³⁶ <http://www.focac.org/eng/zxxx/t832788.htm> [τελευταία πρόσβαση: 2/8/2013]

¹³⁷ http://www.gov.cn/english/official/2011-04/21/content_1849913_4.htm [τελευταία πρόσβαση: 2/8/2013]

Στη Διάσκεψη του FOCAC το 2006, η ΛΔΚ είχε εξαγγείλει το διπλασιασμό της αναπτυξιακής βοήθειας προς την Αφρική μέχρι το 2009¹³⁸, που επετεύχθη με το διπλασιασμό των δωρεών και των άτοκων δανείων¹³⁹, γεγονός που αποδεικνύεται και από το σχεδιάγραμμα 15. Στην επόμενη Διάσκεψη του 2009, ο κινεζικός δράκος δεσμεύτηκε για την παροχή ευνοϊκών δανείων σε αφρικανικά κράτη ύψους \$10 δις και \$1 δις σε ειδικά δάνεια για μικρομεσαίες αφρικανικές επιχειρήσεις¹⁴⁰

Ωστόσο, οι εναλλακτικές μορφές χρηματοδότησης που δεν συνυπολογίζονται στην ODA, κινούνται σε πολύ υψηλότερα επίπεδα. Η κυβέρνηση της ΛΔΚ μόνο το 2009 παρείχε \$29,6 δις σε εξαγωγικές πιστώσεις παγκοσμίως, ενώ το «μοντέλο της Αγκόλα» συνέβαλε στην κατασκευή 1.300 χλμ. σιδηροδρόμου, 300 χλμ. δρόμων, νοσοκομεία, σχολεία, δίκτυα τηλεπικοινωνιών και αγροτικών επενδύσεων στην Αγκόλα¹⁴¹. Οι εναλλακτικές μορφές χρηματοδότησης αγγίζουν μία μέση ετήσια δέσμευση του ύψους των \$7,1 δις για το διάστημα 2007-2009¹⁴², κάτι που δεν αποτυπώνεται στις επίσημες ροές χρηματοδότησης.

4.2 Σύνθεση-Γεωγραφική Κατανομή

Σύμφωνα με τον Rotberg, το αναπτυξιακό πρόγραμμα της Κίνας στην Αφρική μπορεί να συγκριθεί μόνο με το αντίστοιχο των Η.Π.Α., όχι όσον αφορά τον όγκο, αλλά την ευρύτητα και την έκτασή του¹⁴³.

Σύμφωνα με τις επίσημες κινεζικές αρχές, η ΛΔΚ παρέχει αναπτυξιακή βοήθεια σε όλα σχεδόν τα αφρικανικά κράτη, έχοντας πραγματοποιήσει πάνω από 850 αναπτυξιακά προγράμματα στην Αφρική, κατασκευάζοντας κέντρα υγείας, στάδια, νοσοκομεία και σχολεία, διδάσκοντας για την καλλιέργεια του ρυζιού, την επεξεργασία της ζάχαρης και των υφασμάτων, παρέχοντας υποτροφίες και αποστέλλοντας ιατρικές ομάδες σε κάθε χώρα με την οποία έχει διπλωματικούς

¹³⁸ Rotberg, op. cit., σελ. 207

¹³⁹ http://www.gov.cn/english/official/2011-04/21/content_1849913_4.htm [τελευταία πρόσβαση: 2/8/2013]

¹⁴⁰ African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 52

¹⁴¹ African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 112

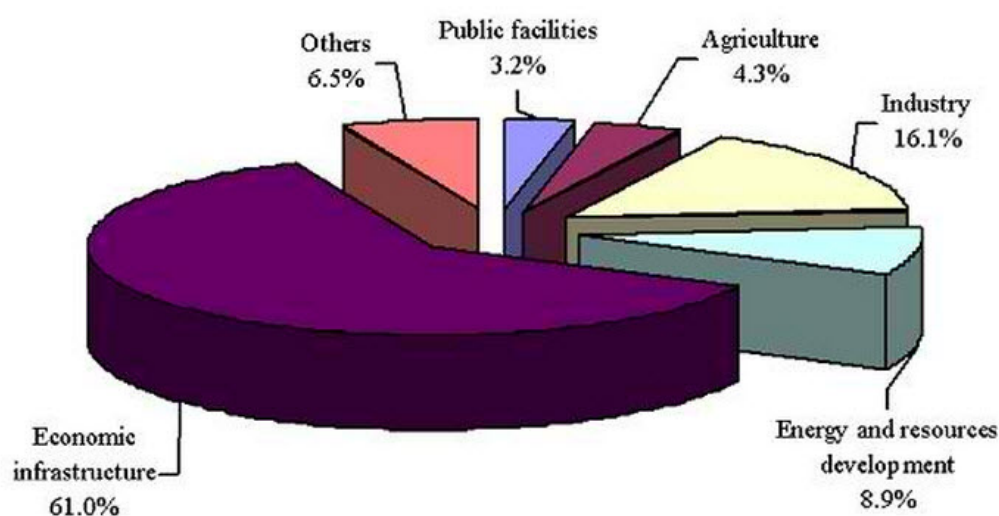
¹⁴² African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 52

¹⁴³ Rotberg, op. cit., σελ. 200

δεσμούς¹⁴⁴. Ωστόσο, η έλλειψη διαφάνειας από τις κινεζικές αρχές όσον αφορά τη δημοσιοποίηση επίσημων στοιχείων για την αναπτυξιακή βοήθεια, καθιστά ιδιαίτερα δύσκολη την πλήρη διερεύνηση της σύνθεσης και της γεωγραφικής κατανομής αυτής της βοήθειας στην αφρικανική ήπειρο.

Σύμφωνα με την Brautigam, η σύναψη διπλωματικών σχέσεων ακολουθείται πάντα από αναπτυξιακή βοήθεια, η οποία παρέχεται ακόμα και σε κράτη με υψηλότερο ΑΕΠ από της ΛΔΚ, όπως είναι η Νότια Αφρική. Το πιο αξιοσημείωτο, όμως, στοιχείο είναι ότι η πλειοψηφία των βιβλιογραφικών πηγών αρνείται την κατεύθυνση υψηλότερων πακέτων βοήθειας προς κράτη πλούσια σε φυσικούς πόρους¹⁴⁵.

Όσον αφορά την τομεακή κατανομή των κινεζικών ευνοϊκών δανείων γνωρίζουμε πως η πλειοψηφία τους απορροφάται από έργα υποδομών, όπως φαίνεται στο σχεδιάγραμμα 16.

Σχεδιάγραμμα 16-Τομεακή Κατανομή Ευνοϊκών Δανείων από την ΛΔΚ

Πηγή: *White Paper on China's Foreign Aid, 2011*

Ωστόσο, η αδιαφάνεια των στοιχείων δυσχεραίνει ιδιαίτερα τη διερεύνηση της κατανομής τους στην αφρικανική ήπειρο συγκεκριμένα. Το μόνο που γνωρίζουμε είναι ο πίνακας 1 που δημοσιεύτηκε από το Υπουργείο Εμπορίου της ΛΔΚ και αφορά τα αναπτυξιακά έργα που είχαν ολοκληρωθεί μέχρι το 2009 στην Αφρική. Τα

¹⁴⁴ <http://www.focac.org/eng/zxxx/t832788.htm> [τελευταία πρόσβαση: 2/8/2013]

¹⁴⁵ Rotberg, op. cit., σελ. 205, Golley & Song, op. cit., σελ. 207-210 και Brautigam, op. cit., σελ. 264

βιομηχανικά έργα φαίνεται να απορροφούν την πλειοψηφία της κινεζικής βοήθειας, ωστόσο η κατηγορία «Άλλα» δεσμεύει τον κυριότερο όγκο της, χωρίς να διευκρινίζεται που αναφέρεται.

Σύνολο	Αγροτικά Έργα	Σχολεία	Νοσοκομεία	Αθλητικές Εγκαταστάσεις	Συνεδριακά Κέντρα	Βιομηχανικά Έργα	Άλλα
884	142	71	54	53	62	145	357

Πίνακας 1- Έργα που έχουν ολοκληρωθεί από κινεζική βοήθεια στην Αφρική, μέχρι το 2009

Πηγή: MOFCOM, 2010

4.3 Υποδομές

Οι υποδομές αναγνωρίζονται ως ο τομέας-κλειδί για την οικονομική ανάπτυξη της Αφρικής. Σύμφωνα με στοιχεία του Infrastructure Consortium for Africa (ICA), η έλλειψη υποδομών μειώνει κατά 40% την παραγωγικότητα των αφρικανικών εταιρειών ιδιαιτέρως στα κράτη χαμηλού εισοδήματος)¹⁴⁶ και αυξάνει σημαντικά τα κόστη των εισαγωγών και εξαγωγών, εμποδίζοντας σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξη του εμπορίου. Μελέτη της Παγκόσμιας Τράπεζας, υπολόγισε το 2010 τις ανάγκες της ηπείρου για υποδομές περίπου στα \$93 δις ετησίως για τα επόμενα δέκα χρόνια¹⁴⁷. Οι άμεσες και μεγάλες ανάγκες της αφρικανικής ηπείρου για υποδομές καλύπτονται από τις χρηματοδοτικές ροές της Κίνας (ODA και εναλλακτικές ροές) και τις κινεζικές κατασκευαστικές εταιρείες, οι οποίες πλεονεκτούν εν συγκρίσει με τις κατασκευαστικές της Δύσης χάρη στις φτηνές οικονομικές πηγές που παρέχονται από τις κρατικές τράπεζες, το φτηνό εργατικό δυναμικό και τον εξοπλισμό από έρχονται από τη ΛΔΚ.

Ο τομέας των υποδομών εμπίπτει τόσο στην κατηγορία των επενδύσεων και του εμπορίου όσο και της αναπτυξιακής συνεργασίας, καθώς η διασύνδεση μεταξύ τους είναι τεράστια: οι μεγάλες συμφωνίες για ΑΞΕ στον τομέα των φυσικών πόρων

¹⁴⁶Davies, op. cit., σελ. 19

¹⁴⁷World Bank, Africa's Infrastructure: A Time for Transformation, World Bank, Washington DC, 2010, σελ. 58

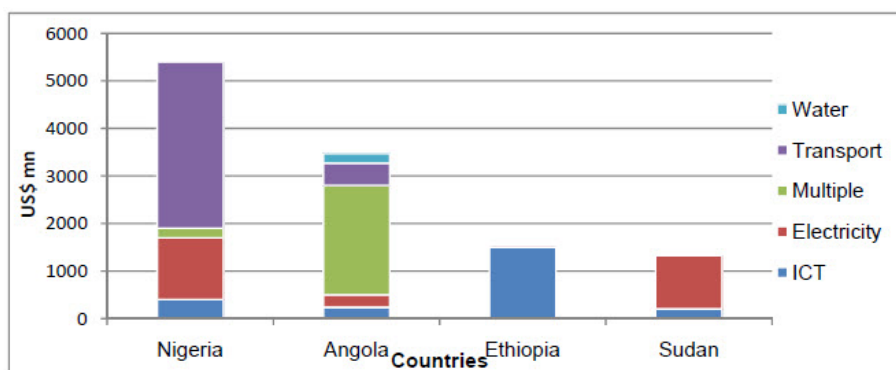
συνοδεύονται συνήθως από έργα υποδομών, τα οποία χρηματοδοτούνται από τα κινεζικά προγράμματα αναπτυξιακής βοήθειας. Τα έργα υποδομών, ωστόσο, στην πλειοψηφία του εκτελούνται από κινέζους εργολάβους, όπως απαιτείται από τους όρους των ευνοϊκών δανείων της ΛΔΚ, διευκολύνοντας έτσι σημαντικά την είσοδο των κινεζικών εταιρειών στις αγορές των αφρικανικών κρατών. Συγχρόνως, τα λιμάνια, οι εγκαταστάσεις ηλεκτρικής ενέργειας, οι δρόμοι και οι σιδηρόδρομοι που κατασκευάζονται συνεισφέρουν στη βελτίωση των μεταφορών και του εμπορίου, γεγονός ιδιαίτερος χρήσιμο για τη λειτουργία των άλλων κινεζικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται ήδη στην Αφρική¹⁴⁸.

Ως εκ τούτου, οι κινεζικές κατασκευαστικές δεν έρχονται αντιμέτωπες με το υψηλό ρίσκο που έχουν να ξεπεράσουν οι υπόλοιπες εταιρείες, καθώς η παροχή του κεφαλαίου γίνεται κυρίως από την κινεζική EXIM Bank είτε με την παροχή εμπορικών ή ευνοϊκών δανείων είτε με συμφωνίες «πόρων για υποδομές», τα οποία απαιτούν τα έργα που χρηματοδοτούνται να αναληφθούν από κινεζικές κατασκευαστικές, παρέχοντας με τον τρόπο αυτό μία εύκολη είσοδο στις εταιρείες¹⁴⁹. Σήμερα, η ΛΔΚ έχει αναλάβει έργα υποδομών σε 35 αφρικανικά κράτη, τα οποία διαχρονικά διαφοροποιούνται σημαντικά, καθώς αφορούν την κατασκευή σιδηροδρόμων μέχρι έργα τηλεπικοινωνίας και υδροηλεκτρικούς σταθμούς. Το 2006 η αξία τέτοιων έργων ήταν στα \$9,3 δις, ενώ τρία χρόνια αργότερα είχε διπλασιαστεί, αγγίζοντας τα \$19,7 δις¹⁵⁰, παρά την παγκόσμια οικονομική κρίση. Στο σχεδιάγραμμα 13 αποτυπώνεται η σύνθεση των έργων στις τέσσερις σημαντικότερες παραλήπτριες χώρες.

¹⁴⁸ OECD Investment Policy Reviews - China 2008, op. cit., σελ. 111

¹⁴⁹ <http://www.focac.org/eng/zxxx/t832788.htm> [τελευταία πρόσβαση: 17/7/2013]

¹⁵⁰ Ibid.

Σχεδιάγραμμα 17-Οικονομικές δεσμεύσεις της ΛΔΚ για έργα υποδομών (2001-2007)

Πηγή: World Bank, 2009

Η παραπάνω κρατικο-κεντρική δομή σημαίνει μειωμένο «κυνήγι» άμεσου κέρδους για τους κινέζους επενδυτές, ενώ ενισχύει σημαντικά και την κινεζική πολιτική ανάμειξη στη μαύρη ήπειρο¹⁵¹. Οι μελέτες δείχνουν ότι το μοντέλο αυτό ταιριάζει περισσότερο στις αναπτυξιακές ανάγκες της Αφρικής, καθώς ενισχύεται και από την εφαρμογή του «μοντέλου της Ανγκόλα» στα εύθραυστα κράτη, από όπου οι δυτικές εταιρείες έχουν αποχωρήσει λόγω καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εμφυλίων πολέμων κλπ.¹⁵², προσφέροντάς τους με τον τρόπο αυτό μία εναλλακτική στήριξη, αυξάνοντας παράλληλα την περιφερειακή ολοκλήρωση της ηπείρου και διευκολύνοντας το εμπόριο¹⁵³.

4.4 Ειδικές Οικονομικές Ζώνες

Μεγάλες απαιτήσεις σε υποδομές έχουν και οι Ειδικές Οικονομικές Ζώνες (ΕΟΖ) που προαναγγέλθηκαν από τη ΛΔΚ ως μία προσπάθεια μεταφοράς της επιτυχούς αναπτυξιακής της εμπειρίας στους αφρικανούς εταίρους της, ώστε να διευκολυνθεί η βιομηχανοποίησή της ηπείρου. Οι ΕΟΖ αποτέλεσαν το βασικό μηχανισμό ανοίγματος της ΛΔΚ στον υπόλοιπο κόσμο το 1980 και 26 χρόνια αργότερα, στη συνδιάσκεψη του FOCAC στο Πεκίνο, η κινεζική ηγεσία δήλωσε την προθυμία της να

¹⁵¹ Davies, op. cit., σελ.11

¹⁵² Με το «Μοντέλο της Ανγκόλα» η ΛΔΚ έχει κατασκευάσει πλήθος δρόμων και γεφυρών στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, σιδηροδρόμων στην Ανγκόλα και ηλεκτρικών σταθμών στη Ζάμπια –βλ. ibid.

¹⁵³ Schiere Richard, Rugamba Alex, Chinese Infrastructure Investments and African Integration, Working Paper Series No 127, African Development Bank Group, Tunisia, 2011, σελ. 14-18

αναλάβει τη δημιουργία τριών έως πέντε ΕΟΖ στην Αφρική εντός 3 ετών¹⁵⁴, ούτως ώστε να δημιουργηθούν οι απαραίτητοι διάδρομοι ανάμεσα στις κατακερματισμένες αφρικανικές αγορές, διευκολύνοντας έτσι την περιφερειακή της οικονομική ολοκλήρωση.

Οι ΕΟΖ που αναλήφθηκαν μετά από κινεζική πρωτοβουλία είναι έξι (Πίνακας 1), στις οποίες η ΛΔΚ έχει αναλάβει την κατασκευή των υποδομών και την προσέλκυση κινέζων και ξένων επενδυτών.

Χώρα υποδοχής	Ζώνη	Κύρια Προϊόντα
Ζάμπια	Chambishi	Επεξεργασία χαλκού και κοβαλτίου
	Lusaka (υποζώνη της Chambishi)	Ενδύματα, συσκευές, καπνά, ηλεκτρονικά
Αίγυπτος	Suez	Υφάσματα, ενδύματα, εξοπλισμός πετρελαίου, συναρμολόγηση αυτοκινήτων και ηλεκτρονικών
Μαυρίκιος	Jinfei	Μεταποίηση, εμπόριο, τουρισμός, οικονομικά
Αιθιοπία	Oriental	Ηλεκτρικές συσκευές, δομικά υλικά, χάλυβας, μεταλλουργικά
Νιγηρία	Ogun	Δομικά υλικά, κεραμικά, έπιπλα, επεξεργασία ξύλου, ιατρικά, υπολογιστές
	Lekki	Εξοπλισμός μεταφορών, υφάσματα, οικιακές συσκευές, τηλεπικοινωνίες, ελαφρά βιομηχανία

Πίνακας 2-Κινεζικές ΕΟΖ στην Αφρική

Πηγή: *Centre for Chinese Studies, 2013*¹⁵⁵

Όλες οι ΕΟΖ βρίσκονται ακόμα υπό κατασκευή, αλλά της Ζάμπια και της Αιγύπτου έχουν ξεκινήσει παράλληλα να λειτουργούν. Σύμφωνα με τις επίσημες πηγές της ΛΔΚ, οι επενδύσεις έχουν φτάσει τα \$250 δις για την κατασκευή των υποδομών,

¹⁵⁴ <http://www.focac.org/eng/ltada/dscbjhy/DOC32009/t280369.htm>, 3.2.6 [τελευταία πρόσβαση: 18/7/2013]

¹⁵⁵ Kim Yejoo, Chinese-Led SEZs in Africa-Are they a driving force of China's soft power?, Discussion Paper, *Centre for Chinese Studies*, Universiteit Stellenbosch University, 2013, σελ. 19-20

ενώ στην πρώτη ΕΟΖ που λειτούργησε στη Ζάμπια έχουν μετακινηθεί ήδη 13 εταιρείες με επενδύσεις \$600 εκατομμυρίων και απασχόληση 6.000 γηγενών¹⁵⁶.

Μπορεί ο αριθμός των ΕΟΖ να είναι πολύ μικρός για να εκκινήσει τη βιομηχανοποίηση ολόκληρης ηπείρου, ωστόσο πολλοί προβλέπουν την θετική τους επίδραση στην Αφρική, καθώς η ΛΔΚ διαθέτει τη γνώση του σχεδιασμού, της ανάπτυξης και της λειτουργίας ΕΟΖ, αναλαμβάνει ισχυρές πολιτικές πρωτοβουλίες ούτως ώστε να αποδείξει το ενδιαφέρον της για έναν τόπο, όπου την κατηγορούν ότι λειτουργεί ως νεοαποικιοκράτης. Το πολιτικό ενδιαφέρον της ΛΔΚ μπορεί να αναδειχθεί ως κεντρικός παράγοντας επιτυχίας, καθώς μεταφράζεται και σε σημαντική υποστήριξη κινεζικών επιχειρήσεων για να επενδύσουν στις νέες ΕΟΖ¹⁵⁷. Η προσέλκυση ιδιωτικών επενδυτών αποτελεί επίσης κεντρικό σημείο μείωσης της επιρροής της κινεζικής κυβέρνησης, ωστόσο η ανάμειξη και ο σωστός χειρισμός των ίδιων των αφρικανικών κρατών είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία των ΕΟΖ¹⁵⁸. Τα αποτελέσματα, ωστόσο, αναμένεται ακόμα να φανούν μετά την κανονική λειτουργία των ζωνών και σε βάθος χρόνου.

4.5 Συμπεράσματα

Η παρουσία της ΛΔΚ στην Αφρική εδραιώνεται σταδιακά, καθώς οι δεσμοί βαθαίνουν και γίνονται ολοένα πιο περίπλοκοι. Η αναπτυξιακή βοήθεια και οι επενδύσεις φαίνεται να στοχεύουν στην ενίσχυση του διμερούς εμπορίου και κυρίως στην εξασφάλιση των πρώτων υλών για τη ραγδαία μεγέθυνση της κινεζικής οικονομίας.

Το κινεζικό μοντέλο αναπτυξιακής βοήθειας έχει δεχθεί σφοδρή κριτική σχετικά με την υποβάθμιση της δημοκρατίας, αφού δεν προϋποθέτει την ορθή διακυβέρνηση και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επιπροσθέτως, η επιδίωξη του αμοιβαίου οφέλους στη θέση της ανάπτυξης της βασανισμένης ηπείρου συνήθιζε να προκαλεί τη διεθνή κοινή γνώμη. Ωστόσο, σύμφωνα με την Brautigam, η επιδίωξη του αμοιβαίου οφέλους δεν είναι ιδεολογικά μεμπτή, αφού η ΛΔΚ

¹⁵⁶http://english.gov.cn/official/2010-12/23/content_1771603_4.htm
18/7/2013]

[τελευταία πρόσβαση:

¹⁵⁷Brautigam, op. cit., σελ. 27-51

¹⁵⁸Kim, op. cit., σελ. 20-21

παραμένει ένα αναπτυσσόμενο κράτος με υψηλά επίπεδα φτώχειας και θα ήταν ανεύθυνο εκ μέρους της να δεσμεύσει μεγάλα κεφάλαια για το αποκλειστικό όφελος άλλων χωρών¹⁵⁹. Επίσης, τα οφέλη της δυτικής αναπτυξιακής βοήθειας είναι αποδεδειγμένα αντιστοίχως μεγάλα, απλώς δε δηλώνονται ρητά, προβάλλοντας πρωτίστως τον ψευδεπίγραφο αλτρουισμό των ανεπτυγμένων κρατών¹⁶⁰. Άλλωστε, η συνδεδεμένη βοήθεια αποτελούσε πάγια τακτική και των ίδιων μέχρι το 1991¹⁶¹. Έτσι, η Κίνα φαίνεται να αποφεύγει την υποκρισία των δυτικών, ενώ παράλληλα με την απουσία αιρεσιμότητας και την προώθηση του αμοιβαίου οφέλους σπάει το αναπτυξιακό μοντέλο «δωρητή-ζητιάνου» και αποφεύγει τον πατερναλισμό τους.

Συγχρόνως, η ΛΔΚ θεωρείται ταχύτερη στην παράδοση έργων εν συγκρίσει με τους παραδοσιακούς εταίρους¹⁶², ακριβώς επειδή η βοήθειά της είναι συνδεδεμένη με τα εν λόγω έργα και η δομή της κατευθύνει τα κεφαλαία απευθείας στις κατασκευαστικές εταιρείες, δημιουργώντας έτσι την κινητήριου δύναμη για την επιτυχή και γρήγορη ολοκλήρωσή τους, μειώνοντας παράλληλα τον κίνδυνο υπεξαίρέσεων και καταχρήσεων¹⁶³.

Ουσιαστικά, τα στοιχεία δείχνουν να έχει διαμορφωθεί μία συμπληρωματικότητα στην παροχή βοήθειας ανάμεσα σε ανεπτυγμένους και αναπτυσσόμενους εταίρους, καθώς οι πρώτοι επικεντρώνονται στη βελτίωση της εγχώριας διακυβέρνησης και του θεσμικού capacity building των παραληπτριών χωρών, ενώ οι δεύτεροι υποστηρίζουν κυρίως τις δημόσιες υποδομές, τη διαμόρφωση του ανθρώπινου κεφαλαίου και την οικονομική μεγέθυνση μέσω της ενίσχυσης του εμπορίου¹⁶⁴. Ως εκ τούτου, οι διαφορετικές προσεγγίσεις των παραδοσιακών και των αναδυόμενων εταίρων της Αφρικής δύνανται να λειτουργήσουν προς όφελός της εάν η ίδια κατορθώσει να διαχειριστεί το νέο εύρος επιλογών που της παρουσιάζονται.

¹⁵⁹ Brautigam, op. cit., σελ. 25

¹⁶⁰ Samy Yiagadeesen, China's Aid Policies in Africa: Opportunities and Challenges, The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs, 2010, σελ. 78

¹⁶¹ African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 113

¹⁶² Alden, op. cit., σελ. 30

¹⁶³ African Economic Outlook 2011, op. cit., 114

¹⁶⁴ African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 109-110 και Samy, op. cit., σελ. 80

Το αυξανόμενο μερίδιο των ευνοϊκών δανείων από την EXIM Bank στην αναπτυξιακή βοήθεια της ΛΔΚ προς την Αφρική σε συνδυασμό με τα περιορισμένα δεδομένα που δημοσιοποιούνται αυξάνουν τις ανησυχίες σχετικά με τη βιωσιμότητα του χρέους των αναπτυσσόμενων αφρικανικών κρατών. Ωστόσο, καμία επίσημη πηγή δεν δύναται να επιβεβαιώσει τη βασιμότητα των ανησυχιών, αλλά εν αντιθέσει στην πλειοψηφία τους δηλώνεται ότι δεν έχει παρατηρηθεί καμία ιδιαίτερη αύξηση χρέους¹⁶⁵, αν και ο κίνδυνος για τα εύθραυστα κράτη παραμένει¹⁶⁶. Επιπλέον, η δυνατότητα που παρέχει το «Μοντέλο της Αγκόλα» για αποπληρωμή των δανείων με φυσικούς πόρους και η αυξανόμενη χρήση του από τη ΛΔΚ μειώνει τον κίνδυνο μη βιωσιμότητας των χρεών.

Η αυξανόμενη ανάμειξη της Κίνας στην Αφρική έχει εγείρει πλήθος ανησυχιών κυρίως από τον ανεπτυγμένο Βορρά, αλλά προσφάτως πληθαίνουν οι φωνές και εντός της ηπείρου. Παρά τη δριμεία κριτική που έχει δεχτεί η ΛΔΚ για τις επενδύσεις και την επικέντρωση της αναπτυξιακής της βοήθειας στον τομέα των υποδομών σχετικά με τη μεταφορά στην Αφρική των χαμηλών της εργασιακών προτύπων, τη χρήση φτηνού εργατικού δυναμικού από τη ΛΔΚ και τη συνακόλουθη παράβλεψη των γηγενών ανέργων, αλλά και για πλήρη αδιαφορία για το περιβάλλον, η σταδιακή ενσωμάτωση της ΛΔΚ στη διεθνή σκηνή και τους θεσμικούς φορείς βελτιώνει σημαντικά τις πολιτικές της στα παραπάνω ζητήματα. Σύμφωνα με την ανασκόπηση της κινεζικής επενδυτικής πολιτικής από τον OECD (2008), το γηγενές προσωπικό έφτανε το 85-95% του συνολικού στις περισσότερες κατασκευαστικές της εταιρείες, ενώ η ΛΔΚ υιοθετεί Εθνικά Πενταετή Σχέδια για την Οικονομική και Κοινωνική Ανάπτυξη, που χαρακτηρίζονται από ολοένα αυστηρότερους περιβαλλοντικούς και εργασιακούς όρους και στόχους¹⁶⁷. Το σύνολο αυτών των θεσμικών σχέσεων και το πώς αυτές επιδρούν στις σχέσεις της ηπείρου με τον κινεζικό δράκο θα μελετηθούν διεξοδικά στο επόμενο κεφάλαιο.

¹⁶⁵Samy, op. cit., σελ. 88

¹⁶⁶African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ.121

¹⁶⁷OECD Investment Policy Reviews - China 2008, op. cit., σελ. 156 και 181

5 Πολιτικές και Θεσμικές Σχέσεις

Ο όγκος και το εύρος των διμερών δεσμών σε εμπόριο, επενδύσεις και αναπτυξιακή βοήθεια καθορίζεται εν πολλοίς από την ενεργή εξωτερική πολιτική της ΛΔΚ στα αφρικανικά κράτη και χρήζει ιδιαίτερης μελέτης, ούτως ώστε να διερευνηθεί εάν πρόκειται για πολιτική εξάρτηση που εμπίπτει στον ορισμό της νεοαποικιοκρατίας ή για πολιτική συνεργασία που στοχεύει στην προώθηση της ανάπτυξης των δύο μερών.

Όπως αναλύθηκε στο πρώτο μέρος, η διάδραση των δύο μερών σε πολιτικό επίπεδο ξεκίνησε στη Διάσκεψη του Bandung το 1955 και συνεχίστηκε με τη σταδιακή δημιουργία διπλωματικών σχέσεων με την πλειοψηφία των νέο-απελευθερωμένων αφρικανικών κρατών κατά τη δεκαετία του 1960. Η ΛΔΚ τοποθέτησε εαυτόν μαζί με τον αναπτυσσόμενο κόσμο ενάντια στον ηγεμονισμό τον τότε δύο μεγάλων δυνάμεων, προβάλλοντας πρωτίστως ιδεολογικούς λόγους σύνταξης με τα μαχόμενα αφρικανικά κράτη¹⁶⁸. Την περίοδο αυτή θα μορφοποιηθούν οι Πέντε Αρχές για Ειρηνική Συνύπαρξη του Zhou Enlai¹⁶⁹, αρχές που διατηρούνται μέχρι σήμερα, και αποτελούν το σημείο κλειδί της διαφορετικότητας της κινεζικής πολιτικής από την αντίστοιχη του ανεπτυγμένου Βορρά.

Το εναλλακτικό σοσιαλιστικό μοντέλο, που επιχείρησε να προσφέρει η σοσιαλιστική Κίνα, συνοδεύτηκε από μικρή αλλά σταθερή βοήθεια προς τις απελευθερωτικές οργανώσεις της Αφρικής και από το μεγάλο έργο του σιδηροδρόμου Tanzam, πράξεις που καθιέρωσαν την εικόνα της σαν σταθερού συμμάχου και αύξησαν το κύρος της στην ήπειρο. Παράλληλα, η απομόνωση που βίωνε από τη διεθνή κοινότητα, έστρεψαν τη ΛΔΚ στην ανάπτυξη στενών σχέσεων με περιφερειακές οργανώσεις, όπως την Ομάδα των 77 και το Κίνημα των Αδεσμεύτων. Όλα αυτά τη βοήθησαν να ανακτήσει τη θέση της στον ΟΗΕ και στο Συμβούλιο Ασφαλείας το 1971, γεγονός που σηματοδοτεί μια νέα εποχή ενεργής ανάμιξης της ΛΔΚ στη

¹⁶⁸Taylor, op. cit., σελ. 23

¹⁶⁹Αμοιβαίος σεβασμός για την εδαφική ακεραιότητα και κυριαρχία αλλήλων, αμοιβαία μη-επίθεση, αμοιβαία μη παρέμβαση σε εσωτερικές υποθέσεις αλλήλων, ισότητα και αμοιβαίο όφελος, ειρηνική συνύπαρξη

διεθνή πολιτική σκηνή και τους θεσμούς της¹⁷⁰. Το παρόν κεφάλαιο χωρίζεται σε τρία μέρη, που μελετούν τις πολιτικές και θεσμικές σχέσεις ΛΔΚ-Αφρικής σε διμερές, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο αντιστοίχως.

5.1 Διμερείς σχέσεις

Η δημιουργία και η εξέλιξη των διμερών διπλωματικών σχέσεων της ΛΔΚ με τα αφρικανικά κράτη εξετάστηκαν αναλυτικά στο πρώτο κεφάλαιο, αλλά αυτό που ξεχωρίζει είναι ότι στηρίχτηκαν αρχικά στην ιδεολογική υποστήριξη της πρώτης στους απελευθερωτικούς αγώνες των δεύτερων, ενώ μετά το τέλος της Πολιτιστικής Επανάστασης η ΛΔΚ επιχείρησε να αυξήσει την επιρροή της στη μαύρη ήπειρο, ανταγωνιζόμενη τη σοβιετική και τη δυτική επιρροή¹⁷¹. Η θέσπιση των πέντε αρχών ειρηνικής συνύπαρξης του Zhou Enlai σηματοδοτούν την εξέλιξη της κινεζικής εξωτερικής πολιτικής, η οποία κατά τη δεκαετία του 1970 θα επικεντρωθεί στη μάχη ενάντια στην ηγεμονία και τον ιμπεριαλισμό των δύο Υπερδυνάμεων, συνοδευόμενη σταδιακά από αυξανόμενο όγκο αναπτυξιακής βοήθειας προς την Αφρική και μεγάλα έργα υποδομών - υποδεικνύοντας τη σημασία που έφερε η ήπειρος για την Κίνα. Η απομόνωση της ΛΔΚ από τη διεθνή κοινότητα τις πρώτες δεκαετίες της ύπαρξής της θα την κατευθύνουν στην αύξηση των διμερών συνθηκών οικονομικής και τεχνολογικής συνεργασίας με τα νέο-απελευθερωμένα αφρικανικά κράτη, αλλά και στην ενίσχυση των περιφερειακών θεσμικών οργανισμών.

Οι μεταρρυθμίσεις του Deng Xiaoping θα μετατοπίσουν την εξωτερική πολιτική της ΛΔΚ προς μία πιο πραγματιστική κατεύθυνση, χωρίς ωστόσο να εγκαταλειφθεί η ρητορική του «κοινού αγώνα ενάντια στον ιμπεριαλισμό των Μεγάλων Δυνάμεων», η οποία σταδιακά εξελίσσεται σε μια «προσπάθεια οικοδόμησης μιας δικαιότερης οικονομικής και πολιτικής τάξης». Έτσι, η ιδεολογική στήριξη της δεκαετίας του 1970 μεταλλάσσεται κατά τη δεκαετία του 1990 σε αύξηση των εμπορικών και

¹⁷⁰Xie Zhihai, *The Rise of China and its Growing Role in International Organizations*, *ICCS Journal of Modern Chinese Studies*, Vol. 4 (1), 2011, σελ. 85

¹⁷¹Taylor, *op. cit.*, σελ. 37

επενδυτικών ροών ανάμεσα στα δύο μέρη, ως φυσικό αποτέλεσμα της γρήγορης κινεζικής βιομηχανοποίησης¹⁷².

Η σύγχρονη εξωτερική πολιτική της ΛΔΚ καθορίζεται εν πολλοίς από την αρχή του αμοιβαίου οφέλους, ενώ η θεωρία της «ήπιας δύναμης» κερδίζει ολοένα έδαφος στις ακαδημαϊκές μελέτες για την κινεζική ανάμειξη στην Αφρική. Σύμφωνα με τον Nye, ως ήπια δύναμη ορίζεται η δυνατότητα ενός κράτους να αλλάξει κάτι που κάνουν οι άλλοι μέσω της έλξης που τους δημιουργεί λόγω του πολιτισμού, των αξιών, των εξωτερικών του πολιτικών, αλλά και των οικονομικών του θεσμών και του αναπτυξιακού του μοντέλου¹⁷³. Η προσέγγιση της Αφρικής από την Κίνα γίνεται πρωτίστως μέσω επίσημων κρατικών φορέων, οι διπλωματικές επισκέψεις των αφρικανών ηγετών αντιμετωπίζονται αντίστοιχα με των δυτικών ομολόγων τους¹⁷⁴, ενώ η συνοχή της εξωτερικής της πολιτικής μέσω στοχευμένης επιχειρηματικής, επενδυτικής και αναπτυξιακής δράσης σε συνδυασμό με την ραγδαία οικονομική της μεγέθυνση δημιουργούν για τις αφρικανικές ελίτ ένα ιδιαίτερο αναπτυξιακό πρότυπο, που μέχρι σήμερα φαίνεται να είναι καλοδεχούμενο¹⁷⁵. Η εν λόγω κινεζική προσέγγιση στις διμερείς σχέσεις και την οικονομική ανάπτυξη σε συνδυασμό με το σταθερό σεβασμό της προς την αρχή της εθνικής κυριαρχίας και της μη παρέμβασης παρέχει στα αφρικανικά κράτη ένα εναλλακτικό μοντέλο ανάπτυξης, απαλλαγμένο από πολιτικές δεσμεύσεις, γνωστό ως «Beijing Consensus» - σε αντιδιαστολή με το Washington Consensus της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΔΝΤ¹⁷⁶.

Ωστόσο, όσο η κινεζική ανάμειξη στην Αφρική βαθαίνει τόσο αναδύεται ο δημόσιος αντίλογος των γηγενών κοινωνιών. Οι επικρίσεις, η αντιπάθεια και οι απεργίες των αφρικανών πολιτών αντιτίθενται στα χαμηλά εργασιακά πρότυπα που μετέφεραν οι κινέζοι επενδυτές στις χώρες τους, στην ολοκληρωτική απαξίωση του περιβάλλοντος με τη σταδιακή οικολογική του υποβάθμιση, αλλά και σχετικά με το

¹⁷²Dent, op. cit., σελ. 6

¹⁷³Fijałkowski Łukasz, China's «soft power» in Africa?, *Journal of Contemporary African Studies*, 29:2, 2011, σελ. 224-225

¹⁷⁴«red carpet treatment», βλ. Breslin Shaun, *Handbook of China's International Relations*, Routledge Taylor & Francis Group, London, 2010, σελ. 194

¹⁷⁵Fijałkowski, op. cit., σελ. 225 και Alden, op. cit., σελ. 8

¹⁷⁶Thompson Drew, China's Soft Power in Africa: From the «Beijing Consensus» to Health Diplomacy, *China Brief*, Vol. 5, Issue 21, 2005, σελ. 5

σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹⁷⁷. Αν και σύμφωνα με τους Sautman και Hairong, οι μεγάλες διαφορές στις αντιλήψεις των αφρικανών σχετικά με την Κίνα οφείλεται κατά κύριο λόγο στο βαθμό που έχουν επιλέξει οι εθνικοί τους πολιτικοί να θίξουν το «κινεζικό πρόβλημα» και στο βαθμό που ο δυτικός τύπος επηρεάζει τα αφρικανικά μέσα¹⁷⁸, η ΛΔΚ φαίνεται να προσεγγίζει ολοένα περισσότερο τα δυτικά και τα διεθνή πρότυπα παραγωγής και τους κανόνες για τις επενδύσεις των πολυεθνικών εταιρειών. Παράλληλα, η στενή συνεργασία της με τον ΟΟΣΑ την κατευθύνει στην υιοθέτηση περισσότερο βιώσιμων πολιτικών, με αυξημένη περιβαλλοντική και εταιρική ευθύνη¹⁷⁹, ενώ η αναθεώρηση του συντάγματός της το 2004 περιλαμβάνει για πρώτη φορά πρόβλεψη για το σεβασμό και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹⁸⁰.

Η ίδρυση του Forum for China-Africa Co-operation (FOCAC) το 2000 αποτελεί το αποκορύφωμα της θεσμοποίησης των σχέσεων της Κίνας με τα αφρικανικά κράτη. Ουσιαστικά, συνιστά έναν πολυμερή μανδύα για την ομαδοποίηση των διμερών τους σχέσεων¹⁸¹, ο οποίος λειτούργησε καταλυτικά για την αύξηση των εμπορικών, επενδυτικών και αναπτυξιακών ροών, όπως εξετάστηκε στα προηγούμενα κεφάλαια. Η πρώτη και η δεύτερη διάσκεψη πραγματοποιήθηκαν τον Οκτώβριο του 2000 στο Πεκίνο και τον Δεκέμβριο του 2003 στην Addis Ababa αντίστοιχα, σε υπουργικό επίπεδο, θέτοντας τις βάσεις μιας πλατφόρμας για την προώθηση της συνεργασίας και για την κοινή ανάπτυξη στα πλαίσια της αντιμετώπισης των προκλήσεων της παγκοσμιοποίησης¹⁸². Ο λόγος του τότε προέδρου της ΛΔΚ, Jiang Zemin, στην πρώτη διάσκεψη εστίασε στην ανισότητα που βιώνουν οι αναπτυσσόμενες χώρες στα πλαίσια μιας άδικης και άνισης παγκόσμιας τάξης, όπου η ενίσχυση της οικονομικής συνεργασίας μεταξύ τους, χωρίς εξωτερική ανάμειξη σε εθνικά ζητήματα και με πολυμερείς λύσεις για οποιαδήποτε προβλήματα ανακύψουν, θα μειώσει τις δομικές εξαρτήσεις από τον ανεπτυγμένο

¹⁷⁷ Alden, op. cit., σελ. 3-4

¹⁷⁸ Sautman Barry, Hairong Yan, African Perspectives on China-Africa Links, *The China Quarterly*, 199, 2009, σελ. 728-759

¹⁷⁹ OECD Investment Policy Reviews - China 2008, op. cit., σελ. 186 και 190

¹⁸⁰ OECD Investment Policy Reviews - China 2008, op. cit., σελ. 170

¹⁸¹ Dent, op. cit., σελ. 32

¹⁸² <http://www.focac.org/eng/ltida/ltjj/t933522.htm> [τελευταία πρόσβαση: 20/8/2013]

Βορρά¹⁸³. Στη διάσκεψη του 2003, η ΛΔΚ ανακοίνωσε την ακύρωση χρεών 31 αφρικανικών κρατών, ύψους \$1.27 δις, ενώ δεσμεύτηκε να αυξήσει το συνολικό διμερές εμπόριο μέχρι το 2006 στα \$28 δις (στόχος που στην πραγματικότητα ξεπεράστηκε)¹⁸⁴.

Η τρίτη διάσκεψη πραγματοποιήθηκε το 2006 σε επίπεδο αρχηγών κρατών, με εκπροσώπους από 48 αφρικανικά κράτη, γεγονός που μαρτυρά την αμοιβαία εξάρτηση των δύο μερών και το βάρος που αποκτούν σταδιακά οι διμερείς τους σχέσεις¹⁸⁵. Στη διάσκεψη του 2006 η ΛΔΚ θα παρουσιάσει την Πολιτική της για την Αφρική¹⁸⁶, που χαρακτηρίζεται από πολιτική ισότητα και αμοιβαία εμπιστοσύνη, αμοιβαία οικονομική συνεργασία και πολιτιστικές ανταλλαγές, αλλά παραμένει επικεντρωμένη στη διμερή προσέγγιση¹⁸⁷. Επιπροσθέτως, κατά τη διάρκεια της διάσκεψης προτάθηκε αύξηση των υψηλών διπλωματικών επισκέψεων και εξαγγέλθηκε από την Κίνα ο διπλασιασμός του συνολικού εμπορικού όγκου μέχρι το 2010, η ενίσχυση των επενδύσεων στην Αφρική με την ίδρυση του China-Africa Development Fund και η δημιουργία έξι Ειδικών Οικονομικών Ζωνών στην Αφρική (βλ. κεφάλαιο 4.4). Επίσης, επεκτάθηκε η παροχή ευνοϊκών δανείων και η ακύρωση χρεών στο \$1 δις, ενώ η ΛΔΚ δεσμεύτηκε να δωρίσει αντιελονοσιακά φάρμακα κόστους \$37,5 εκατομμυρίων, να στηρίξει τα αφρικανικά κράτη για την κατασκευή 30 νοσοκομείων, να οικοδομήσει 100 επαρχιακά σχολεία σε όλη την Αφρική και να διπλασιάσει τον αριθμό των υποτροφιών που έδινε, φτάνοντας τις 4000 μέχρι το 2009¹⁸⁸. Παράλληλα, οι εμπορικές συμφωνίες που υπογράφηκαν κατά τη διάρκεια της διάσκεψης ανάμεσα σε κινεζικές και αφρικανικές επιχειρήσεις έφτασαν το \$1.9 δις¹⁸⁹.

Αντίστοιχες κινεζικές δεσμεύσεις εξαγγέλθηκαν και στην τέταρτη διάσκεψη FOAC στο Sharm el-Sheikh το Νοέμβριο του 2009, η οποία είχε ορίσει ως θέμα της την «Εμβάθυνση του νέου τύπου της Σινο-αφρικανικής στρατηγικής συνεργασίας για τη

¹⁸³ Dent, op. cit., σελ. 6

¹⁸⁴ Alden, op. cit., σελ. 31

¹⁸⁵ Rotberg, op. cit., σελ. 21

¹⁸⁶ White Paper on China's African policy - Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://english.peopledaily.com.cn/200601/12/eng20060112_234894.html [τελευταία πρόσβαση: 20/8/2013]

¹⁸⁷ Dent, op. cit., σελ. 59

¹⁸⁸ http://english.focacsummit.org/2006-11/05/content_5167.htm [τελευταία πρόσβαση: 20/8/2013]

¹⁸⁹ Rotberg, op. cit., σελ. 53

Βιώσιμη Ανάπτυξη». Εκτός από τις οικονομικές και εμπορικές δεσμεύσεις της ΛΔΚ προς την Αφρική για τα επόμενα τρία έτη, ο πρωθυπουργός Wen Jiabao ανήγγειλε 8 νέα μέτρα για την σινο-αφρικανική συνεργασία, τα οποία επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, στην προώθηση της συνεργασίας στην επιστήμη, την τεχνολογία, τη γεωργία, την ιατρική περίθαλψη και την ανάπτυξη ανθρώπινων πόρων, την επέκταση της Ειδικής Προτιμησιακής Δασμολογικής Μεταχείρισης στο 95% των προϊόντων που εισάγονται από τις LDCs και την επέκταση των πολιτιστικών ανταλλαγών¹⁹⁰. Στην πέμπτη διάσκεψη (Πεκίνο, Ιούλιος 2012) παραστάθηκαν εκπρόσωποι 50 αφρικανικών κρατών, αλλά και εκπρόσωποι διεθνών και περιφερειακών οργανώσεων ως παρατηρητές, με προεξάρχουσα παρουσία εκείνη του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, Ban Ki-moon¹⁹¹. Οι κινεζικές εξαγγελίες ήταν για μία ακόμη φορά ιδιαίτερες εντυπωσιακές: παροχή \$20 δις σε ευνοϊκά δάνεια, εκπαίδευση 30.000 αφρικανικού προσωπικού, προσφορά 18.000 κυβερνητικών υποτροφιών, ενίσχυση ιατρικής συνεργασίας με την αποστολή 1.500 ιατρικού προσωπικού, πρόταση σύστασης του China-Africa People-to-People Friendship Action και του China-Africa Press Exchange, ενίσχυση της ακαδημαϊκής έρευνας με τη χρηματοδότηση 100 εργασιών μέσω του προγράμματος China-Africa Joint Research and Exchange Program, ενίσχυση της συνεργασίας με την Αφρικανική Ένωση μέσω της πρωτοβουλίας China-Africa Cooperative Partnership for Peace and Security¹⁹². Επιπροσθέτως, παράλληλα με τη διάσκεψη πραγματοποιήθηκε το China-Africa People's Forum, αλλά και το China-Africa Business Conference, γεγονός που σηματοδοτεί το εύρος των τομέων συνεργασίας ανάμεσα στα μέρη.

Από τα παραπάνω, καθίσταται σαφές ότι το FOCAC αποτελεί μία καθαρά κινεζική πρωτοβουλία, στην οποία ο θεσμικός και διαχειριστικός ρόλος της Αφρικής είναι πολύ περιορισμένος, από την οποία ωστόσο δύναται να επωφεληθεί εάν ακολουθήσει σωστές πολιτικές αξιοποίησης των δεσμών αυτών¹⁹³. Ουσιαστικά, το FOCAC δεν εκφράζει την έναρξη μιας σχέσης, αλλά το τέλος μιας δεκαετίας κινεζικών προσπαθειών να επεκταθεί στην ήπειρο, συγκεντρώνοντας τη διεθνή

¹⁹⁰ <http://www.focac.org/eng/ltida/ltij/t933522.htm> και
<http://english.peopledaily.com.cn/90001/90776/90883/6807055.html> [τελευταία πρόσβαση: 20/8/2013]

¹⁹¹ <http://www.focac.org/eng/ltida/ltij/t933522.htm> [τελευταία πρόσβαση: 21/8/2013]

¹⁹² Ibid.

¹⁹³ Dent, op. cit., σελ. 135 και African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 129

προσοχή σε μία ρητορική δήλωση αναμόρφωσης της παγκόσμιας τάξης¹⁹⁴. Καθώς οι διασκέψεις του FOACAC γίνονται ολοένα πιο σημαντικές στα αφρικανικά πολιτικά ημερολόγια, φαίνεται πως οι αφρικανικές κυβερνήσεις, αλλά και η κοινωνία των πολιτών, οργανώνεται περισσότερο¹⁹⁵. Η υποστήριξη των αφρικανικών κρατών από τη ΛΔΚ, τους δίνει τη δυνατότητα να αυξήσουν τον πολιτικό τους χώρο και τη διαπραγματευτική τους δύναμη με τους παραδοσιακούς δυτικούς εταίρους. Προς το παρόν, το οφέλη δείχνουν να είναι μεγαλύτερα για τα πλούσια σε πρώτες ύλες αφρικανικά κράτη¹⁹⁶, αλλά η αξιοποίηση της κινεζικής στήριξης από τα υπόλοιπα κράτη επαφίεται στην ανάπτυξη εθνικών στρατηγικών πολιτικών.

5.2 Ανάμειξη σε περιφερειακούς οργανισμούς

Η απομόνωση που βίωσε η ΛΔΚ από τη διεθνή κοινότητα κατά τις δεκαετίες του 1950 και του 1960, την έστρεψαν στην προσέγγιση περιφερειακών θεσμικών οργανισμών σοσιαλιστικών ή αναπτυσσόμενων κρατών σε μία προσπάθεια ανόδου της στη διεθνή σκηνή¹⁹⁷. Όπως είναι ήδη γνωστό, το σύγχρονο κινεζικό ενδιαφέρον για την Αφρική γεννιέται κατά τη διάρκεια της Αφροασιατικής Διάσκεψης του Μαντσουνγκ, το 1955. Η Διάσκεψη υπήρξε η απαρχή του Κινήματος των Αδεσμεύτων, το οποίο θα έχει την αμέριστη κινεζική υποστήριξη στον «δίκαιο αγώνα των λαών πολλών κρατών και στην προώθηση της αλληλεγγύης ανάμεσα στα κράτη του τρίτου κόσμου»¹⁹⁸. Αντίστοιχη υποστήριξη και στενούς δεσμούς ανέπτυξε η ΛΔΚ και με την Ομάδα των 77 (G-77), στην οποία θα συμμετάσχει ενεργά από την ίδρυσή της με την παρουσία της σε όλες τις διασκέψεις και της διακηρύξεις της¹⁹⁹, παρά την μη εκπροσώπησή της στον ΟΗΕ κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της ομάδας.

Έκτοτε, η ΛΔΚ προτίμησε να επικεντρωθεί στην ανάπτυξη και στην εμβάθυνση των σχέσεων με τα αφρικανικά κράτη σε διμερές επίπεδο, και όχι σε περιφερειακό, παρά την ρητορική υποστήριξη του παναφρικανισμού. Με την ίδρυση του FOACAC,

¹⁹⁴Taylor, op. cit., σελ. 66-69

¹⁹⁵Alden, op. cit., σελ. 77

¹⁹⁶African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 126

¹⁹⁷Xie, op. cit., σελ. 86

¹⁹⁸Nianlong, op. cit., σελ. 163

¹⁹⁹<http://www.fao.org/g77/g77-home/historical-background/en/> [τελευταία πρόσβαση: 21/8/2013]

ωστόσο, η στάση αυτή φαίνεται να μετασχηματίζεται αργά, αλλά σταθερά, οικοδομώντας σταδιακά πολιτικούς και διπλωματικούς δεσμούς με τους περιφερειακούς και υπο-περιφερειακούς οργανισμούς της Αφρικής. Οι πρώτες κινεζικές δεσμεύσεις συνεργασίας με την Αφρικανική Ένωση έγιναν στη δεύτερη διάσκεψη FOCAC το 2003, όπου η ΛΔΚ εξήγγειλε την παροχή οικονομικής και υλικής βοήθειας, την εκπαίδευση του Συμβουλίου Ειρήνης και Ασφάλειας της Αφρικανικής Ένωσης²⁰⁰, αλλά και την υποστήριξη των θέσεων της στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ²⁰¹. Αντίστοιχη υποστήριξη δηλώνεται από τη ΛΔΚ και για το στρατηγικό πλαίσιο της Ένωσης για την κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη της Αφρικής, New Partnership for Africa's Development (NEPAD), αλλά μόνο μέσω του FOCAC, γεγονός που αποδίδεται στις προσπάθειες της ΛΔΚ να αποφύγει την άβολη θέση να υποστηρίξει μερικά από τα δομικά στοιχεία του NEPAD, όπως η διαφάνεια, η δημοκρατία, η ελευθεροτυπία, η κοινωνία των πολιτών και η ανεξάρτητη δικαιοσύνη²⁰². Η αύξηση των δεσμών της ΛΔΚ με την Αφρικανική Ένωση και το NEPAD σηματοδοτούν την αλλαγή της στάσης της απέναντι στην πολυμερή πολιτική²⁰³, η οποία αποδεικνύεται και με τη συμμετοχή της σε πλήθος διεθνών οργανισμών, όπως θα αναλυθεί παρακάτω.

Η ανάμειξη της ΛΔΚ στις περιφερειακές αφρικανικές οργανώσεις ενισχύεται το 2005 με τον ορισμό εκπροσώπων της στους οργανισμούς Southern African Development Community (SADC), Economic Community Of West African States (ECOWAS), Common Market for Eastern and Southern Africa (COMESA) και στην Αφρικανική Ένωση²⁰⁴, ενώ με την τελευταία θα πραγματοποιηθεί ο πρώτος επίσης στρατηγικός διάλογος στην Addis Ababa το 2008. Η ωρίμανση των σχέσεων των δύο οργανισμών θα οδηγήσει στην αποδοχή του FOCAC στην Αφρικανική Ένωση σαν πλήρες μέλος το 2011²⁰⁵, μετά την δωρεάν κατασκευή του νέου συνεδριακού κέντρου και

²⁰⁰ <http://www.fmprc.gov.cn/zflt/eng/zyzl/hywj/t157710.htm>, 2.2.2 [τελευταία πρόσβαση: 21/8/2013]

²⁰¹ Ibid., 3.1.3

²⁰² Thompson Drew, China's Soft Power in Africa: From the «Beijing Consensus» to Health Diplomacy, *China Brief*, Vol. 5, Issue 21, 2005, σελ. 7

²⁰³ Mohan Giles, Power Marcus, New African choices? The politics of Chinese engagement in Africa and the changing architecture of international development, *Review of African Political Economy*, 35, 1, 2008, σελ. 14

²⁰⁴ Alden Chris, China's growing role in African peace and security, *Safeworld*, 2011, σελ. 57

²⁰⁵ <http://www.au.int/en/sites/default/files/Partnerships.pdf>, σελ. 3 [τελευταία πρόσβαση: 21/8/2013]

συγκροτήματος γραφείων της Αφρικανικής Ένωσης από την κινεζική κυβέρνηση²⁰⁶, όπως είχε η ίδια εξαγγείλει στην τρίτη διάσκεψη του FOCAC το 2006 σαν μία κίνηση πρακτικής υποστήριξης του panaφρικανισμού²⁰⁷. Τα επίσημα έγγραφα της Αφρικανικής Ένωσης, ωστόσο, τονίζουν την ανάγκη ευθυγράμμισης αυτής της συνεργασίας με τους στρατηγικούς στόχους της Ένωσης και τη σωστή αξιοποίηση των δυνατοτήτων που αυτή παρέχει σε όρους αγοράς και επιχειρηματικών δράσεων²⁰⁸. Σύμφωνα με το African Economic Outlook του 2011, το ενδιαφέρον της κινεζικής υποστήριξης στην περιφερειακή ολοκλήρωση της Αφρικής είναι πολύ πιο έντονο στα χαρτιά απ' ό,τι στην πραγματικότητα, καθώς η αλληλεγγύη της δεν βασίζεται τελικά στις οικονομικές ανάγκες της ηπείρου, αλλά στις δικές της οικονομικές και πολιτικές ανάγκες²⁰⁹ - γεγονός που απαιτεί τη δημιουργία μίας νέας αφρικανικής στρατηγικής για την αποτελεσματική αξιοποίηση της κινεζικής ανάμειξης.

5.3 Διεθνείς Θεσμικές Σχέσεις

Η ανάμειξη της ΛΔΚ με τους διεθνείς οργανισμούς μπορεί να χωριστεί σε 4 περιόδους²¹⁰: Η πρώτη είναι από το 1949 έως το 1971, κατά την οποία η Κίνα βρισκόταν απομονωμένη από τη διεθνή κοινότητα και διατηρούσε πολύ αρνητική στάση προς όλους τους διεθνείς οργανισμούς. Η αποκατάσταση της θέσης της στον ΟΗΕ σηματοδοτεί τη μετάβασή της από την αντίθεσή της προς τους διεθνείς οργανισμούς στη σταδιακή ανάμειξή της και είσοδό της σε μερικούς από αυτούς, διατηρώντας ωστόσο μία παθητική στάση από το 1971 έως το 1978. Κατά την περίοδο αυτή η ΛΔΚ θα ενταχθεί σε μη πολιτικούς φορείς του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών, όπως το UNDP και την UNESCO, αλλά και τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή και τον Διεθνή Οργανισμό Τυποποίησης. Η τρίτη περίοδος εκτείνεται από το 1978 έως το 1989 και χαρακτηρίζεται από το άνοιγμα της Κίνας στον κόσμο και την ενδυνάμωση της διάδρασής της με τη διεθνή κοινότητα. Από την έκρηξη των

²⁰⁶ <http://english.cntv.cn/program/newsupdate/20120129/102944.shtml> [τελευταία πρόσβαση: 21/8/2013]

²⁰⁷ Alden, op. cit., σελ. 78

²⁰⁸ <http://www.au.int/en/sites/default/files/Partnerships.pdf>, σελ. 3 [τελευταία πρόσβαση: 21/8/2013]

²⁰⁹ African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 130-131

²¹⁰ Xie, op. cit., σελ. 85-88

διεθνών οργανισμών στους οποίους προσχωρεί αυτή την περίοδο ξεχωρίζουν οι οικονομικοί οργανισμοί, όπως είναι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και η Παγκόσμια Τράπεζα, διότι της παρείχαν πρόσβαση σε μεγάλους όγκους χρηματοδότησης και βοήθειας, που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο για την οικονομική της μεγέθυνση. Παράλληλα, αλλάζει η στάση της απέναντι στις ειρηνευτικές αποστολές του ΟΗΕ, συμμετέχοντας ολοένα πιο ενεργά. Η τέταρτη περίοδος ξεκινά με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου από το 1990 μέχρι σήμερα, όπου η ΛΔΚ αποτελεί πλέον ένα εδραιωμένο μέλος της διεθνούς κοινότητας, με ηγετικό ρόλο σε πολλούς οργανισμούς.

Η θέση της Κίνας στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ της έδωσε την πολιτική δύναμη να προβάλλεται ως προστάτης των αφρικανικών υποθέσεων και συμφερόντων-ανταγωνιζόμενη αρχικά τη Σοβιετική Ένωση. Ο αρχικός λόγος της ΛΔΚ στον ΟΗΕ έθεσε εξ αρχής το πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής της Κίνας, δηλώνοντας την «εναντίωσή της στον ιμπεριαλισμό, την αποικιοκρατία, τον ηγεμονισμό και τον ρατσισμό, όπως και στην ανισότητα ανάμεσα σε μικρά και μεγάλα κράτη», και την υποστήριξή της σε όλα τα καταπιεσμένα έθνη που αγωνίζονται για την ελευθερία τους, αντιστέκονται στις εξωτερικές παρεμβάσεις και παλεύουν για την προστασία των εθνικών τους δικαιωμάτων, αντιτιθέμενα στην ξένη οικονομική εκμετάλλευση²¹¹. Η ιδεολογική υποστήριξη των αφρικανικών κρατών στα πλαίσια του ΟΗΕ και του Συμβουλίου Ασφαλείας αποτέλεσε σταθερή πολιτική γραμμή της ΛΔΚ έκτοτε, καθώς αυξανόταν ο αριθμός των αφρικανικών μελών και οι ψήφοι τους υπέρ της Κίνας²¹². Τα Ηνωμένα Έθνη αποτέλεσαν ουσιαστικά την περιοχή όπου η επιρροή και το κύρος της ΛΔΚ στον αναπτυσσόμενο κόσμο δυνόταν να μεγιστοποιηθεί, εξασφαλίζοντας παράλληλα ένα σταθερό και ειρηνικό διεθνές περιβάλλον που θα διευκόλυνε τις εσωτερικές της μεταρρυθμίσεις²¹³. Έτσι, η ΛΔΚ έδινε ιδιαίτερη έμφαση στην ευθύνη του ΟΗΕ για τη διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης, ενώ παράλληλα, με την καθιέρωσή της ως champion των αναπτυσσόμενων κρατών, τόνιζε την ανάγκη δημιουργίας ενός «δικαιότερου» παγκόσμιου οικονομικού συστήματος, πρωτοστατώντας στους διαλόγους Βορρά-Νότου και

²¹¹Nianlong, op. cit., σελ. 397

²¹²Taylor, op. cit., σελ. 40

²¹³Taylor, op. cit., σελ. 50

υπερασπιζόμενη τα αφρικανικά συμφέροντα²¹⁴. Η παράταξή της ενάντια στις δύο Υπερδυνάμεις συνοδεύτηκε από την αύξηση των διμερών σχέσεων, την προώθηση των περιφερειακών αφρικανικών συνεργασιών και την ενίσχυση της συνεργασίας Νότου-Νότου.

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου συνοδεύτηκε από την Τραγωδία της Τιενανμέν (4 Ιουνίου 1989), η οποία δημιούργησε κρίση των διπλωματικών σχέσεων της χώρας με τα δυτικά κράτη και την απομόνωσε προσωρινά²¹⁵, γεγονός που την έστρεψε στην ενίσχυση της πολυμερούς της διπλωματίας στα πλαίσια των διεθνών οργανισμών, αλλά και στους σταθερούς συμμάχους της στην Αφρική, των οποίων η αντίδραση ήταν είτε αθόρυβη είτε φανερά υποστηρικτική²¹⁶. Έτσι, η σταδιακή αύξηση του εμπορίου, των επενδύσεων και της αναπτυξιακής βοήθειας προς την Αφρική συνοδεύτηκε από εκκλήσεις της ΛΔΚ προς τη διεθνή κοινότητα για αύξηση της βοήθειάς της προς την ήπειρο, μείωση των αφρικανικών χρεών και την υποστήριξη της ενεργής συμμετοχής των αφρικανικών κρατών στους διεθνείς οργανισμούς ως ίσα μέλη για τη οικοδόμηση μίας νέας διεθνούς οικονομικής και πολιτικής τάξης²¹⁷, διατηρώντας με τον τρόπο αυτό τον αντι-ηγεμονικό πυρήνα της εξωτερικής της πολιτικής, αλλά και την αρχή της μη παρέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών. Ουσιαστικά, η ρητορική της Κίνας ενίσχυε το κύρος της στην ήπειρο με χαμηλό κόστος, αφού απαιτούσε πολύ μικρή πραγματική δέσμευση εκ μέρους της.

Στη ραγδαία αύξηση της συμμετοχής της ΛΔΚ σε όλους τους μεγάλους διεθνείς οργανισμούς συνέβαλε καθοριστικά και η αυξανόμενη παρουσίασή της στα δυτικά και στα γειτονικά της κράτη ως «Κινεζική απειλή», με αποτέλεσμα να την μετατοπίσουν σταδιακά προς μία πιο διάφανη και υπεύθυνη εικόνα²¹⁸ - που συνεπάγεται ωστόσο την υποχρέωσή της να παίζει υπό δυτικούς κανόνες. Η μετατόπιση αυτή γίνεται σαφέστερη με την είσοδό της στον ΠΟΕ το 2001, μετά από

²¹⁴Nianlong, op. cit., σελ. 408

²¹⁵Breslin, op. cit., σελ. 188

²¹⁶Ibid.

²¹⁷Taylor, op. cit., σελ. 66

²¹⁸Xie, op. cit., σελ. 88

εσωτερικές και εξωτερικές πιέσεις²¹⁹. Η ενσωμάτωσή της στην παγκόσμια οικονομία θα σημάνει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης για την ίδια, απότομη αύξηση της ζήτησης πρώτων υλών και σταθερή μείωση στις τιμές των βιομηχανικών προϊόντων, παράγοντες που έχουν μεγάλες επιπτώσεις για τα αφρικανικά κράτη²²⁰, αφού από τη μία συνεπάγονται αυξημένα έσοδα και από την άλλη απειλούν τη βιομηχανοποίηση της ηπείρου. Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αποτελούν οι επιπτώσεις από τη λήξη της συμφωνίας του ΠΟΕ για τα κλωστοϋφαντουργικά και τα είδη ένδυσης, που εξετάστηκαν στο 2ο κεφάλαιο. Οι αντιδράσεις, ωστόσο, από τους νοτιοαφρικανούς οδήγησε την κυβέρνηση της Νότιας Αφρικής σε υποβολή αιτήματος προς το Πεκίνο για θέσπιση εθελοντικού περιορισμού των εξαγωγών του²²¹, κάτι που έγινε δεκτό και εφαρμόστηκε με τη θέσπιση αυτοεπιβαλλόμενων ποσοστώσεων για δύο χρόνια²²².

Παράλληλα, ο δεκαπλασιασμός της συνεισφοράς της ΛΔΚ σε στρατιώτες στις ειρηνευτικές αποστολές του ΟΗΕ στην Αφρική από το 2001 μέχρι το 2008²²³ έχει εγείρει σημαντικές αντιδράσεις και ανησυχίες σχετικά με την σταδιακή αλλαγή της θεώρησης των αρχών της εθνικής κυριαρχίας και της μη ανάμειξης όσο η ΛΔΚ ενσωματώνεται στην παγκοσμιοποίηση²²⁴. Ωστόσο, η πιο πρόσφατη μελέτη για το ρόλο της Κίνας στην αφρικανική ειρήνη και ασφάλεια, καταδεικνύει ότι τα όρια της μη ανάμειξης της ΛΔΚ καθορίζονται από τις επιλογές των αφρικανών ηγετών ως προς τη χρήση της κινεζικής υποστήριξης²²⁵. Η χρήση της κινεζικής επιρροής στα κράτη που βιώνουν βίαιες εσωτερικές κρίσεις οδήγησε στην αποδοχή των ειρηνευτικών αποστολών στο Χαρτούμ το 2006, αλλά και στην επίλυση των διαφορών ανάμεσα στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό και τη Ρουάντα το 2008²²⁶. Έτσι, η στάση της ΛΔΚ στη χρήση ειρηνευτικών δυνάμεων από το 1999 μπορεί να έγινε πιο ευέλικτη εν συγκρίσει με το παρελθόν, ωστόσο η Κίνα εξακολουθεί να

²¹⁹Hui Feng, *The Politics of China's Accession to the World Trade Organization-The dragon goes global*, Routledge, Taylor & Francis Group, London, 2006, σελ. 136-142 και 162-164

²²⁰Dent, *op. cit.*, σελ.22

²²¹Η αμερικανική πρόταση προς τη Νότια Αφρική ήταν να θέσει το θέμα υπό τον Μηχανισμό Επίλυσης Διαφορών του ΠΟΕ

²²²Alden, *op. cit.*, σελ. 80

²²³Rotberg, *op. cit.*, σελ. 300

²²⁴Xie, *op. cit.*, σελ. 90

²²⁵Alden Chris, *China's growing role in African peace and security*, Safeworld, 2011, σελ. iii

²²⁶Ibid.

απαιτεί τη συναίνεση του κράτους υποδοχής πριν την ειρηνευτική παρέμβαση²²⁷. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την υπεράσπιση στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ της μη παρέμβασης στις εσωτερικές κρίσεις των αφρικανικών κρατών²²⁸ έχουν δώσει λαβή για πλήθος κατηγοριών εις βάρος της σχετικά με την προστασία των συνεργατικών αυταρχικών καθεστώτων και των οικονομικών συμφερόντων της στην Αφρική²²⁹.

Είναι σαφές ότι σταδιακά η ΛΔΚ εμβαθύνει τη θέση της στο παγκόσμιο γίγνεσθαι και ενισχύει το ρόλο της στην Αφρική με την ενεργή πλέον ανάμειξή της στους διεθνείς οργανισμούς, αλλά και την προάσπιση των αφρικανικών συμφερόντων μέσω λήψης συνεργατικών πρωτοβουλιών. Το 2007 δώρισε \$8 εκατομμύρια στον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (World Health Organization-WHO) για την ενίσχυση του συστήματος υγείας των αφρικανικών κρατών²³⁰, ενώ αυξάνεται και η συνεισφορά της για την επίτευξη των Στόχων της Χιλιετίας με την κατασκευή σχολείων, την αποστολή ιατρικού προσωπικού και την ανάπτυξη προγραμμάτων καθαρής ενέργειας και αειφόρων πρακτικών²³¹. Η ενσωμάτωσή της στη διεθνή κοινότητα αποτυπώνεται με τη σύσταση του China-DAC Study Group το 2009 για την βελτίωση της αποτελεσματικότητας της αναπτυξιακής βοήθειας προς την Αφρική και τη μεταφορά του επιτυχημένου αναπτυξιακού μοντέλου της Κίνας στη μαύρη ήπειρο²³², αλλά και με τη συνεργασία της με το UNDP με τη σύσταση του International Poverty Reduction Centre το 2004 για τη μείωση της παγκόσμιας φτώχειας μέσω του πολιτικού διαλόγου Νότου-Νότου²³³. Παράλληλα, η λήψη πρωτοβουλιών σε τομείς «χαμηλής πολιτικής», όπως είναι η νέα συνεργασία της ΛΔΚ με την UNESCO (UNESCO-China-Africa) για τη βελτίωση του μορφωτικού

²²⁷ Ibid.

²²⁸ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η στάση της από το 2004 έως το 2007 σχετικά με το Νταρφούρ, όπου σταθερά απείχε ή μετρίαζε τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, συναινώντας μόλις το 2007 μετά την συναίνεση του Χαρτούμ για την αποστολή κοινών δυνάμεων του ΟΗΕ και της Αφρικανικής Ένωσης. Αντίστοιχα, η ΛΔΚ άσκησε βέτο για την επιβολή κυρώσεων στη Ζιμπάμπουε το 2008, διατεινόμενη την εκπροσώπηση των αφρικανικών κρατών.

²²⁹ Alden Chris, China's growing role in African peace and security, Safeworld, 2011, σελ. v-vi

²³⁰ Rotberg, op. cit., σελ. 301

²³¹ Xie, op. cit., σελ. 90

²³² <http://www.oecd.org/development/povertyreduction/thechina-dacstudygroup.htm> [τελευταία πρόσβαση: 19/8/2013]

²³³ <http://www.undp.org.cn/modules.php?op=modload&name=News&file=article&catid=37&topic=36&sid=44576&mode=nocomments&order=0&thold=0> [τελευταία πρόσβαση: 19/8/2013]

επιπέδου της Αφρικής μέσω της εκπαίδευσης δασκάλων²³⁴, ενισχύει την εικόνα της ως υπεύθυνη δύναμη τόσο στην Αφρική όσο και στη διεθνή σκηνή σταδιακά.

Συγχρόνως, η Κίνα συμμετέχει ενεργά στα διεθνή φόρα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς το 1997 υπέγραψε το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (η επικύρωση έγινε το 2001, θέτοντας επιφυλάξεις για το άρθρο 8.2(α) ώστε να ακυρώνονται ουσιαστικά οι δεσμεύσεις της προς τις ανεξάρτητες εμπορικές ενώσεις) και το 1998 υπέγραψε το Διεθνές Σύμφωνο για τα Κοινωνικά και Πολιτικά Δικαιώματα²³⁵. Σημαντικά βήματα λαμβάνονται από το 2005 και έπειτα όσον αφορά την προστασία του αφρικανικού περιβάλλοντος με ειδική συνεργασία ανάμεσα σε UNEP, Κίνα και Αφρική, μετά τη σφοδρή κριτική που έχει δεχτεί η ΛΔΚ για την περιβαλλοντική συμπεριφορά των εταιρειών της στη μαύρη ήπειρο. Με την τριμερή αυτή συνεργασία δημιουργείται το China-Africa Environment Centre of UNEP με κινεζική χρηματοδότηση και έδρα στη Brazaville της Δημοκρατίας του Κονγκό²³⁶, ξεκινώντας από το 2008 το πρώτο πρόγραμμα που στοχεύει στη βιώσιμη χρήση και διαχείριση των περιορισμών υδατικών πόρων της Αφρικής, ενώ το δεύτερο με διετή πλάνο (2011-2013) επικεντρώνεται στον Νείλο, τη λίμνη Τανγκανίκα και την έρημο Σαχάρα υπό τον τίτλο «Ένα ποτάμι, Μία Λίμνη και Μία Έρημος»²³⁷.

Μεγάλης σημασίας αναδεικνύεται και η ενεργή συμμετοχή της ΛΔΚ στους G20, που σχηματίστηκε το 1999 σαν μία ανεπίσημη ομάδα των είκοσι μεγαλύτερων οικονομιών και φαίνεται να δίνει μεγαλύτερη έμφαση στις ανάγκες και τα συμφέροντα των μεγάλων αναπτυσσόμενων κρατών – σε αντιπαράβολή με τους G-7 ή τους G-8²³⁸, καθώς οι μεγάλες ατμομηχανές της παγκόσμιας οικονομίας (Κίνα, Ινδία, Βραζιλία) έχουν την ιδιότητα του πλήρους μέλους και δεν αποκλείονται από

²³⁴ http://www.unesco.org/new/en/education/resources/online-materials/single-view/news/unesco_and_china_join_hands_for_africa/#.UhlUVZJkO2U [τελευταία πρόσβαση: 19/8/2013]

²³⁵ OECD Investment Policy Reviews - China 2008, op. cit., σελ. 171

²³⁶ http://www.unep.org/drc/portals/118/documents/unep_china/unep-china-africa.pdf [τελευταία πρόσβαση: 19/8/2013]

²³⁷ Ibid.

²³⁸ Tzifakis Nikolaos, International Politics in Times of Change, The Constantinos Karamanlis Institute for Democracy Series on European and International Affairs, 2012, σελ. 117

τις συζητήσεις της παγκόσμιας διακυβέρνησης²³⁹. Οι G20 απέκτησαν σταδιακά κυρίως από την παγκόσμια κρίση του 2008 κι έπειτα - το κύρος ενός από τους σημαντικότερους χώρους διαμόρφωσης ευρύτερης πολιτικής συναίνεσης και ισορροπίας παγκόσμιας διακυβέρνησης, καθώς αντικατοπτρίζουν την πολυπολικότητα της διεθνούς σκηνής²⁴⁰. Η ΛΔΚ εντός του forum φέρεται να ασκεί σταθερές πιέσεις για την γενικότερη ενίσχυση της συλλογικής φωνής των αναπτυσσόμενων κρατών²⁴¹.

5.3.1 Συνεργασία Νότου-Νότου

Η σταδιακή ενσωμάτωση της ΛΔΚ στη διεθνή σκηνή και η συνεργασία της με τον ανεπτυγμένο Βορρά την ανάγκασαν από πολύ νωρίς να αναπτύξει μία στρατηγική που ο αναπτυσσόμενος και ο ανεπτυγμένος κόσμος θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στη μάχη της ενάντια στην ηγεμονία των Υπερδυνάμεων²⁴². Έτσι, ξεκίνησε ήδη από τη δεκαετία του 1970 να ενθαρρύνει τους δεσμούς ανάμεσα στα αναπτυσσόμενα κράτη και τον βιομηχανοποιημένο κόσμο εντός και εκτός του ΟΗΕ. Εκτός από την προώθηση της συμμετοχής των αφρικανικών κρατών σε διεθνείς οργανισμούς που ενίσχυαν το διάλογο Βορρά-Νότου, όπως είναι η Σύμβαση Λομέ το 1975 ή το Cancun Summit το 1981, η ΛΔΚ αναμείχθηκε πολύ ενεργά και στην ενίσχυση της συνεργασίας Νότου-Νότου²⁴³, όπως έχει τονιστεί σε κάθε μέρος της παρούσας εργασίας.

Από τη δημιουργία της ειδικής μονάδας στα πλαίσια του ΟΗΕ για τη συνεργασία Νότου-Νότου και την τριγωνική συνεργασία το 1974, τη σταδιακά διογκούμενη κινεζική αναπτυξιακή βοήθεια και την ακύρωση χρεών προς τον αναπτυσσόμενο κόσμο, την ενεργή συμμετοχή της για την επίτευξη των Στόχων της Χιλιετίας μέχρι το λανσάρισμα του νέου προγράμματος βοήθειας για τη συμμετοχή των LDCs στον ΠΟΕ το 2011²⁴⁴ και την ίδρυση του China-Africa Business Council υπό το UNDP σαν

²³⁹Heine Jorge, Will they have table manners? The G20, emerging powers and global responsibility, *South African Journal of International Affairs*, 17:1, 2010, σελ. 3

²⁴⁰Breslin, op. cit., σελ. 100

²⁴¹Ibid.

²⁴²Taylor, op. cit., σελ. 40

²⁴³Nianlong, op. cit., σελ. 472

²⁴⁴OECD, Trade-Related South-South Co-operation: China, COM/DCD/TAD(2012)3, 2012, σελ. 3

ξεχωριστή πρωτοβουλία για τη διευκόλυνση του ιδιωτικού εμπορίου και των επενδύσεων ανάμεσα στη ΛΔΚ και μία ομάδα αφρικανικών κρατών²⁴⁵, η ρητορική της συνεργασίας Νότου-Νότου αποτελεί κεντρικό πυλώνα της διεθνούς πολιτικής της ΛΔΚ²⁴⁶. Μεγάλη κινεζική υποστήριξη γνωρίζουν και οι αφρικανικοί περιφερειακοί οργανισμοί στα πλαίσια του ΟΗΕ, τόσο με την υποστήριξη των θέσεών τους στο Συμβούλιο Ασφαλείας σε πληθώρα περιστάσεων όσο και με την ιδιαίτερη έμφαση που δίνει τα τελευταία χρόνια στην ανάγκη ενίσχυσης της συνεργασίας του ΟΗΕ με την Αφρικανική Ένωση και άλλους υπο-περιφερειακούς οργανισμούς της ηπείρου²⁴⁷.

Όπως εξετάστηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, η συνεργασία Νότου-Νότου προωθήθηκε ενεργά από την Κίνα και με την αύξηση του εμπορίου, των επενδύσεων και της αναπτυξιακής βοήθειας προς την Αφρική με θετική προς το παρόν έκβαση για την ήπειρο²⁴⁸, ωστόσο η προβληματική που διατρέχει τις ακαδημαϊκές μελέτες εντοπίζεται στο γεγονός ότι η εντυπωσιακή κινεζική μεγέθυνση δε βασίστηκε στον αναπτυσσόμενο κόσμο, όπως η ίδια κατευθύνει την Αφρική να πράξει, αλλά στις εμπορικές και επενδυτικές σχέσεις της με τις πλούσιες βιομηχανοποιημένες χώρες του Βορρά και στην ενσωμάτωσή της στους διεθνείς οργανισμούς που κυριαρχούνται από τη Δύση²⁴⁹.

5.4 Συμπεράσματα

Η Αφρική αποτελεί σίγουρα αναπόσπαστο κομμάτι της κινεζικής φιλοδοξίας για την ειρηνική της ανάδυση ως παγκόσμια δύναμη, ωστόσο είναι ιδιαίτερος παράτολμο να χαρακτηρίσουμε τους πολιτικούς τους δεσμούς ως εξαρτημένους. Η εξωτερική πολιτική της ΛΔΚ φαίνεται να στοχεύει τόσο στην μακρόχρονη πρόσβαση στους φυσικούς πόρους της Αφρικής, όσο και στην υποστήριξή της στη διεθνή αρένα. Η μετατόπιση της πολιτικής της από την υποστήριξη των ένοπλων αφρικανικών

²⁴⁵ Ονομαστικά: Αγκόλα, Καμερούν, Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, Αιθιοπία, Γκάνα, Κένυα, Λιβερία, Μοζαμβίκη, Νιγηρία και Τανζανία – βλ. <http://actors.growinginclusivemarkets.org/cabc> [τελευταία πρόσβαση: 21/8/2013]

²⁴⁶ Breslin, op. cit., σελ. 198

²⁴⁷ Alden Chris, China's growing role in African peace and security, Safeworld, 2011, σελ. 58-59

²⁴⁸ African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 93

²⁴⁹ Dent, op. cit., σελ. 22

επαναστάσεων, υλικά και ιδεολογικά, σε μία περισσότερο επιφυλακτική στάση σταθερότητας και διαλόγου, μαρτυρά την προσπάθεια της ΛΔΚ να προωθήσει τον οικονομικό της εκσυγχρονισμό, διατηρώντας παράλληλα μια «πισίνα φίλων» - απαραίτητων για την υποστήριξή της στο διεθνές σύστημα²⁵⁰.

Η θετική αντίδραση των αφρικανικών κυβερνήσεων αποδεικνύει την αποτελεσματικότητα της κινεζικής εξωτερικής πολιτικής, η οποία ενισχύθηκε από τη θεσμοποίηση των διμερών τους σχέσεων με την ίδρυση του FOCAC, αλλά και την σταθερή υπεράσπιση των αφρικανικών εθνικών και περιφερειακών θέσεων στους διεθνείς οργανισμούς. Η θεσμική δύναμη της ΛΔΚ, που πηγάζει κυρίως από τη μόνιμη θέση της στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, έχει χρησιμοποιηθεί πλειστάκις με την άσκηση βέτο για την προάσπιση των αφρικανικών εθνικών βουλήσεων. Επιπροσθέτως, η λήψη ολοένα περισσότερων πρωτοβουλιών της ΛΔΚ στα πλαίσια διεθνών οργανισμών για την πολιτική ενσωμάτωση και ενδυνάμωση των αφρικανικών κρατών στη διεθνή σκηνή ενισχύει την εικόνα της ως σταθερού φίλου και συμμάχου. Προς την ίδια κατεύθυνση λειτουργεί και η κινεζική υποστήριξη των αφρικανικών περιφερειακών οργανισμών και πρωτίστως της Αφρικανικής Ένωσης τόσο στο Συμβούλιο Ασφαλείας όσο και μέσω του FOCAC.

Η κινεζική επιρροή στην ήπειρο έχει οικοδομηθεί μετά από μακροχρόνιες προσπάθειες της ΛΔΚ στις διμερείς της σχέσεις με τα αφρικανικά κράτη μέσω σταθερής αύξησης του εμπορίου, των επενδύσεων, της βοήθειας και των πολιτιστικών και τεχνολογικών ανταλλαγών. Η γοητεία της θεαματικής κινεζικής μεγέθυνσης σε συνδυασμό με την «εξαγωγή» του κινεζικού αναπτυξιακού μοντέλου, που παρέχεται αποδεσμευμένο από πολιτικές δεσμεύσεις, ασκεί αναμφισβήτητη ιδιαίτερη έλξη στους αφρικανούς ηγέτες. Στην ουσία του, όμως, λίγες διαφορές έχει από την επιχειρηματική και καπιταλιστική λογική του κυρίαρχου νεοφιλελεύθερου Δυτικού μοντέλου²⁵¹, πέραν των πολιτικών απαιτήσεων για ανθρώπινα δικαιώματα, προστασία του περιβάλλοντος και ορθής διακυβέρνησης.

²⁵⁰Taylor, op. cit., 73

²⁵¹Dent, op. cit.,σελ. 32

Έτσι, η συνεργασία Νότου-Νότου αποτελεί άλλο ένα συστατικό του πολιτικού μείγματος που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα αφρικανικά κράτη για την προώθηση των συμφερόντων τους και της πολυπόθητης ανάπτυξής τους. Η ρητορική της συνεργασίας Νότου-Νότου κερδίζει ολοένα έδαφος, παρέχοντας μία ιδιαίτερως σημαντική πολιτική και ψυχολογική χειραφέτηση στα αφρικανικά κράτη, καθώς μειώνει την εξάρτησή τους από τη Δύση και τους παραδοσιακούς τους εταίρους, σπάζοντας το δυτικό μονοπώλιο στην ανάπτυξη. Το ευρύτερο φάσμα δυνατοτήτων που παρέχει η ολοκληρωμένη πλέον προσέγγιση της ΛΔΚ στην Αφρική είναι «καλά νέα» για την τελευταία²⁵², ωστόσο η ανάγκη για διαμόρφωση μίας πιο οργανωμένης στάσης απέναντι στον κινεζικό δράκο, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό και σε διεθνές επίπεδο, αναδεικνύεται πρωτίστης σημασίας για τα αφρικανικά κράτη, ώστε να απορροφήσουν όλα τα δυνατά οφέλη της κινεζικής ανάμειξης, μεγιστοποιώντας την ιδιοκτησία της αναπτυξιακής τους ατζέντας²⁵³.

²⁵²African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 127

²⁵³African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 127-130 και Alden, op. cit., σελ. 76-78

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

6 Συμπεράσματα

«Το καπέλο της νεοαποικιοκρατίας δεν πρέπει ποτέ να φορεθεί στο κεφάλι της Κίνας. Ξεκινώντας από το ξέσπασμα του Πολέμου του Οπίου το 1840, η Κίνα υπέφερε από την αποικιοκρατία για περίπου 110 χρόνια. Το κινεζικό έθνος γνωρίζει βαθιά τη δυστυχία που προκαλεί η αποικιοκρατία και τη σημασία της μάχης ενάντια στους αποικιοκράτες.»

Wen Jiabao, 2006²⁵⁴

Οι μακράιωνοι δεσμοί της Κίνας με την αφρικανική ήπειρο σε συνδυασμό με το κοινό αποικιοκρατικό τους παρελθόν έχουν στηρίξει ιδιαίτερες τις σχέσεις των δύο μερών, καθώς η σταθερή και συνεκτική εξωτερική πολιτική που άσκησε η ΛΔΚ από την ίδρυσή της την καθιέρωσαν ως σταθερό φίλο και σύμμαχο των αφρικανικών κρατών. Η ιδεολογική υποστήριξη των απελευθερωτικών οργανώσεων στα εξεγερμένα αφρικανικά έθνη - συνοδευόμενη από παροχή πολεμικού οπλισμού και εκπαίδευσης των στρατιωτικών τους στελεχών μετατοπίστηκε σταδιακά σε μία περισσότερο πραγματιστική πολιτική, η οποία ωστόσο διατηρεί τις βάσεις και τις αρχές της ζωντανές, αλλά έχει πλέον προσαρμοστεί στις νέες διεθνείς πραγματικότητες²⁵⁵.

Οι εσωτερικές μεταρρυθμίσεις της ΛΔΚ από τον Deng Xiaoping και το άνοιγμα του κράτους στον κόσμο κατά τη δεκαετία του 1990 θα συμπέσει με την ενίσχυση της παγκοσμιοποίησης σε διεθνές επίπεδο. Οι κινεζικές προσπάθειες για την επανάκτηση της θέσης της στη διεθνή σκηνή θα συνοδεύονται από την επέκτασή της στην Αφρική – επέκταση που δεν δύναται εξ ορισμού να είναι ανιδιοτελής και που και η ίδια η ΛΔΚ άλλωστε διακηρύττει ότι στοχεύει στο αμοιβαίο όφελος. Ο πολλαπλασιασμός των εμπορικών ροών, των άμεσων ξένων επενδύσεων και της αναπτυξιακής βοήθειας προς τα αφρικανικά κράτη αποτελούν συνιστώσα της απότομης και ραγδαίας κινεζικής μεγέθυνσης, αλλά μαρτυρούν και το σταθερό

²⁵⁴ Ελεύθερη μετάφραση από <http://english.peopledaily.com.cn/90780/7597650.html> [τελευταία πρόσβαση: 27/8/2013]

²⁵⁵ Dent, op. cit., σελ. 29

ενδιαφέρον της προς την ήπειρο, το οποίο επισφραγίστηκε με την κινεζική πρωτοβουλία θεσμοποίησης των διμερών τους σχέσεων, με την ίδρυση του FOCAC.

Η σταδιακή εμβάθυνση των σχέσεων ανάμεσα στα δύο μέρη εγείρει, ωστόσο, πλήθος προκλήσεων. Από τη μία, η σύνθεση των εμπορικών συναλλαγών τους μαρτυρά τη συμπληρωματικότητα της κινεζικής οικονομίας με των αφρικανικών, ενώ το εμπόριο Νότου-Νότου αποδεικνύεται πιο αποτελεσματικό για τους όρους εμπορίου της Αφρικής, αφού η ραγδαία αύξηση της κινεζικής ζήτησης για φυσικούς πόρους συνεπάγεται την αύξηση της τιμής των αφρικανικών εξαγωγών, όπως εξετάστηκε στο 2^ο κεφάλαιο. Από την άλλη, ωστόσο, ο κίνδυνος για την παρακώλυση της βιομηχανοποίησης της Αφρικής παραμένει, ακολουθούμενος από τις προκλήσεις της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης και της προστασίας του περιβάλλοντος, που δημιουργούνται από τις κινεζικές ΑΞΕ στην Αφρική. Επιπροσθέτως, η προσφορά αναπτυξιακής βοήθειας στα αφρικανικά κράτη με τις παραδοσιακές, αλλά και με τις εναλλακτικές μορφές που εξετάστηκαν στο κεφάλαιο 4, ενδυναμώνει ιδιαιτέρως τους αφρικανούς ηγέτες, παρέχοντάς τους μία εναλλακτική χρηματοδοτική πηγή από τους παραδοσιακούς εταίρους του Βορρά, η οποία προσφέρεται απαλλαγμένη από αιρεσιμότητες, γεγονός που την καθιστά ιδιαιτέρως ελκυστική στις αφρικανικές ελίτ. Παρόλα αυτά, η αυξημένη διαπραγματευτική δύναμη των αφρικανικών κρατών λειτουργεί ορισμένες φορές εις βάρος της ορθής διακυβέρνησης, καθώς αρκετά απολυταρχικά καθεστώτα υποστηρίζονται από την κινεζική βοήθεια, ενώ εγείρει ανησυχίες για τη βιωσιμότητα των χρεών των εύθραυστων κρατών της ηπείρου, αλλά και για φαινόμενα αρπαγής γης.

Οι προκλήσεις αυτές σε συνδυασμό με την εντατικοποίηση της κινεζικής ανάμειξης στην ήπειρο στα πλαίσια της διμερούς διπλωματίας με την ίδρυση του FOCAC εγείρουν πλήθος ισχυρισμών περί νεοαποικιοκρατικής εξάπλωσης της Κίνας στην Αφρική. Όπως υπογραμμίστηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, το FOCAC αποτέλεσε την ομπρέλα προώθησης του διμερούς εμπορίου και των οικονομικών σχέσεων ΛΔΚ-αφρικανικών κρατών, ενώ παράλληλα συγκέντρωσε τα φώτα της διεθνούς σκηνής στη σχέση των δύο μερών, αφού σε κάθε συνδιάσκεψη η κινεζική κυβέρνηση ανακοίνωνε πληθώρα πρωτοβουλιών για βοήθεια, συνεργασία,

εκπαίδευση και τεχνολογική μεταφορά. Οι εντυπωσιακές δηλώσεις της Κίνας, η ένθερμη υποστήριξη των αφρικανικών συμφερόντων στους διεθνείς οργανισμούς και η ανάδειξή της ως champion του αναπτυσσόμενου κόσμου συμπληρώνονται από την κινεζική παρουσία στην ήπειρο, όπως αποτυπώνεται από τις μεγάλες επενδύσεις υποδομών που πραγματοποιεί με πρωτόγνωρες ταχύτητες μέχρι το τεράστιο μεταναστευτικό κύμα κινέζων εμπόρων και επιχειρηματιών, που βρίσκονται πλέον και στους πιο μικρούς οικισμούς των επαρχιακών περιοχών της Αφρικής²⁵⁶.

Η αυξημένη παρουσία της Κίνας στην Αφρική είναι σαφές ότι έχει και θετικές και αρνητικές επιπτώσεις. Η εμβάθυνση των σχέσεων και η αλληλεξάρτηση που δημιουργείται ανάμεσα σε διαφορετικούς κρατικούς και μη κυβερνητικούς δρώντες, στις εσωτερικές και εξωτερικές πολιτικές των κρατών και στις πολιτικές και εμπορικές δραστηριότητές τους διαμορφώνουν ένα περίπλοκο δίκτυο, το οποίο περιέχει τόσο ευκαιρίες όσο και προκλήσεις²⁵⁷. Η απαιτούμενη για την Αφρική αύξηση του εμπορίου, των επενδύσεων και της βοήθειας συνοδεύεται από την πρόσβαση της Κίνας στο αφρικανικό πετρέλαιο και η ανάπτυξη των υποδομών βελτιώνει την περιφερειακή ολοκλήρωση της ηπείρου, αλλά προωθεί συγχρόνως τις κινεζικές εξαγωγές, οι οποίες πλήττουν τον μεταποιητικό τομέα της Αφρικής.

Το ευρύ φάσμα των δεσμών που έχει οικοδομηθεί σταδιακά ανάμεσα στα δύο μέρη, όπως εξετάστηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, δεν δύναται να καθορίσει μονολεκτικά το ρόλο της Κίνας στην Αφρική, ο οποίος άλλωστε παρουσιάζει μεγάλες διαφορές και διακυμάνσεις και από κράτος σε κράτος. Η έμφαση σε τυχαία περιστατικά, όπως είναι η αύξηση του όγκου της αναπτυξιακής βοήθειας της ΛΔΚ προς την Αφρική ή οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις των κινεζικών ΑΞΕ στην ήπειρο, μπορεί να οδηγήσει μόνο σε εσφαλμένα συμπεράσματα. Οι σύγχρονες σχέσεις της ΛΔΚ με την Αφρική εμφανίζουν χαρακτηριστικά και των δύο χαρακτηρισμών, τόσο του νεοαποικιοκράτη όσο και του αναπτυξιακού εταίρου και τελικά, ο ρόλος της

²⁵⁶ Strauss Julia, *China and Africa Rebooted: Globalization(s), Simplification(s), and Crosscutting Dynamics in "South-South" Relations*. *African Studies Review*, 56, 2013, σελ. 156

²⁵⁷ Dent, *op. cit.*, σελ. 35

Κίνας στην ήπειρο μένει να κριθεί από την εμπειρική διάδραση αφρικανών και κινέζων, και όχι από το Πεκίνο και τις αφρικανικές ελίτ²⁵⁸.

Σίγουρα, η ΛΔΚ αποτελεί έναν από τους πιο διαρκείς και σταθερούς αναπτυξιακούς εταίρους της Αφρικής, αφού από τη δημιουργία της το 1949 μέχρι σήμερα έχει ασκήσει μία εξωτερική πολιτική που εξυπηρετεί τα συμφέροντα και τις ανάγκες της ηπείρου σε βαθμό μεγαλύτερο από οποιονδήποτε άλλο ξένο εταίρο, όπως γίνεται σαφές τόσο από την αύξηση των οικονομικών συνεργασιών όσο και από την υποστήριξη των αφρικανικών κρατών στους διεθνείς οργανισμούς και την έμφαση στη συνεργασία Νότου-Νότου. Σύμφωνα με την παρούσα μελέτη, η αύξηση του διμερούς εμπορίου αποδεικνύεται πιο αποτελεσματική στη διαφοροποίηση των αφρικανικών οικονομιών και τον απεγκλωβισμό τους από την εξάρτησή τους από τους φυσικούς πόρους, ενώ παράλληλα η αυξημένη κινεζική ζήτηση για πρώτες ύλες ευθύνεται εν πολλοίς για την ετήσια μεγέθυνση των αφρικανικών ΑΕΠ. Επιπροσθέτως, η κινεζική βοήθεια προς την Αφρική σε συνδυασμό με τις ΑΞΕ στην ήπειρο έχουν παραγάγει πιο ορατά αποτελέσματα εν συγκρίσει με τις αντίστοιχες δυτικές ροές. Φυσικά, αυτό δε σημαίνει ότι η πολιτική της ΛΔΚ δε συνάδει με τις δικές της γεωπολιτικές της ανησυχίες και τις προσπάθειές της για την ειρηνική της ανάδυση ως παγκόσμιος παίκτης στη διεθνή σκηνή, όπως εξετάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Συγχρόνως, ο ρόλος της στην ήπειρο εξελίσσεται διαχρονικά με αποτέλεσμα σήμερα να είναι πολύ βαθύτερος σε σχέση με το παρελθόν, γεγονός που δημιουργεί και τις αντίστοιχες προκλήσεις.

Οι ισχυρισμοί περί νεοαποικιοκρατικής εξάπλωσης της ΛΔΚ στην Αφρική αποδεικνύονται από την ανάλυση που προηγήθηκε ιδιαιτέρως υπερβολικοί, καθώς απουσιάζει η προώθηση των αποκλειστικών εμπορικών δεσμών, του οικονομικού μονοπωλίου και του πολιτικού ελέγχου, ενώ η κινεζική ανάμειξη στην ήπειρο φαίνεται να είναι πιο αποτελεσματική για την αφρικανική ανάπτυξη σε σχέση με τη δυτική, όπως αποδείχθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια. Η μεγαλύτερη μεταφορά τεχνολογίας, η συμβολή στη διαφοροποίηση των αφρικανικών οικονομιών και η παροχή αναπτυξιακής βοήθειας με μορφές περισσότερο συμβατές με τις αφρικανικές ανάγκες γκρεμίζουν το μύθο της νεοαποικιοκρατικής εξάπλωσης της

²⁵⁸ Alden, op. cit., σελ. 128

ΛΔΚ. Η ανάμειξη της Κίνας στην Αφρική είναι πλέον απαλλαγμένη από ιδεολογικά κριτήρια και δεν στοχεύει στην πρόκληση των εδραιωμένων πολιτικών και οικονομικών δεσμών με τη Δύση²⁵⁹, αφού και η ίδια η ΛΔΚ ενστερνίζεται πλέον με ταχύτατους ρυθμούς τους δυτικούς κανόνες και πρότυπα. Οι μελέτες των πλέον έγκριτων οργανισμών μαρτυρούν ολοένα περισσότερο τα οφέλη της συνεργασίας Νότου-Νότου και της κινεζικής ανάμειξης στην ήπειρο τόσο στο εμπόριο όσο και στις επενδύσεις και την αναπτυξιακή βοήθεια. Ωστόσο, η στενή οικονομική ανάμειξή της κινεζική κυβέρνηση με τις αφρικανικές ελίτ, καθώς και το αυξανόμενο κύμα κινεζικής μετανάστευσης στην ήπειρο θα συνεχίσει να δημιουργεί δυτικές ανησυχίες και αντίστοιχους δημοσιογραφικούς τίτλους. Ουσιαστικά, η κινεζική επέκταση στην ήπειρο καθορίζεται εν τέλει από τους κανόνες του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού²⁶⁰.

Οι δυτικές «κατηγορίες» σχετικά με την έλλειψη τεχνοκρατικών δυνατοτήτων για την ανάπτυξη λειτουργικών αναπτυξιακών στρατηγικών, την κοινωνική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα, αλλά και τον άνισο πολιτικό διάλογο ανάμεσα σε Κίνα και Αφρική²⁶¹ αποτελούν αναμφισβήτητες προκλήσεις στις σχέσεις των δύο μερών, ενώ η έλλειψη διαφάνειας και η μυστικότητα που υιοθετεί η κινεζική κυβέρνηση αναφορικά με την αναπτυξιακή βοήθεια αυξάνει τις ανησυχίες και τις υποψίες της διεθνούς γνώμης²⁶². Ωστόσο, η ΛΔΚ τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει μία ιδιαίτερη «ευαισθησία» στις κατηγορίες αυτές σχετικά με την επέκτασή της στην ήπειρο, γεγονός που έχει συμβάλλει καθοριστικά στην αυξημένη παρουσία της στους διεθνείς οργανισμούς, στην αύξηση της διαφάνειάς της και στην προσέγγιση των δυτικών προτύπων, όπως αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Τελικά, αποδεικνύεται πως η κινεζική εξωτερική πολιτική έχει μετατοπιστεί από την αναμέτρηση με τη Δύση στη συνεργασία, από την επανάσταση στην οικονομική

²⁵⁹Jianbo Luo, Xiaomin Zhang, Multilateral cooperation in Africa between China and Western countries: from differences to consensus. Review of International Studies, Vol. 37, Issue 4, 2011, σελ. 1808

²⁶⁰Dent, op. cit., σελ. 9

²⁶¹Dent, op. cit., σελ. 170-174

²⁶²Brautigam, op. cit., σελ. 312

μεγέθυνση και από την απομόνωση στην εδραιωμένη διεθνή παρουσία²⁶³ και την προσέγγιση των δυτικών προτύπων. Ο δυτικός τύπος, ωστόσο, εξακολουθεί να παρουσιάζει την ΛΔΚ σαν ένα «τέρας» με ακόρεστη όρεξη για αφρικανικούς φυσικούς πόρους και σαν ένα απολυταρχικό κράτος που αφέθηκε ελεύθερο στη μαύρη ήπειρο χωρίς τις δυτικές αξίες του ανθρωπισμού και του αλτρουισμού που προσβλέπουν στη διεθνή ανάπτυξη. Ουσιαστικά, όμως, η απότομη ανάδυση της Κίνας ως νέας δύναμης στην Αφρική περιέπλεξε τη μάχη ανάμεσα στην Ε.Ε. και τις Η.Π.Α. ως προς το «ποιος ελέγχει την Αφρική»²⁶⁴.

Η έλξη που ασκεί το αναπτυξιακό μοντέλο της ΛΔΚ, ερχόμενο σε αντίθεση με την πληθώρα των δραματικών «success stories» των δυτικών αναπτυξιακών στρατηγικών, σε συνδυασμό με την απουσία πολιτικών όρων στις οικονομικές της συνεργασίες μετατόπισε το ενδιαφέρον των αφρικανών προς την Κίνα, αυξάνοντας τις ανησυχίες του ανεπτυγμένου κόσμου. Η Αφρική φαίνεται να καλωσορίζει την Κίνα όχι μόνο χάρη στα κεφάλαια που παρέχει για τα απαραίτητα έργα, αλλά και διότι λειτουργεί ως ισορροπητική δύναμη στα ευρωπαϊκά και αμερικανικά συμφέροντα, αφού πλέον τα αφρικανικά κράτη δεν εξαρτώνται αποκλειστικά από αυτά και δύνανται να διαπραγματευτούν πιο δυναμικά²⁶⁵. Έτσι, η κινεζική ανάμειξη στην Αφρική κατόρθωσε να επαναφέρει την ανάπτυξη της ηπείρου στο επίκεντρο των διεθνών συζητήσεων²⁶⁶.

Ο ανταγωνισμός ανάμεσα σε Η.Π.Α. και ΛΔΚ για την επικράτηση στην Αφρική και εν γένει οι δυτικές πιέσεις για τη μετατροπή της ΛΔΚ σε «υπεύθυνο εταίρο» του διεθνούς συστήματος φαίνεται να ωριμάζουν σταδιακά και να μετασχηματίζονται σε επίσημες συζητήσεις για την τριμερή ισορροπία στην ήπειρο. Ήδη από το 2005 συμφωνήθηκε η έναρξη διμερών διαλόγων ανάμεσα σε Η.Π.Α. και ΛΔΚ για σημαντικά περιφερειακά ζητήματα της Αφρικής, γνωστοί ως G-2, ώστε να διευρυνθεί η αμοιβαία κατανόηση και να προωθηθεί η συνεργασία σε θέματα

²⁶³ Mohan Giles, Power Marcus, New African choices? The politics of Chinese engagement in Africa and the changing architecture of international development, *Review of African Political Economy*, 35, 1, 2008, σελ. 5

²⁶⁴ Campbell Horace, China in Africa: Challenging US global hegemony, *Third World Quarterly*, 29:1, 2008, σελ. 91

²⁶⁵ Rotberg, op. cit., σελ. 303

²⁶⁶ African Economic Outlook 2011, op. cit., σελ. 103

κοινού ενδιαφέροντος²⁶⁷, ενώ φέτος πραγματοποιήθηκε και ο πρώτος τριμερής διάλογος ανάμεσα σε Η.Π.Α., ΛΔΚ και Αφρική για την προώθηση μιας πιο ισορροπημένης προοπτικής²⁶⁸.

Ωστόσο, το ενδιαφέρον της παγκόσμιας κοινότητας και οι προσπάθειες των παραδοσιακών δυτικών εταίρων και των αναδυόμενων, με προεξάρχοντα την Κίνα²⁶⁹, δημιουργούν αυξημένες απαιτήσεις για την Αφρική, η οποία οφείλει να διαμορφώσει ένα στρατηγικό πλαίσιο για την κατεύθυνση αυτής της ανάμιξης, ώστε να καρπωθεί η ίδια τα οφέλη. Σύμφωνα με το African Economic Outlook, η ήπειρος δε χρειάζεται περισσότερες πλατφόρμες διαλόγου, αλλά πιο χειροπιαστή πρόοδο προς την περιφερειακή της ολοκλήρωση. Το συμπέρασμα είναι ότι υπάρχουν διακριτές ευκαιρίες, αλλά οι Αφρικανοί πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι σχέσεις τους με όλους τους εταίρους -παλιούς και νέους- πλαισιώνονται επαρκώς, ώστε να διασφαλίζεται το εθνικό τους αναπτυξιακό όραμα, και όχι αυτό των εταίρων τους. Η διάδοση των ωφελειών στην κοινωνία πρέπει να αποτελέσει το κλειδί για τη σταθερότητα και τη διάρκεια των αναδυόμενων συνεργασιών²⁷⁰ και την βιωσιμότητα της τριμερούς ισορροπίας στην Αφρική.

²⁶⁷ Rotberg, op. cit., σελ. 307

²⁶⁸ <http://www.brookings.edu/research/reports/2013/08/us-africa-china-trilateral-dialogue>

[τελευταία πρόσβαση: 29/8/2013]

²⁶⁹ Rotberg, op. cit., σελ. 104

²⁷⁰ Rotberg, op. cit., σελ. 133

Βιβλιογραφία

Βιβλία

- Alden Chris, China in Africa, African Arguments, Zed Books, London, 2007
- Alden Chris, China's growing role in African peace and security, Safeworld, 2011
- Brautigam Deborah, The Dragon's Gift-The Real Story of China in Africa, Oxford University Press, New York, 2009
- Breslin Shaun, Handbook of China's International Relations, Routledge Taylor & Francis Group, London, 2010
- Burnett Patrick, Manji Firoze, From the slave trade to 'free' trade: How trade undermines democracy and justice in Africa, Fahamu, 2007
- Dent M. Christopher, China and Africa Development Relations, Routledge Contemporary China Series, New York, 2011
- Hui Feng, The Politics of China's Accession to the World Trade Organization-The dragon goes global, Routledge, Taylor & Francis Group, London, 2006
- Manji Firoze, Marks Stephen, African perspectives on China in Africa, Fahamu, 2007
- Nianlong Han, Diplomacy of Contemporary China, New Horizon Press, Hong Kong, 1990
- Rotberg I. Robert, China into Africa: Trade, Aid and Influence, Brookings Institution Press, 2008
- Taylor Ian, China and Africa, Engagement and compromise, Routledge Contemporary China Series, New York, 2006
- Tzifakis Nikolaos, International Politics in Times of Change, The Constantinos Karamanlis Institute for Democracy Series on European and International Affairs, 2012
- Τσάλτας Ι. Γρηγόρης, Αφρική και Ανάπτυξη: Η Τελευταία Παγκόσμια Πρόκληση-Ευκαιρία, Ι. Σιδέρης, 2003

Άρθρα

- Abuodha Jo'rum, Simiyu-Wafukho Stella, Dialogue Workshop Proceedings, China – African Civil Society Dialogue, Heinrich Böll Foundation-East & Horn of Africa, 2008
- Anshan Li, African studies in China in the twentieth century: A historiographical survey, *African Studies Review*, Vol. 48, No 1, 2005

- Biggeri Mario, Sanfilippo Marco, Understanding China's move into Africa: an empirical analysis, *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 7:1, 2009
- Callahan A. William, How to understand China: the dangers and opportunities of being a rising power, *Review of International Studies*, 31, 2005
- Campbell Horace, China in Africa: Challenging US global hegemony, *Third World Quarterly*, 29:1, 2008
- Carbone Maurizio, The European Union and China's rise in Africa: Competing visions, external coherence and trilateral cooperation, *Journal of Contemporary African Studies*, 29:2, 2011
- Corkin Lucy, Uneasy allies: China's evolving relations with Angola, *Journal of Contemporary African Studies*, 29:2, 2011
- Fijałkowski Łukasz, China's «soft power» in Africa?, *Journal of Contemporary African Studies*, 29:2, 2011
- Frynas Jędrzej, Paulo Manuel, A new scramble for african oil? Historical, political, and business perspectives, *African Affairs*, 106/423, 2007
- Gill Bates, Reilly James, The Tenuous Hold of China Inc. in Africa, The Center for Strategic and International Studies and the Massachusetts Institute of Technology, *The Washington Quarterly*, 2007
- Golley Jane, Song Ligang, Rising China-Global Challenges and Opportunities, *ANU E Press*, The Australian National University, Australia, 2011
- Gregow Karin, The raw materials race-How the EU uses trade agreements to grab resources in Africa, *Global Studies*, No 36, Africa Groups of Sweden, Forum Syd, Friends of the earth Sweden, 2012
- He Yong, Does China's trade expansion help African development?-An Empirical Estimation, *China Economic Review*, No 26, Elsevier Inc. 2013
- Heine Jorge, Will they have table manners? The G20, emerging powers and global responsibility, *South African Journal of International Affairs*, 17:1, 2010
- Jianbo Luo, Xiaomin Zhang, Multilateral cooperation in Africa between China and Western countries: from differences to consensus, *Review of International Studies*, Vol. 37, Issue 4, 2011, σελ. 1808
- Kang Tend, Assessing China's approach to regional multilateral security cooperation, *Australian Journal of International Affairs*, 64:4, 2010
- Kaplinsky Raphael, McCormick Dorothy, Morris Mike, The Impact of China on Sub-Saharan Africa, Working Paper 291, *Institute of Development Studies*, Brighton, 2007
- Kim Yejoo, Chinese-Led SEZs in Africa-Are they a driving force of China's soft power?, Discussion Paper, *Centre for Chinese Studies*, Universiteit Stellenbosch University, 2013
- Kobylinski Katarina, Chinese Investment in Africa-Checking the Facts and Figures, Briefing Paper, *Association for International Affairs*, 2012

- Kopiński D., Polus A., Sino-Zambian relations: 'An all-weather friendship' weathering the storm, *Journal of Contemporary African Studies*, 29:2, 2011
- Kopiński Dominik, Polus Andrzej, Taylor Ian, Contextualising Chinese engagement in Africa, *Journal of Contemporary African Studies*, 29:2, 2011
- Marton Peter, Matura Tamas, The 'voracious dragon', the 'scramble' and the 'honey pot': Conceptions of conflict over Africa's natural resources, *Journal of Contemporary African Studies*, 29:2, 2011
- Mohan Giles, Power Marcus, New African choices? The politics of Chinese engagement in Africa and the changing architecture of international development, *Review of African Political Economy*, 35, 1, 2008
- Samy Yiagadeesen, China's Aid Policies in Africa: Opportunities and Challenges, *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs*, 2010
- Sautman Barry, Hairong Yan, African Perspectives on China-Africa Links, *The China Quarterly*, 199, 2009
- Stein Leslie, Dependency Theories and Underdevelopment, *Journal of Economic Studies*, Vol. 1, 1979
- Stoneman Colin, Suckling John, From apartheid to neocolonialism?, *Third World Quarterly*, 9:2, 1987
- Strauss Julia, China and Africa Rebooted: Globalization(s), Simplification(s), and Crosscutting Dynamics in "South-South" Relations, *African Studies Review*, 56, 2013
- Thiesmeyer Lynn, China's environmental policies and its Southeast Asian neighbours, *Journal of Asian Public Policy*, 5:2, 199-213, 2012
- Thompson Drew, China's Soft Power in Africa: From the «Beijing Consensus» to Health Diplomacy, *China Brief*, Vol. 5, Issue 21, 2005
- Vivoda Vlado., China challenges global capitalism, *Australian Journal of International Affairs*, 63:1, 2009
- Xie Zhihai, The Rise of China and its Growing Role in International Organizations, *ICCS Journal of Modern Chinese Studies*, Vol. 4 (1), 2011
- Yu George, Peking's African Diplomacy, *Problems of Communism*, vol. 21, 1972
- Zafar Ali, The Growing Relationship Between China and Sub-Saharan Africa: Macroeconomic, Trade, Investment, and Aid Links, *Oxford University Press*, 2007
- Zeng Ka, Multilateral versus Bilateral and Regional Trade Liberalization: explaining China's pursuit of free trade agreements (FTAs), *Journal of Contemporary China*, 19:66, 2010
- Zhengyu Wu, Taylor Ian, From refusal to engagement: Chinese contributions to peacekeeping in Africa, *Journal of Contemporary African Studies*, 29:2, 2011

Διεθνή Κείμενα - Επίσημες Μελέτες

- African Economic Outlook 2011, African Development Bank, Development Centre of the Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations Development Programme, United Nations Economic Commission for Africa, 2011
- African Economic Outlook 2013, African Development Bank, Development Centre of the Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations Development Programme, United Nations Economic Commission for Africa, 2013
- China-DAC Study Group, Enterprise Development and Economic Transformation: Creating the Enabling Environment, Ethiopia, 2011
- Davies Martyn, How China is influencing Africa's Development, Background Paper for the Perspectives on Global Development 2010 Shifting Wealth, OECD Development Centre, Paris, 2010
- Economic Development in Africa Report 2013-Intra-African Trade: Unlocking private sector dynamism, UNCTAD/ALDC/AFRICA/2013, United Nations Publications, 2013
- Foster Vivien, Butterfield William, Chen Chuan, Pushak Nataliya, Building Bridges, China's Growing Role as Infrastructure Financier for Sub-Saharan Africa, The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, Washington, 2009
- <http://china.usc.edu/App/Images/1971-UN-China-seating.pdf>
- <http://www.fibre2fashion.com/industry-article/pdffiles/the-multifibre-agreement.pdf>
- International Trade Statistics 2012, World Trade Organization, 2013
- International Trade Statistics Yearbook 2012 (2012 ITSY), Volume I, UN Comtrade, 2013
- OECD Investment Policy Reviews - China 2008: Encouraging Responsible Business Conduct, OECD Publishing, 2008
- OECD, The rise of China and India: What's in it for Africa? Development Centre Studies, Paris, OECD, 2006
- OECD, Trade-Related South-South Co-operation: China, COM/DCD/TAD(2012)3, 2012
- Puri Lakshmi, A Silent Revolution in South-South Trade, World Trade Organization, Geneva, 2004
- Renard Mary-Francoise, China's Trade and FDI in Africa, Working Paper Series N° 126, African Development Bank Group, Tunisia, 2011
- Schiere Richard, Rugamba Alex, Chinese Infrastructure Investments and African Integration, Working Paper Series No 127, African Development Bank Group, Tunisia, 2011

- UNCTAD Handbook of Statistics 2012, UNCTAD, TD/STAT.37
- Wang Jian-Ye, What Drives China's Growing Role in Africa?, IMF Working Paper, WP/07/211, International Monetary Fund, 2007
- White Paper on China's African policy, PRC, 2006
- World Bank, Africa's Infrastructure: A Time for Transformation, World Bank, Washington DC, 2010

Ιστότοποι

- <http://actors.growinginclusivemarkets.org/cabc>
- <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N71/219/22/PDF/N7121922.pdf?OpenElement>
- <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTRESEARCH/EXTPROGRAMS/EXTTRADERESEARCH/0,,contentMDK:23066778~pagePK:64168182~piPK:64168060~theSitePK:544849,00.html>
- <http://english.cntv.cn/program/newsupdate/20120129/102944.shtml>
- http://english.focacsummit.org/2006-11/05/content_5167.htm
- http://english.gov.cn/official/2010-12/23/content_1771603_3.htm
- http://english.gov.cn/official/2010-12/23/content_1771603_4.htm
- http://english.gov.cn/official/2011-04/21/content_1849913_10.htm
- <http://english.peopledaily.com.cn/90001/90776/90883/6807055.html>
- <http://english.peopledaily.com.cn/90780/7597650.html>
- <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1028>
- <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1954>
- <http://www.africaneconomicoutlook.org/en/data-statistics/table-2-real-gdp-growth-rates-2003-2013/>
- <http://www.au.int/en/sites/default/files/Partnerships.pdf>
- <http://www.brookings.edu/research/reports/2013/08/us-africa-china-trilateral-dialogue>
- http://www.china.org.cn/business/2012-07/19/content_25950130.htm
- <http://www.fao.org/g77/g77-home/historical-background/en/>
- <http://www.fmprc.gov.cn/zflt/eng/zyzl/hywj/t157710.htm>
- <http://www.focac.org/eng/ltida/dscbzjhy/DOC32009/t280369.htm>
- <http://www.focac.org/eng/ltida/ltjj/t933522.htm>
- <http://www.focac.org/eng/zxxx/t832788.htm>
- http://www.gov.cn/english/official/2011-04/21/content_1849913_4.htm
- <http://www.marxists.org/subject/africa/nkrumah/neo-colonialism/introduction.htm>
- <http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassisteddefinitionandcoverage.htm>

- <http://www.oecd.org/development/povertyreduction/thechina-dacstudygroup.htm>
- <http://www.saberdelsur.org/en/definition-south-south-cooperation>
- <http://www.undp.org.cn/modules.php?op=modload&name=News&file=article&catid=37&topic=36&sid=44576&mode=nocomments&order=0&thold=0>
- http://www.unep.org/drc/portals/118/documents/unep_china/unep-china-africa.pdf
- http://www.unesco.org/new/en/education/resources/online-materials/single-view/news/unesco_and_china_join_hands_for_africa/#.UhlUVZJkO2U
- <http://www.vcc.columbia.edu/content/how-private-sector-changing-chinese-investment-africa>
- <http://zm2.mofcom.gov.cn/article/chinafair/201207/20120708221444.shtml>